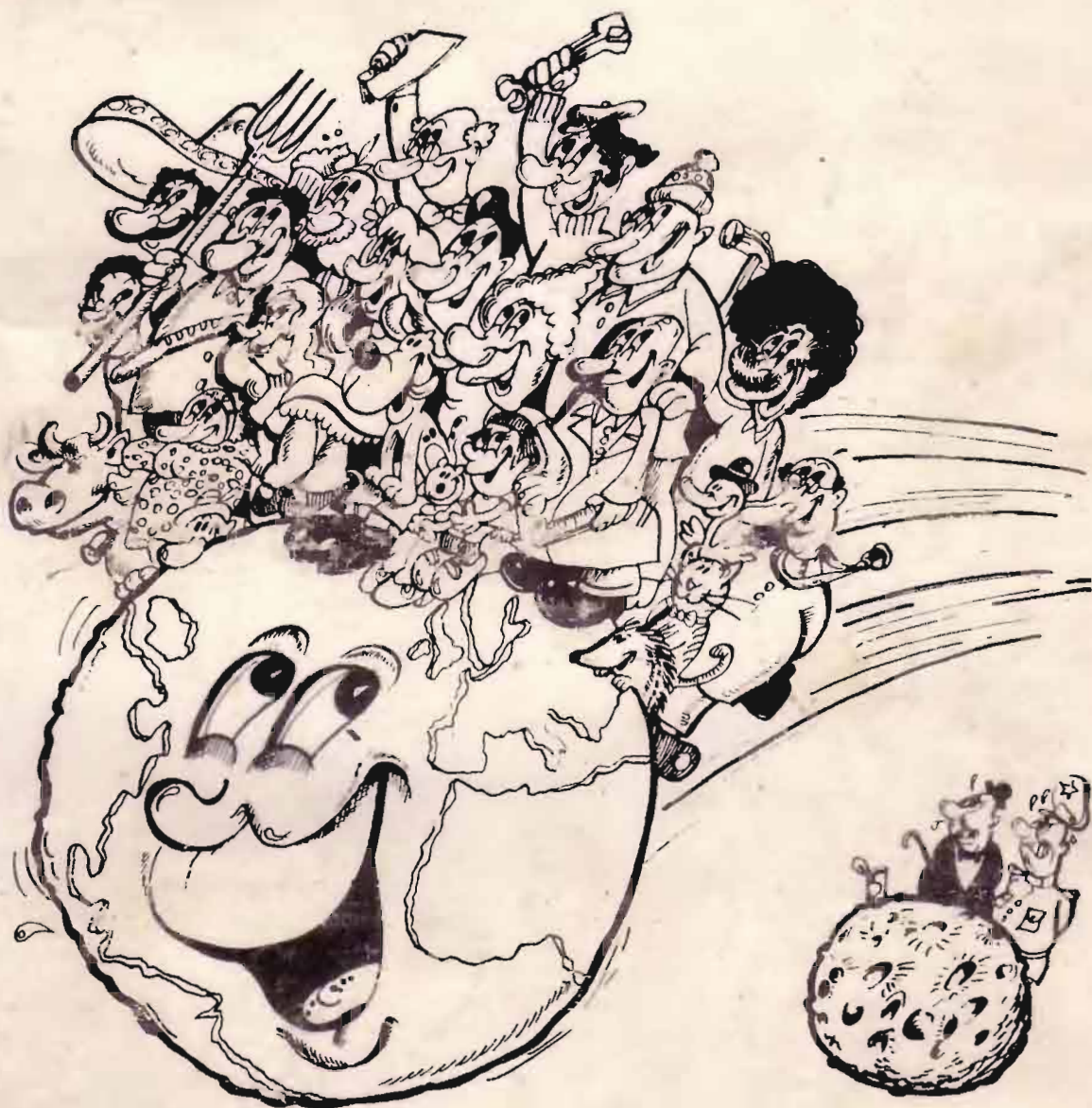

ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ
ΚΟΛΛΙΝ ΓΟΥΩΡΝΤ
**ΑΥΘΟΡΜΗΤΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ**

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Μ. ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ – Κ. ΓΟΥΩΡΝΤ

**ΑΥΘΟΡΜΗΤΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ
ΟΡΓΑΝΩΣΗ**

Μετάφραση: Νίκος Β. Άλεξίου

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

ΤΥΠΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ: Αύθορμητισμός και Όργάνωση

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Νίκος Β. Άλεξίου

ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ: Φωτόγραμμα Ε.Π.Ε.

Κεραμεικού 23 τηλ. 5245.846

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: «Έλεύθερος Τύπος» Κωλέττη 29 ΑΘΗΝΑ

© για την Έλληνική μετάφραση
έκδόσεις «Έρευνα»

Είσαγωγή

Λίγες λέξεις έχουν χρησιμοποιηθεί τόσο άσχημα στην πολιτική, όσο ή λέξη «αύθορμητισμός». Η τελευταία χρησιμοποιείται συχνά για να υποδηλώσει κάτι που φαίνεται να συμβαίνει δίχως φανερά αίτια, δίχως ν' αποτελεί κατάφωρα τό αποτέλεσμα προηγούμενης προετοιμασίας. Μέ την έννοια «ένός αποτελέσματος δίχως μιά αίτια», δέν υπάρχει ίσως τίποτα τέτοιο σαν τον «αύθορμητισμό», είτε στή ζωή είτε στήν πολιτική. Η ανθρώπινη συμπεριφορά έπηρεάζεται πάντοτε απ' την προηγούμενη εμπειρία. Αν ένα άτομο δέ ξέρει συνειδητά γιατί ενεργεί μ' ένα συγκεκριμένο τρόπο, αυτό σέ καμιά περίπτωση δέ σημαίνει ότι δέν υπάρχουν αίτιες πίσω απ' ότι κάνει. Τό μόνο που σημαίνει είναι ότι οί αίτιες του διαφεύγουν.

Ό Μάρραιη Μπούκτσιν δέ χρησιμοποιεί τή λέξη αύθορμητισμός μ' αυτόν τό χυδαίο κι άπερίσκεπτο τρόπο. Είναι σημαντικό να τονίσουμε αυτό τό βασικό σημείο σ' αυτή τή σύντομη είσαγωγή στό δοκίμιό του (που δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στό περιοδικό «Άπελευθέρωση», στίς αρχές του 1972). Μέ τά ίδια τά λόγια του Μπούκτσιν « Ό αύθορμητισμός δέν είναι μιά άπλή παρόρμηση» Δέ συνεπάγεται μιά «άνεπιτήδευτη συμπεριφορά κι αίσθημα». Ό αύθορμητισμός αποτελεί συμπεριφορά, αίσθημα και σκέψη, που είναι έλεύθερες από έξωτερικούς έξαναγκασμούς, από έπιβεβλημένους περιορισμούς... Δέν είναι μιά άνεξέλεγκτη άναθυμίαση πάθους και δράσης. Στο μέτρο που τό άτομο άπαλλάσσεται απ' τά δεσμά τής κυριαρ-

χίας, πού έχουν καταπνίξει τήν αὐτενέργειά του, ἐνεργεῖ, αἰσθάνεται καί σκέπτεται αὐθόρμητα».

Ὁ Μπούκτσιν χρησιμοποιοῦ ἐδῶ τή λέξη «αὐθορμητισμός», ὅπως ἐμεῖς θά χρησιμοποιοῦσαμε τή λέξη «αὐτονομία». Αὐτόνομος σημαίνει στήν κυριολεξία «κάποιος πού δημιουργεῖ τούς δικούς του νόμους» κι ὁ ὁποῖος ἐπομένως, σά συνέπεια, «ἐνεργεῖ γιά λογαριασμό τῶν δικῶν του συμφερόντων». Στήν ὑποστήριξη τοῦ αὐθορμητισμοῦ, κατανοημένου μ'αὐτή τήν ἔννοια, δέν ἔχουμε καμιά σημαντική διαφωνία μέ τόν Μπούκτσιν. Οἱ δικές μας ἀπόψεις, πάνω σ'αὐτό τό θέμα, ἀναπτύσσονται πιο ἐκτεταμένα στό δελτίο μας «Ἡ SOLIDARITY κι οἱ Νεοναρώντικοι».

Ἡ ἀπόλυτη αὐτονομία ἔχει τόσο ὀργανωτικές ὅσο κι ἰδεολογικές συνέπειες. Ὁ Μπούκτσιν ἀσχολεῖται σέ βάθος καί μέ τίς δυό. Δείχνει πῶς «ὁ αὐθορμητισμός δέν ἀποκλείει τήν ὀργάνωση καί τή διάρθρωση», ξεσκεπάζοντας ἔτσι μιά πολύ διαδομένη λενινιστική διαστρέβλωση τῆς ἀντιεξουσιαστικῆς ὑπόθεσης¹. Ὁ Μπούκτσιν τονίζει ὅτι ὁ αὐθορμητισμός, μέ τήν ἔννοια πού χρησιμοποιοῦ τόν ὄρο, «γεννάει συνήθως ἀντιεραρχικές μορφές ὀργάνωσης».

Θά προχωρούσαμε ἴσως παραπέρα, γιά νά τονίσουμε ὅτι καμιά συλλογική αὐτονομία δέν ἔχει νόημα, ἂν δέν ἔχει ὀργανωτικό ἀντίκτυπο. Ἡ αὐτόνομη δράση καί ζωή – εἴτε στό χῶρο τῆς πρακτικῆς, εἴτε στό χῶρο τῶν ἰδεῶν – εἶναι ἀδύνατη μέσα σέ ἱεραρχικά δομημένες ὀργανώσεις. Ὅπως σημειώνει ὁ Μπούκτσιν «ἡ τραγωδία τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος εἶναι ὅτι ἀντιτάσσει τήν ὀργάνωση στόν αὐθορμητισμό καί προσπαθεῖ ν' ἀφομοιώσει τήν κοινωνική διαδικασία μέσα στόν πολιτικό κι ὀργανωτικό μηχανισμό».

Τό κύριο βάρος, ὅμως, τοῦ δοκίμιου τοῦ Μπούκτσιν, στρέφεται στήν ἀνάγκη γιά ἰδεολογική αὐτονομία, γιά συντριβή ὅλων τῶν ἰδεολογικῶν δεσμῶν τοῦ παρελθόντος, γιά ἐξάλειψη τῆς σύγχυσης πού ἐξακολουθεῖ νά κυριαρχεῖ σ' ἕνα τόσο μεγάλο μέρος τῆς σκέψης τῆς ἀριστερᾶς. Ἡ μεγαλύτερή του διόραση εἶναι ἡ ἀνάλυσή του γιά τήν ἀνάγκη νά ἐξαλειφθεῖ ἡ κυριαρχία σ' ὅλες τῆς τίς μορφές, ὄχι ἀπλῶς ἡ ὑλική ἐκμετάλλευση.

Τονίζει «τήν πλατιά διαδομένη διάβρωση τῆς ἐξουσίας σάν τέτοιας – μέσα στήν οἰκογένεια, στά σχολεῖα, στούς ἐπαγ-

γελματικούς καί τεχνικούς χώρους, στήν Ἐκκλησία, στό Στρατό κι οὐσιαστικά σέ κάθε θεσμό πού στηρίζει τήν ἱεραρχική ἐξουσία καί κάθε σχέση πού σημαδεύεται ἀπ' τήν κυριαρχία». Μεταφέρει ὀλόκληρη τή συζήτηση σέ τομεῖς πού βασικά ἀγνοοῦνται ἀπ' τήν ἀριστερά καί δέ δειλιάζει ν' ἀμφισβητήσῃ πολλές ἀπ' τίς πιο θεμελιακές τῆς ὑποθέσεις. Ἀναφορικά μ' αὐτό, τό κείμενό του ἀποτελεῖ μιά ὑπεράσπιση τῆς πίστης του σ' ἕνα δημιουργικό, συνειδητό καί λογικό αὐθορμητισμό. «Ἡ συνείδηση», μᾶς λέει, «ἔχει τή δική της ἱστορία μέσα στόν ὑλικό κόσμο κι ἐπηρεάζει σ' ἕνα αὐξανόμενο βαθμό, τήν πορεία τῆς ὑλικῆς πραγματικότητος. Ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι ἰκανή νά ξεπεράσῃ τή σφαῖρα τῆς τυφλῆς ἀναγκαιότητος, εἶναι ἰκανή νά προσφέρει στή φύση καί στήν κοινωνία μιά ὀρθολογική κατεύθυνση καί σκοπό».

Ἄν ἡ μάζα τοῦ πληθυσμοῦ πρόκειται νά γίνει τό δημιουργικό ὑποκείμενο τῆς ἱστορίας – κι ὄχι ἀπλά ἕνα ἀδρανές ἀντικείμενο ὑποχρεωμένο νά κάνει ὀρισμένα πράγματα ἐξαιτίας τῶν συνθηκῶν τῆς ὑπαρξῆς του – αὐτό τό μήνυμα θά πρέπει νά ἐξεταστεῖ σοβαρά κι οἱ συνέπειές του θά πρέπει ν' ἀποτελέσουν ἀντικείμενο σκέψης. Γιά ὄλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι, ὅποια ἡλικία κι ἂν ἔχουν, δέν ὑποφέρουν ἀπό μιά δογματική στεριότητα, οἱ ἀπόψεις τοῦ Μπούκτσιν ἀποτελοῦν μιά σημαντική συνεισφορά σέ μιά συνεχιζομένη διαμάχη.

SOLIDARITY (Λονδίνο, Δεκέμβρης '75)

ΑΥΘΟΡΜΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

1

Είναι τρομερά είρωνικό τό ότι τό σοσιαλιστικό κίνημα, απέχοντας πολύ άπ' τό νά βρίσκεται στήν «πρωτοπορία» τών σύγχρονων κοινωνικών και πολιτιστικών εξελίξεων, άργοδιαβαίνει πίσω τους σχεδόν σέ κάθε λεπτομέρεια. 'Η έπιφανειακή κατανόηση τής αντικουλτούρας άπό μέρος αύτου του κινήματος, ή άναιμική του έρμηνεία για τήν άπελευθέρωση τών γυναικών, ή άδιαφορία του για τήν οικολογία κι ή άπό μέρος του άγνοια άκόμα και νέων ρευμάτων πού κινούνται μέσα στά έργαστάσια (ιδιαίτερα άνάμεσα στους νεαρούς έργάτες), φαίνεται όλο και πιό τραγελαφική όταν αντιπαρατίθεται στήν ύπεραπλουστευμένη «ταξική άνάλυση» του, στή ροπή του για ιεραρχική όργάνωση και στήν τελετουργική του επίκληση «στρατηγικών» και «τακτικών» πού ήταν ήδη άνεπαρκείς έδώ και μία γενιά.

'Ο σύγχρονος σοσιαλισμός έχει δείξει μόνο τήν πιό περιορισμένη επίγνωση του γεγονότος ότι έκατομμύρια άνθρωποι έπανακαθορίζουν σιγά-σιγά τό ίδιο άκριβώς τό νόημα τής έλευθερίας. 'Επεκτείνουν τήν ιδέα τους για τήν ανθρώπινη άπελευθέρωση σέ διαστάσεις πού θά φαίνονταν άθεράπευτα χιμαιρικές σέ περασμένες εποχές. 'Ολοένα και μεγαλύτεροι άριθμοί ανθρώπων αντιλαμβάνονται ότι ή κοινωνία έχει αναπτύξει μία τεχνολογία πού θά μπορούσε νά έξαφανίσει άπόλυτα τήν υλική σπάνη και νά περιορίσει τό μόχθο σέ σημείο πού νά ναι σχεδόν άνύπαρκτος. 'Αντιμετωπίζοντας τίσ δυνατότητες μιās άταξικής κοινωνίας μετά τήν εποχή τής σπάνης και του έκμηδενισμού τών ιεραρχικών σχέσεων, προσπαθούν ένορατικά ν' άσχοληθούν μέ τά προβλήματα του κομμουνισμού, όχι του σοσιαλισμού². Προσπαθούν ένορατικά νά έξαλείψουν τήν κυριαρχία σ'όλες της τίσ μορφές όχι άπλώς τήν υλική έκμετάλλευση. 'Από κεί πηγάζει ή πλατιά διαδομένη διάβρωση τής έξουσίας σαν τέτοιας - μέσα στήν οικογένεια, στά σχολεία, στους επαγγελματικούς και τεχνικούς χώρους, στήν 'Εκκλησία, στό Στρατό

κι ούσιαστικά σέ κάθε θεσμό πού στηρίζει τήν ιεραρχική έξουσία και κάθε σχέση πού σημαδεύεται άπ' τήν κυριαρχία. 'Από κεί, επίσης, πηγάζει ή έντονα προσωπική φύση τής έξέγερσης πού διαποτίζει διαμέσου τής κοινωνίας τίσ πολύ ύποκειμενικές, ύπαρξιακές και πολιτιστικές της ιδιοτήτες. 'Η έξέγερση έπηρεάζει τήν καθημερινή ζωή, πρωτου άκόμα έπηρέασει φανερά τίσ γενικώτερες πλευρές τής κοινωνικής ζωής κι ύπονομεύσει τή σταθερή άφοσίωση του άτόμου στο σύστημα, πρωτου άκόμα καταστρέψει τά άφηρημένα πολιτικά κι ήθικά δόγματα του συστήματος.

Σ' αυτά τά βαθιά έδραιωμένα άπελευθερωτικά ρεύματα, πού είναι τόσο πλούσια σέ ύπαρξιακό περιεχόμενο, τό σοσιαλιστικό κίνημα συνεχίζει ν' αντιπαραθέτει τίσ περιοριστικές φόρμουλες ενός ιδιαίτερου συμφέροντος τής «έργατικής τάξης», τήν αρχαϊκή έννοια μιās «προλεταριακής δικτατορίας» και τήν επικίνδυνη αντίληψη ενός συγκεντρωτικού ιεραρχικού κόμματος. 'Αν τό σοσιαλιστικό κίνημα είναι σήμερα άψυχο, αυτό όφείλεται στο ότι έχει χάσει κάθε έπαφή μέ τή ζωή.

2

Διανύουμε τήν ολοκλήρωση του ιστορικού κύκλου. 'Αντιμετωπίζουμε ξανά τά προβλήματα μιās νέας όργανικής κοινωνίας σ' ένα νέο επίπεδο τής ιστορίας και τής τεχνολογικής ανάπτυξης - μία όργανική κοινωνία στήν όποία μπορούν νά θεραπευτούν και νά ξεπεραστούν οί αντίθεσεις, στήν κοινωνία, άνάμεσα στήν κοινωνία και τή φύση και μέσα στήν ανθρώπινη ψυχή, πού δημιουργήθηκαν άπό χιλιάδες χρόνια ανάπτυξης τής ιεραρχίας. 'Η ιεραρχική κοινωνία πραγματοποίησε τό καταστροφικό «θαύμα» τής μετατροπής τών ανθρώπινων όντων σέ άπλά όργανα τής παραγωγής, σέ αντικείμενα πού έξισώνονται μέ έργαλεία και μηχανές καθορίζοντας έτσι τόν ίδιο άκριβώς τόν ανθρωπισμό τους άπ' τήν νομή τους σ' ένα παγκόσμιο σύστημα σπάνης, κυριαρχίας και, στον καπιταλισμό, έμπορευματικής ανταλλαγής. 'Ακόμα και νωρίτερα, πριν άπ' τήν εμφάνιση τής κυριαρχίας ανθρώπου πάνω σέ άνθρωπο, ή ιεραρχική κοινωνία όδήγησε τίσ γυναίκες σέ καθολική ύποταγή άπέναντι στον άντρα, ανοίγοντας μία σφαίρα κυριαρχίας για τήν κυ-

ριαρχία, κυριαρχίας στην πιά αντικειμενικοποιημένη της μορφή. Ἡ κυριαρχία ἀφοῦ διείσδυσε μέσα στά ἴδια ἀκριβῶς τά ἄδυστα τῆς προσωπικότητάς μας, μᾶς ἔχει μετατρέψει σέ φορεῖς μιᾶς ἀρχαϊκῆς αἰωνόβιας κληρονομιάς πού διαμορφώνει τή γλώσσα, τούς τρόπους καί γενικά τήν ἴδια ἀκριβῶς τή στάση πού παίρνομε στήν καθημερινή ζωή. Ὅλες οἱ μετέπειτα ἐπαναστάσεις ὑπῆρξαν ὑπερβολικά «ὀλύμπιες» γιά νά ἐπηρεάσουν αὐτές τίς ἀπόκρυφες καί φαινομενικά ἐπίγειες πλευρές τῆς ζωῆς, ἀπ' ὅπου πηγάζει ἡ ἰδεολογική φύση τῶν δῆθεν στόχων τους γιά τήν ἐλευθερία κι ἡ στενότητα τῆς ἀπελευθερωτικῆς τους ὀπτικῆς.

Ἀντίθετα, ὁ στόχος τῆς νέας ἀνάπτυξης πού ὀδηγεῖ στόν κομμουνισμό, εἶναι τό ἐπίτευγμα μιᾶς κοινωνίας βασισμένης στήν αὐτοδιεύθυνση, στήν ὁποία κάθε ἄτομο συμμετέχει πλέρια, ἄμεσα καί μέσα σέ ἀπόλυτη ἰσότητα, στήν δίχως ἐνδιάμεσους διαχείριση τῆς συλλογικῆς ἰδιοκτησίας. Εἰδωμένη ἀπ' τή σκοπιά τῆς ἀνθρώπινης πλευρᾶς της, μιά τέτοια συλλογικότητα δέ μπορεῖ νάναί τίποτα λιγώτερο ἀπ' τήν ἐκπλήρωση τοῦ ἀπελευθερωμένου ἐγώ, τοῦ ἐλεύθερου ὑποκειμένου ἀπογυμνωμένου ἀπ' ὅλες του τίς ιδιότητες σάν ἀντικείμενου, τοῦ ἑαυτοῦ πού μπορεῖ νά συγκεκριμενοποιήσῃ τή διαχείριση τῆς συλλογικότητας, σάν ἓνα αὐθεντικό τρόπο αὐτοδιεύθυνσης. Ἡ τεράστια πρόοδος τήν ὁποία πραγματοποίησε τό κίνημα τῆς ἀντικουλτούρας, σέ βάρος τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος, ἐπιβεβαιώνεται ἀκριβῶς ἀπό ἓνα περσοναλισμό πού βλέπει στούς ἀπρόσωπους στόχους, ἀκόμα καί στούς κανόνες τῆς γλώσσας, τῶν χειρονομιῶν, τῆς συμπεριφορᾶς καί τοῦ ντυσίματος, τή διαιώνιση τῆς κυριαρχίας, στίς πιά ὑπουλες κι ἀσυνείδητες μορφές της. Ὅσο ἀλλοιωμένο κι ἄν εἶναι ἀπ' τή γενική ἀνελευθερία πού μᾶς περιβάλλει, τό κίνημα τῆς ἀντικουλτούρας ἔχει ἐπομένως ἐπανακαθορίσει, συγκεκριμένα τήν ἀκίνδυνη τῶρα λέξη «ἐπανάσταση» μ' ἓνα πραγματικά ἐπαναστατικό τρόπο, σά μιά πρακτική πού ὑπονομεύει τίς ἀπόκρυφες ἄφαιρέσεις καί θεωρίες.

Τό νά ταυτίζει κανεῖς τά αἰτήματα τοῦ ἀναδυόμενου ἑαυτοῦ μέ τόν «ἀστικό ἀτομισμό», ἀποτελεῖ μιά τραγελαφική διαστρέβλωση τῶν πιά θεμελιακῶν στόχων τῆς ἀπελευθέρωσης. Ὁ καπιταλισμός δέν παράγει ἄτομα, παράγει ἐγωπαθεῖς ἀτομιστές. Τό νά διαστρεβλώνουμε τά αἰτήματα τοῦ ἀναδυόμενου

ἑαυτοῦ γιά μιά κοινωνία βασισμένη στήν αὐτοδιεύθυνση καί νά ὑποβιβάζουμε τά αἰτήματα τοῦ ἐπαναστατικοῦ ὑποκειμένου σέ μιά οἰκονομιστική ἀντίληψη τῆς «ἐλευθερίας», εἶναι σά νά ἐπιδιώκουμε τόν «χρδαῖο κομμουνισμό», πού τόσο σωστά ἀπέριψε ὁ νεαρός Μάρξ σά χειρόγραφέ τοῦ 1844. Τό αἶτημα τῶν ἀντιεξουσιαστῶν κομμουνιστῶν γιά μιά κοινωνία βασισμένη στήν αὐτοδιεύθυνση, ἐπιβεβαιώνει τό δικαίωμα κάθε ἀτόμου ν' ἀποκτήσῃ τόν ἔλεγχο πάνω στήν καθημερινή του ζωή, νά κάνει κάθε μέρα ὅσο τό δυνατό πιά χαρούμενη καί θαυμάσια. Ἡ ἀπόρριψη αὐτοῦ τοῦ αἰτήματος ἀπ' τό σοσιαλιστικό κίνημα γιά χάρη τῶν ἀφηρημένων συμφερόντων τῆς «Κοινωνίας», τῆς «Ἱστορίας», τοῦ «Προλεταριάτου» καί πιά χαρακτηριστικά, τοῦ «Κόμματος», ἀφομοιώνει κι ἐνισχύει τήν ἀστική ἀντίθεση ἀνάμεσα στό ἄτομο καί τό σύνολο, γιά χάρη τῶν συμφερόντων τῆς γραφειοκρατικῆς χειραγώγησης, τῆς ἀπόκρουσης τῆς ἐπιθυμίας καί τῆς ὑποταγῆς τοῦ ἀτόμου καί τοῦ συνόλου σά συμφέροντα τοῦ Κράτους.

3

Δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει καμιά κοινωνία πού νά βασίζεται στήν αὐτοδιεύθυνση δίχως αὐτενέργεια. Πραγματικά, ἡ ἐπανάσταση ἀποτελεῖ τήν αὐτενέργεια στήν πιά ἀναπτυγμένη της μορφή: ἄμεση δράση ἡ ὁποία προεκτείνεται στό σημεῖο ὅπου οἱ δρόμοι, ἡ γῆ καί τά ἐργοστάσια ἀπαλλοτριώνονται ἀπ' τούς αὐτόνομους ἀνθρώπους. Μέχρι νά φτάσουμε σ' αὐτό τό εἶδος τῆς συνείδησης, ἡ τελευταία, τοῦλάχιστον στό κοινωνικό ἐπίπεδο, παραμένει *μαζική* συνείδηση, τό ἀντικείμενο χειραγώγησης διάφορων ἐλίτ. Ἔστω καί γι' αὐτό τό λόγο μόνο, οἱ γνήσιοι ἐπαναστάτες πρέπει νά ἀναγνωρίσουν πῶς ἡ πιά ἀναπτυγμένη μορφή ταξικῆς συνείδησης εἶναι ἡ αὐτοσυνείδηση: ἡ ἐξατομικήυση τῶν «μαζῶν» σέ συνειδητά ὄντα πού μποροῦν νά πάρουν τόν ἄμεσο, δίχως μεσολάβηση, ἔλεγχο τῆς κοινωνίας καί τῆς προσωπικῆς τους ζωῆς. Ἔστω καί γι' αὐτό τό λόγο μόνο, ἐπίσης, οἱ γνήσιοι ἐπαναστάτες πρέπει ν' ἀναγνωρίσουν ὅτι ἡ μόνη πραγματική «κατάκτηση τῆς ἐξουσίας» ἀπ' τίς «μάζες» εἶναι ἡ *κατάληψη* τῆς ἐξουσίας: τῆς ἐξουσίας ἀνθρώπου πάνω

σέ άνθρωπο, τῆς πόλης πάνω στήν ἐπαρχία, τοῦ κράτους πάνω στήν κοινότητα καί τοῦ μυαλοῦ πάνω στήν αἴσθηση.

4

Στό φῶς αὐτῶν τῶν αἰτημάτων γιά μιά κοινωνία βασιμένη στήν αὐτοδιεύθυνση, πού θά ἐπιτευχθεῖ μέ τήν αὐτενέργεια καί θά τραφεῖ μέ τήν αὐτοσυνείδηση, εἶναι πού πρέπει νά ἐξετάσουμε τή σχέση τοῦ αὐθορμητισμοῦ μέ τήν ὀργάνωση. Σέ κάθε ἰσχυρισμό ὅτι οἱ «μάζες» χρειάζονται «πρωτοποριακή ἡγεσία», εἶναι ἔμφυτη ἡ πεποίθηση ὅτι ἡ ἐπανάσταση εἶναι περισσότερο ἕνα πρόβλημα «στρατηγικῆς» καί «τακτικῆς» παρά μιά κοινωνική διαδικασία³, ὅτι οἱ μάζες δέν μποροῦν νά δημιουργήσουν τούς δικούς τους ἀπελευθερωτικούς θεσμούς, ἀλλά πρέπει νά βασιστοῦν στήν κρατική ἐξουσία – μιά «προλεταριακή δικτατορία» – γιά νά ὀργανώσουν τήν ἐπανάσταση καί νά ξεριζώσουν τήν ἀντεπανάσταση. Ἡ κάθε μιά ἀπ' αὐτές τίς ἀντιλήψεις διαψεύδεται ἀπ' τήν ἱστορία, ἀκόμα κι ἀπό κείνες συγκεκριμένα τίς ἐπαναστάσεις πού ἀντικατέστησαν τήν κυριαρχία μιᾶς τάξης μέ μιᾶς ἄλλης. Εἴτε στραφεῖ κανεῖς στή Μεγάλη Γαλλική Ἐπανάσταση, πού ἐγινε πρῖν ἀπό δύο αἰῶνες, στίς ἐξεγέρσεις τοῦ 1848, στήν Παρισινή Κομμούνια, στίς Ρώσικες Ἐπαναστάσεις τοῦ 1905 καί τοῦ Μάρτη 1917, στή Γερμανική Ἐπανάσταση τοῦ 1918, στήν Ἰσπανική Ἐπανάσταση τοῦ 1934 καί 1936, ἢ στήν Οὐγγρική Ἐπανάσταση τοῦ 1956, ἀνακαλύπτει μιά κοινωνική διαδικασία, μερικές φορές πολύ παρατεταμένη, πού κατέληξε στήν ἀνατροπή τῶν κατεστημένων θεσμῶν δίχως τήν καθοδήγηση κομμάτων «πρωτοπορίας» (πραγματικά ὅπου ὑπῆρχαν αὐτά τά κόμματα ξεπεράστηκαν, συνήθως, ἀπ' τά γεγονότα). Ἀνακαλύπτει κανεῖς ὅτι οἱ «μάζες» δημιούργησαν τούς δικούς τους ἀπελευθερωτικούς θεσμούς, εἴτε πρόκειται γιά τούς Παρισινούς τομεῖς τοῦ 1793-1794, τίς λέσχες καί τίς πολιτοφυλακές τοῦ 1848 καί τοῦ 1871, ἢ γιά τίς ἐργοστασιακές ἐπιτροπές, τά ἐργατικά συμβούλια, τίς λαϊκές συνελεύσεις καί τίς ἐπιτροπές δράσης τῶν μετέπειτα ἐπαναστατικῶν ἀναταραχῶν.

Θ' ἀποτελοῦσε μιά χυδαία ἀπλοποίηση αὐτῶν τῶν γεγονό-

των τό νά ἰσχυριστοῦμε ὅτι ἡ ἀντεπανάσταση ὕψωσε τό κεφάλι καί θριάμβευσε, ὅπου τό κατόρθωσε, ἐπειδή ἀπλῶς οἱ «μάζες» ἦταν ἀνίκανες ν' αὐτοσυντονιστοῦν καί στεροῦνταν τήν «ἡγεσία» ἑνός καλά πειθαρχημένου συγκεντρωτικοῦ κόμματος. Φθάνουμε ἐδῶ σ' ἕνα ἀπ' τά πιό ἀμφισβητούμενα προβλήματα τῆς ἐπαναστατικῆς διαδικασίας, ἕνα πρόβλημα πού δέν ἔχει ποτέ κατανοηθεῖ ἱκανοποιητικά ἀπ' τό σοσιαλιστικό κίνημα. Τό ὅτι εἴτε δέν ὑπῆρξε συντονισμός εἴτε ἀπέτυχε – τό ὅτι ἡ ἀποτελεσματική ἀντεπανάσταση ἦταν ὄντως ἀκόμα καί δυνατή – θίγει ἕνα πιό θεμελιακό θέμα ἀπ' ὅτι τό ἀπλό πρόβλημα τῆς «τεχνικῆς διεύθυνσης». Ὅπου ἀπέτυχαν διάφορες προχωρημένες, βασικά πρόωρες, ἐπαναστάσεις, αὐτό ὀφειλόταν πρωταρχικά στό ὅτι οἱ ἐπαναστάσεις αὐτές δέν εἶχαν καμιά ὑλική βάση γιά νά ἐδραιώσουν τό γενικό συμφέρον τῆς κοινωνίας, γιά χάρη τοῦ ὁποῖου διεκδικοῦσαν ἕνα ἱστορικό αἶτημα τά πιό ριζοσπαστικά στοιχεῖα. Ὅποιο κι ἂν ἦταν τό σύνθημα αὐτοῦ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος «Ἐλευθερία, Ἰσότητα, Ἀδελφότητα» ἢ Ζωή, Ἐλευθερία κι ἀναζήτηση τῆς Εὐτυχίας», παραμένει ἡ ὠμή ἀλήθεια ὅτι δέν ὑπῆρχαν οἱ τεχνολογικές προϋποθέσεις γιά τήν ἐδραίωση αὐτοῦ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος μέ τή μορφή μιᾶς ἀρμονικῆς κοινωνίας. Τό ὅτι τό γενικό συμφέρον χωρίστηκε ξανά, στή διάρκεια τῆς ἐπαναστατικῆς διαδικασίας, σέ ἰδιαίτερα, ἀνταγωνιστικά συμφέροντα, τό ὅτι ὀδήγησε ἀπ' τήν εὐφορία τῆς «συνδιαλλαγῆς», (ὅπως μαρτυροῦν τά μεγάλα ἔθνη πανηγύρια, πού ἀκολούθησαν τήν πτώση τῆς Βασιλῆς), στόν ἐφιάλτη τοῦ ταξικοῦ πολέμου, τῆς τρομοκρατίας καί τῆς ἀντεπανάστασης – πρέπει νά ἐξηγηθεῖ πρωταρχικά, ἀπ' τά ὑλικά ὄρια τῆς κοινωνικῆς προόδου κι ὄχι ἀπ' τά τεχνικά προβλήματα τοῦ πολιτικοῦ συντονισμοῦ.

Οἱ μεγάλες ἀστικές ἐπαναστάσεις πέτυχαν κοινωνικά ἀκόμα καί κεί πού φαίνονταν ν' ἀποτυχαίνουν «τεχνικά» (δηλαδή, νά χάνουν δύναμη σέ σχέση μέ τούς ριζοσπαστικούς «ὄνειροπόλους τρομοκράτες») γιατί ἦταν ἀπόλυτα ἐπαρκεῖς γιά τήν ἐποχὴ τους. Οὔτε ὁ στρατός, οὔτε οἱ θεσμοί τῆς δεσποτικῆς κοινωνίας μποροῦσαν ν' ἀντέξουν στά κτυπήματά τους. Στίς ἀρχές τους, τουλάχιστον, οἱ ἐπαναστάσεις αὐτές ἐμφανίστηκαν σάν ἔκφραση τῆς «γενικῆς θέλησης», συνενώνοντας οὐσιαστικά ὅλες τίς τάξεις ἐναντία στίς ἀριστοκρατίες καί τίς μοναρχίες τῆς ἐποχῆς τους κι ἀκόμα καί στρέφοντας ἕνα μέρος τῆς ἀριστο-

κρατίας έναντιόν της. Αντίθετα, όλες οι «προλεταριακές επαναστάσεις» έχουν αποτύχει γιατί οι τεχνολογικές προϋποθέσεις ήταν ανεπαρκείς για την υλική εδραίωση μιᾶς «γενικής θέλησης», τή μόνη βάση πάνω στην οποία μπορεί ὁ ἐξουσιαζόμενος νά ἐξαλείψει τελικά τήν ἐξουσία. Ἔτσι ἡ Ρώσικη Ἐπανάσταση ἀπέτυχε κοινωνικά παρόλο πού φαινόταν νά πετυχαίνει «τεχνικά», – παρά τούς Λενινιστικούς, Τροτσκιστικούς καί Σταλινικούς μύθους πού ὑποστηρίζουν τό αντίθετο – καί τό ἴδιο ἀκριβῶς ἰσχύει καί γιά τίς «σοσιαλιστικές επαναστάσεις» τῆς Ἀσίας καί τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς. Ὄταν ἡ «προλεταριακή ἐπανάσταση» κι ἡ ἐποχή της ἀνταποκρίνονται ἡ μιᾶ στήν ἄλλη – κι ἀκριβῶς ἐπειδή ἀνταποκρίνονται ἡ μιᾶ στήν ἄλλη – ἡ ἐπανάσταση δέ θά ναι πιά «προλεταριακή», τό ἔργο τῶν συγκεκριμένων ἐκείνων δημιουργημάτων τῆς ἀστικής κοινωνίας, τῆς ἐργασιακῆς τῆς πειθαρχίας, τῆς βιομηχανικῆς τῆς ἱεραρχίας καί τῶν ἀξιών της. Ἡ ἐπανάσταση θά ναι μιᾶ λαϊκή ἐπανάσταση μέ τήν πιό αὐθεντική ἔννοια τῆς λέξης.⁴

5

Τό ὅτι ἀπέτυχαν τελικά οἱ περασμένες επαναστάσεις τῶν ριζοσπαστικῶν στοιχείων δέν ὀφείλεται στήν ἔλλειψη ὀργάνωσης, ἀλλά μάλλον στό ὅτι οἱ προηγούμενες κοινωνίες ἦταν ὀργανωμένα συστήματα τῆς ἔλλειψης. Στήν ἐποχή μας, τήν περίοδο τῆς τελικῆς, γενικευμένης ἐπανάστασης, τό γενικό συμφέρον τῆς κοινωνίας μπορεῖ νά ἐδραιωθεῖ, πραγματικά κι ἄμεσα, ἀπό μιᾶ τεχνολογία πού διαδέχθηκε τήν ἐποχή τῆς σπάνης, μέσα σέ μιᾶ υλική ἀφθονία γιά ὅλους, ἀκόμα καί μέ τήν ἐξαφάνιση τοῦ μόχθου σάν ὑποκείμενου χαρακτηριστικοῦ τῆς ἀνθρώπινης κατάστασης. Μέ τό μοχλό μιᾶς ἀπαράμιλλης υλικῆς ἀφθονίας, ἡ ἐπανάσταση μπορεῖ νά ἐξαλείψει τίς πιό θεμελιακές προϋποθέσεις τῆς ἀντεπανάστασης – τή σπάνη, πού τρέφει τό προνόμιο καί τή λογική τῆς κυριαρχίας. Δέ χρειάζεται πιά νά «τρέμει» ὅποιοσδήποτε τομέας τῆς κοινωνίας, μπροστά στήν προοπτική μιᾶς κομμουνιστικῆς ἐπανάστασης κι αὐτό θά πρέπει νά γίνει φανερό σ' ὅλους ἐκείνους οἱ ὅποιοι εἶναι προετοιμασμένοι τουλάχιστον ν' ἀκούσουν.⁵

Μέ τόν καιρό, τά πλαίσια πού ἀνοιξαν αὐτές οἱ ποιοτικά νέες δυνατότητες θά ὀδηγήσουν σέ μιᾶ θαυμαστή ἀπλοποίηση τοῦ ἱστορικοῦ «κοινωνικοῦ προβλήματος». Ὅπως παρατήρησε ὁ Τζόζεφ Βέμπερ στή Μεγάλη Οὐτοπία, αὐτή ἡ ἐπανάσταση – ἡ πιό καθολική καί πιό σφαιρική πού μπορεῖ νά συμβεῖ – θά ἐμφανιστεῖ σάντό «ἐπόμενο πρακτικό βῆμα», σάν ἡ ἄμεση πράξη πού συνεπάγεται ἡ κοινωνική ἀνοικοδόμηση. Καί στήν πραγματικότητα, ἡ ἀντιουλτοῦρα καταλαμβάνει σταδιακά, ὄχι μόνο ὑποκειμενικά ἀλλά ἐπίσης καί μέ τίς πιό συγκεκριμένες καί πρακτικές μορφές τους, μιᾶ τεράστια πληθώρα θεμάτων πού βαρύνουν ἄμεσα τό οὐτοπικό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας, θέματα τά ὅποια πρὶν ἀκριβῶς ἀπό μιᾶ γενιά θά μπορούσαν νά διατυπωθοῦν (ἂν διατυπώνονταν κἂν) μόνο σάν τά πιό ἐσωτερικά προβλήματα τῆς θεωρίας. Τό νά ἐπανεξετάσουμε αὐτά τά θέματα καί ν' ἀναλογιστοῦμε τήν ἰλιγγιώδη ταχύτητα μέ τήν ὅποια ἐμφανίστηκαν μέσα σέ λιγότερο ἀπό μιᾶ δεκαετία, εἶναι ἀπλῶς ἐκπληκτικό καί πραγματικά, δίχως προηγούμενο μέσα στήν ἱστορία. Μόνο τά βασικότερα χρειάζεται ν' ἀναφερθοῦν: ἡ αὐτονομία τοῦ ἐγώ καί τό δικαίωμα τῆς αὐτοπραγμάτωσης, ἡ ἐπίκληση τοῦ ἔρωτα, ὁ αἰσθησιασμός κι ἡ ἀπρόσκοπτη ἔκφραση τοῦ σώματος, ἡ αὐθόρμητη ἔκφραση τῶν αἰσθημάτων, ἡ ἀπο-ἀλλοτρίωση τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους, ἡ δημιουργία κοινοτήτων καί κομμουνῶν, τό εὐπρόσιτο σέ ὅλους τῶν μέσων γιά τήν ἐπιβίωση, ἡ ἀπόρριψη τοῦ ἐπίπλαστου ἐμπορευματοῦ κόσμου καί τῶν εὐκαιριῶν γιά σταδιοδρομία πού προσφέρει, ἡ ἐφαρμογή τῆς ἀλληλοβοήθειας, ἡ ἀπόκτηση τῶν δεξιοτήτων καί τῶν ἀντιτεχνολογιῶν, ἕνας νέος σεβασμός γιά τή ζωή καί τήν ἰσορροπία τῆς φύσης, ἡ ἀντικατάσταση τῆς ἠθικῆς τῆς ἐργασίας ἀπό μιᾶ ἐργασία γεμάτη νόημα καί τίς ἀπαιτήσεις τῆς ἡδονῆς. Ἔνας πραγματικά πρακτικός ἐπανακαθορισμός τῆς ἐλευθερίας πού σπάνια προσέγγισαν στή σφαῖρα τῆς σκέψης, ἕνας Φουριέ, ἕνας Μάρξ ἢ ἕνας Μπακούνιν.

Αὐτό πού πρέπει νά τονιστεῖ εἶναι πῶς εἴμαστε μάρτυρες ἑνός νέου Διαφωτισμοῦ (ὁ ὅποιος εἶναι πιό ἐκτεταμένος ἀκόμα κι ἀπ' τό μισό αἰῶνα τοῦ Διαφωτισμοῦ, πού προηγήθηκε τῆς Μεγάλης Γαλλικῆς Ἐπανάστασης, πού ἀμφισβητεῖ σταδιακά ὄχι μόνο τήν ἐξουσία τῶν κατεστημένων θεσμῶν κι ἀξιών ἀλλά καί τήν ἐξουσία καθεαυτή. Διαποτίζοντας τήν ἰντελλιγκέντσια, τίς μεσαῖες τάξεις, τή νεολαία κι ὅλα τά κοινωνικά στρώματα γενι-

κότερα, ο Διαφωτισμός αυτός ύπονομεύει σιγά-σιγά την πατριαρχική οικογένεια, τό σχολείο σαν ένα οργανωμένο σύστημα καταπιεστικής κοινωνικοποίησης, τούς κρατικούς θεσμούς και την εργοστασιακή ιεραρχία. Διαβρώνει την ήθική της εργασίας, τή λατρεία της ιδιοκτησίας και τή δομή της ένοχης και της παραίτησης πού αρνιέται, έσωτερικά, σέ κάθε άτομο τήν απόλυτη πραγμάτωση τών δυνατοτήτων κι απολαύσεών του. Πραγματικά, δέν είναι πιά μόνο ο καπιταλισμός πού στέκεται στό έδώλιο της ιστορίας, αλλά κι ή συσσωρευμένη κληρονομιά της κυριαρχίας, ή όποία έχει άστυνομέψει τό άτομο «έκ τών ένδον» γιά χιλιάδες χρόνια, τά «άρχέτυπα» της κυριαρχίας, όπως ήταν, πού εκπροσωπούν τό Κράτος μέσα στη ζωή του άσυνειδήτου μας.

Η τεράστια δυσκολία πού προκύπτει γιά τήν κατανόηση αυτού του Διαφωτισμού, έγκειται στό ότι δέν μπορεί νά γίνει όρατή μέ συμβατικές αναλύσεις. Ο νέος Διαφωτισμός δέν αλλάζει άπλως τή συνείδηση, μιά αλλαγή πού είναι συχνά πολύ έπιφανειακή, δίχως τήν ύπαρξη κι άλλων αλλαγών. Οί συνηθισμένες αλλαγές της συνείδησης, πού σημάδεψαν προηγούμενες περιόδους ριζοσπαστικοποίησης, μπορούσαν νά θεωρηθούν έλαφριά, σαν άπλές θεωρίες, γνώμες ή μιά έγκεφαλική σοφία, πού συχνά χύνεται μέ άνεση έξω άπ' τή ροή της καθημερινής ζωής. Η σημασία του νέου Διαφωτισμού, όμως, είναι ότι μεταβάλλει τόν μηχανισμό του άσυνειδήτου του ατόμου, πρωτου άκόμα μπορέσει νά έκφραστεί συνειδητά σά μιά κοινωνική θεωρία ή μιά προσήλωση σέ πολιτικές πεποιθήσεις.

Είδωμένη άπ' τή σκοπιά μιās τυπικής σοσιαλιστικής ανάλυσης – μιά ανάλυση πού κατευθύνεται σχεδόν αποκλειστικά στη «συνείδηση» και στερείται σχεδόν όλότελα ψυχολογική διορατικότητα – ο νέος Διαφωτισμός φαίνεται νά άποδίδει μόνο τά πιό πενιχρά «πολιτικά» άποτελέσματα. Είναι φανερό ότι ή αντικουλτούρα δέν έχει γεννήσει κανένα «μαζικό» ριζοσπαστικό κόμμα και καμιά φανερή πολιτική αλλαγή. Είδωμένη όμως άπ' τή σκοπιά μιās κομμουνιστικής ανάλυσης – μιά ανάλυση πού άσχολεϊται μέ τήν άσυνειδητη κληρονομιά της κυριαρχίας – ο νέος Διαφωτισμός καταστρέφει σιγά-σιγά τήν ύποταγή του ατόμου σέ θεσμούς, έξουσίες κι αξίες, πού έχουν διαστρεβλώσει κάθε άγώνα του ανθρώπου γιά τήν κατάκτηση της έλευθερίας. Αυτές οί κατάφωρες αλλαγές έχουν τήν τάση νά συμβαίνουν

σχεδόν άνεπαίσθητα, όπως λογουχάρη ανάμεσα στους εργάτες οί όποιοι, στό συγκεκριμένο χώρο της καθημερινής ζωής, αναμινύονται σέ σαμποτάζ, εργάζονται άδιάφορα, άπουσιάζουν σχεδόν συστηματικά, άντιστέκονται στην έξουσία σχεδόν σέ κάθε της μορφή, χρησιμοποιούν ναρκωτικά κι άποκτούν διάφορα άλλόκοτα χαρακτηριστικά κι όμως, στον άφηρημένο χώρο της πολιτικής και της κοινωνικής φιλοσοφίας έπιδοκιμάζουν τίς πιό συμβατικές ήθικολογίες του συστήματος. Ο έκρηκτικός χαρακτήρας της επανάστασης, ή ξαφνική της εμφάνιση κι ή απόλυτη άδυναμία πρόβλεψής της, μπορούν νά εξηγηθούν μόνο σαν ξέσπασμα αυτών τών άσυνειδητων αλλαγών μέσα στη συνείδηση, σαν έκτόνωση της έντασης ανάμεσα στις άσυνειδητες έπιθυμίες και τίς συνειδητά ύποστηριζόμενες άπόψεις μέ τή μορφή μιās άπροκάλυπτης σύγκρουσης μέ τήν τωρινή κοινωνική τάξη. Η διάβρωση τών άσυνειδητων περιορισμών πού όρθώνονται μπροστά σ' αυτές τίς έπιθυμίες κι ή πλέρια έκφραση τών έπιθυμιών πού κρύβονται μέσα στό άσυνείδητο του ατόμου, είναι μιά προϋπόθεση γιά τήν έγκαθίδρυση μιās άπελευθερωμένης κοινωνίας. Υπάρχει μιά λογική μέ τήν όποία μπορούμε νά πούμε ότι ή άπόπειρα αλλαγής της συνείδησης άποτελεί έναν άγώνα γιά τήν κατάκτηση του άσυνειδήτου, τόσο άπ' τήν άποψη τών περιορισμών πού καταπνίγουν τίς έπιθυμίες όσο και τών έπιθυμιών πού περιορίζονται.

6

Τό πρόβλημα δέν είναι σήμερα αν ο άυθορμητισμός είναι «καλός» ή «κακός», «έπιθυμητός» ή «άνεπιθύμητος». Ο άυθορμητισμός άποτελεί ένα αναπόσπαστο μέρος της ίδιας άκριβώς της διαλεκτικής, της άυτοσυνείδησης και της άυτοάποαλλοτρίωσης, πού εξαλείφει τούς ύποκειμενικούς περιορισμούς οί όποιοι έχουν έδραιωθεί άπ' τή σημερινή τάξη. Τό ν' άρνιόμαστε τό βάσιμο του άυθορμητισμού είναι σά ν' άρηνιόμαστε τήν πιό άπελευθερωτική διαλεκτική πού ύπάρχει σήμερα. Σαν τέτοια, θά πρέπει νά πάρουμε σά δοσμένο ότι ύπάρχει γιά λογαριασμό της.

Ο όρος πρέπει νά καθοριστεί γιά νά μήν εξαφανιστεί τό

περιεχόμενό του μέσα σέ σημασιολογικούς δικολαβισμούς. 'Ο αὐθορμητισμός δέν εἶναι ἀπλῶς μιά παρόρμηση, ὅπως ἴσως ἄν ἦταν ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη καὶ πραγματικά ἀνθρώπινη μορφή του κι ἡ τελευταία εἶναι ἡ μόνη μορφή πού ἀξίζει νά συζητηθεῖ. Οὔτε συνεπάγεται ὁ αὐθορμητισμός μιά ἀνεπιτήδευτη συμπεριφορά κι αἶσθημα. 'Ο αὐθορμητισμός ἀποτελεῖ συμπεριφορά, αἶσθημα καὶ σκέψη, πού εἶναι ἐλεύθερες ἀπὸ ἐξωτερικούς ἐξαναγκασμούς, ἀπὸ ἐπιβεβλημένους περιορισμούς. Εἶναι μιά αὐτορυθμιζόμενη, ἐσωτερικά ἐλεγχόμενη, συμπεριφορά, αἶσθημα καὶ σκέψη, ὅχι μιά ἀνεξέλεγκτη ἀναθυμίαση πάθους καὶ δράσης. 'Απ' τὴ σκοπιά τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ κομμουνισμοῦ, ὁ αὐθορμητισμός συνεπάγεται τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀτόμου νά ἐπιβάλλει αὐτοπειθαρχία καὶ νά διατυπώνει βάσιμες κατευθυντήριες ἀρχές γιὰ τὴν κοινωνική δράση. Στό μέτρο πού ἀπαλλάσσεται ἀπ' τὰ δεσμά τῆς κυριαρχίας, πού ἔχουν καταπνίξει τὴν αὐτενέργειά του, ἐνεργεῖ, αἰσθάνεται καὶ σκέπτεται αὐθόρμητα. Θά μπορούσαμε παρόμοια νά ἐξαλείψουμε τὴ λέξη «αὐτο» ἀπὸ τὴν «αὐτενέργεια» καὶ τὴν «αὐτοκυβέρνηση», καθὼς ἀπομακρύνουμε τὴν ἔννοια τοῦ αὐθορμητισμοῦ ἀπ' τὴν ἀπὸ μέρους μας κατανόηση τοῦ Νέου Διαφωτισμοῦ, τῆς ἐπανάστασης καὶ τοῦ κομμουνισμοῦ. 'Αν ὑπάρχει, σήμερα, μιά ἐπιτακτική ἀνάγκη γιὰ μιά κομμουνιστική συνείδηση μέσα στό ἐπαναστατικό κίνημα, τότε δέν μπορούμε ποτέ νά ἐλπίζουμε ὅτι θά τὴν ἀποκτήσουμε δίχως τὸν αὐθορμητισμό.

'Ο αὐθορμητισμός δέν ἀποκλείει τὴν ὀργάνωση καὶ τὴ δομή. 'Αντίθετα, γεννᾷ συνήθως μὴ ἱεραρχικές μορφές ὀργάνωσης, μορφές πού εἶναι πραγματικά ὀργανικές αὐτοδημιουργούμενες καὶ βασισμένες στὸν ἐθελοντισμό. Τό μόνο σοβαρό πρόβλημα πού προκύπτει σέ σχέση μέ τὸν αὐθορμητισμό, ἔγκειται στό ἂν εἶναι πληροφορημένος ἢ ὄχι. 'Όπως ἔχω ὑποστηρίξει ἄλλοῦ, ὁ αὐθορμητισμός ἐνός παιδιοῦ σέ μιά ἀπελευθερωμένη κοινωνία δέ θά εἶναι ἴδιος μέ τὸν αὐθορμητισμό ἐνός νέου, ἢ ἐκεῖνος τοῦ νέου δέ θά εἶναι ἴδιος μέ τὸν αὐθορμητισμό ἐνός ἐνήλικου· ὁ καθένας θά εἶναι ἀπλῶς πῶς πληροφορημένος, πῶς γνῶστης καὶ πῶς ἔμπειρος ἀπ' τὸν νεώτερό του.⁶ Οἱ ἐπαναστάτες ἐπιδιώκουν ἴσως σήμερα νά προωθήσουν τὴ διαδικασία πληροφόρησης, ἀλλ' ἂν προσπαθήσουν νά τὴν κατελλώσουν ἢ νά τὴν καταστρέψουν συγκροτώντας ἱεραρχικά κινήματα, θά διαστρεβλώσουν τὴν ἴδια ἀκριβῶς τὴ διαδικασία τῆς αὐτοπρα-

γμάτωσης, ἢ ὅποια θά γεννήσει τὴν αὐτενέργεια καὶ μιά κοινωνία βασισμένη πάνω στὴν αὐτοδιεύθυνση.

'Οχι λιγότερο σοβαρό γιὰ ὅποιοδήποτε ἐπαναστατικό κίνημα εἶναι τὸ γεγονός ὅτι μόνον ἂν εἶναι αὐθόρμητη μιά ἐπανάσταση, μπορούμε νά μᾶς βέβαιον ὅτι ἔχουν ὠριμάσει οἱ «ἀναγκαῖες συνθήκες» γιὰ τὴν ἐπανάσταση κι ἔχουν μεταμορφωθεῖ σέ «κατάλληλες συνθήκες». 'Ενας ξεσηκωμός πού θάχε σχεδιαστεῖ ἀπὸ μιά ἐλίτ εἶναι σήμερα σχεδόν βέβαιον ὅτι θά κατέληγε στὴν καταστροφή. 'Η κρατική ἐξουσία μέ τὴν ὅποια βρισκόμαστε ἀντιμέτωποι εἶναι τόσο φοβερή, ὁ ἐξοπλισμός της εἶναι τόσο καταστροφικός, ὥστε ἂν ἡ δομὴ της παραμένει ἀνέπαφη, ἢ ἀποτελεσματικότητά της εἶναι ὑπερβολικά ἀκαταμάχητη γιὰ νά ἐξαφανιστεῖ μέ μιά πάλιν στὴν ὅποια ὁ ἀποφασιστικός παράγοντας εἶναι ὁ ὄπλις. Τό σύστημα πρέπει νά καταρρεύσει, ὄχι νά πολεμήσει καὶ θά καταρρεύσει μόνον ὅταν οἱ θεσμοὶ τοῦ ἔχουν τόσο διαβρωθεῖ ἀπ' τὸ Νέο Διαφωτισμό κι ἡ δύναμή του τόσο ὑπονομευθεῖ, φυσικά κι ἠθικά, ὥστε μιά ἐπαναστατική σύγκρουση νά εἶναι περισσότερο συμβολική παρά πραγματική. Πότε ἀκριβῶς ἢ πῶς θά ἔρθει αὐτή ἡ «μαγική» στιγμή, πού εἶναι τόσο χαρακτηριστική γιὰ τὴν ἐπανάσταση, εἶναι κάτι πού δέν μπορεῖ νά προβλεφεῖ. 'Αλλὰ ὅταν, λογουχάρη, μιά τοπική ἀπεργία, ἢ ὅποια ἀγνοεῖται συνήθως κάτω ἀπὸ «ὀμαλές» συνθήκες, μπορεῖ νά προκαλέσει μιά ἐπαναστατική γενική ἀπεργία, τότε θά ξέρουσε ὅτι οἱ συνθήκες ἔχουν ὠριμάσει – κι αὐτό μπορεῖ νά συμβεῖ μόνον ὅταν ἡ ἐπαναστατική διαδικασία ἀφεθεῖ νά βρεῖ τὸ δικό της ἐπίπεδο ἐπαναστατικῆς σύγκρουσης.⁷

7

Εἶναι ἀλήθεια πῶς ἡ ἐπανάσταση σήμερα ἀποτελεῖ μιά πράξη συνείδησης μέ τὴν πῶς πλατιά ἔννοια καὶ συνεπάγεται μιά ἀπομυθοποίηση τῆς πραγματικότητας πού ἐξαφανίζει ὅλα τὰ ἰδεολογικά της στολίδια· δέν εἶναι ἀρκετό νά πούμε ὅτι ἡ «συνείδηση ἀκολουθεῖ τὸ εἶναι». Τό ν' ἀντιμετωπίζουμε τὴν ἀνάπτυξη τῆς συνείδησης, ἀπλῶς σάν ὑποκειμενική ἀντανάκλαση τῆς ἀνάπτυξης τῆς ὑλικῆς παραγωγῆς, τὸ νά λέμε,

ὅπως κάνει ὁ Μάρξ, σέ μεγαλύτερη ἡλικία, ὅτι ἡ ἠθική, ἡ θρησκεία κι ἡ φιλοσοφία ἀποτελοῦν τίς «ιδεολογικές ἀντανακλάσεις καί τούς ἀπόηχους» τῆς πραγματικότητας κι ὅτι «δέν ἔχουν ἱστορία, οὔτε ἀνάπτυξη» ἀπό μόνες τους, εἶναι σά νά ρυθμίζεις τή διαμόρφωση τῆς ιδεολογίας καί ν' ἀρνιέσαι ἔτσι στή συνείδηση ὅποιαδήποτε αὐθεντική βάση γιά νά ξεπεράσει τόν κόσμο ὅπως εἶναι δοσμένος.⁸ Ἐδῶ, κι ἡ ἴδια ἡ κομμουνιστική συνείδηση γίνεται ἕνας «ἀπόηχος» τῆς πραγματικότητας. Τό «γιατί» στήν ἐξήγηση αὐτῆς τῆς συνείδησης ὑποβιβάζεται στό «πῶς» μ' ἕνα τυπικό ὀργανικό τρόπο· τά ὑποκειμενικά στοιχεῖα πού συμμετέχουν στή μεταμόρφωση τῆς συνείδησης γίνονται ὀλότελα ἐξαντικειμενοποιημένα. Ἡ ὑποκειμενικότητα παύει ν' ἀποτελεῖ ἕνα πεδίο καθεαυτό, μέ συνέπεια τήν ἀποτυχία τοῦ μαρξισμοῦ νά δημιουργήσει μιά δική του ἐπαναστατική ψυχολογία καί τήν ἀνικανότητα τῶν Μαρξιστῶν νά καταλάβουν τό Νέο Διαφωτισμό πού μεταμορφώνει τήν ὑποκειμενικότητα σ' ὅλες τῆς τίς διαστάσεις.

Ἡ κλασσική δυτική φιλοσοφία στήν πλατειά της, ἂν καί συχνά μυθοποιημένη, ἔννοια γιά τό «πνεῦμα», ἀναγνώρισε ὅτι ὁ λόγος «ὑποτάσσει» τόν ὑλικό κόσμο σ' ἕνα ἀύξανόμενο βαθμό – ἢ, διατυπωμένο μέ μιά πιό «ὑλιστική» ἔννοια, ὅτι ἡ ὕλη γίνεται λογική κι ὁ λόγος δημιουργεῖ τό δικό του «ἐγκέφαλο», πού ἐπιβάλλεται πάνω στή φυσική καί κοινωνική ἱστορία. Ὁ λόγος εἶναι σέ τελευταία ἀνάλυση ἡ φύση κι ἡ κοινωνία ἀποκτάει συνείδηση. Μ' αὐτή τήν ἔννοια, δέν εἶναι ἀρκετό νά ποῦμε ὅτι «ἡ συνείδηση ἀκολουθεῖ τό εἶναι», ἀλλά μάλλον ὅτι τό εἶναι ἀναπτύσσεται πρὸς τήν κατεύθυνση τῆς συνείδησης· ὅτι ἡ συνείδηση ἔχει τή δική της ἱστορία μέσα στόν ὑλικό κόσμο κι ἀποκτάει ὀλοένα καί μεγαλύτερη ἐπιρροή πάνω στήν πορεία τῆς ὑλικῆς πραγματικότητας. Ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι ἱκανή νά ξεπεράσει τό βασίλειο τῆς τυφλῆς ἀναγκαιότητας, εἶναι ἱκανή νά δώσει στή φύση καί τήν κοινωνία μιά ὀρθολογική κατεύθυνση καί σκοπό.

Αὐτή ἡ πλατύτερη ἐρμηνεία τῆς σχέσης ἀνάμεσα στή συνείδηση καί τό εἶναι δέν ἀποτελεῖ μιά ἀπόμακρη φιλοσοφική ἀφαίρεση. Ἀντίθετα, εἶναι ἐξαιρετικά πρακτική. Ἀναπτυγμένη ὡς τήν τελική της λογική συνέπεια, αὐτή ἡ ἐρμηνεία ἀπαιτεῖ μιά θεμελιακή ἀναθεώρηση τῆς παραδοσιακῆς ἔννοιας τῆς ἐπαναστατικῆς συνείδησης σάν ταξική συνείδηση. Ἄν τό προλετα-

ριάτο, λογουχάρη, θεωρεῖται ἀπλῶς σάν τό προῖόν τοῦ πραγματικοῦ του εἶναι – σάν τό ἀντικείμενο ἐκμετάλλευσης τῶν ἀστῶν κι ἕνα δημιούργημα τοῦ ἐργοστασιακοῦ συστήματος – ὑποβιβάζεται ἀπ' τήν ἀποψη τῆς ἴδιας ἀκριβῶς τῆς οὐσίας του σέ μιά κατηγορία τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Ὁ Μάρξ, δέ μᾶς ἀφήνει καμιά ἀμφιβολία σχετικά μέ αὐτή τήν ἔννοια. Σάν ἡ τάξη πού ἀποκτηνώνεται ὀλότελα, τό προλεταριάτο ξεπερνάει τήν ἀποκτηνωμένη του κατάσταση κι ἔρχεται νά ἐνσωματώσει τήν ἀνθρώπινη ὀλότητα «διαμέσου τῆς ἐπείγουσας, ὄχι πιά μεταμορφωμένης, ἀπόλυτα ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης...» Συνακόλουθα: «Τό πρόβλημα δέν εἶναι τί ὁ α' ἢ ὁ β' προλετάριος, ἢ κι ὀλόκληρο τό προλεταριάτο, θεωρεῖ αὐτή τή στιγμή σάν σκοπούς του. Τό πρόβλημα εἶναι τί εἶναι τό προλεταριάτο καί τί θᾶναι ὑποχρεωμένο νά κάνει σύμφωνα μέ τό εἶναι του. (Ἡ ἔμφαση τῶν λέξεων ἀνήκει στόν Μάρξ καί προσφέρει ἕνα εὐστοχο σχολιασμό τῆς ἀπο-ὑποκειμενοποίησης τοῦ προλεταριάτου). Ἀφήνω κατά μέρος τό ἐπιχείρημα πού προσφέρει αὐτή ἡ φόρμουλα γιά μιά ἐλιτίστικη ὀργάνωση. Πρὸς τό παρόν, εἶναι σημαντικό νά σημειώσουμε ὅτι ὁ Μάρξ, ἀκολουθώντας τήν παράδοση τῆς κλασσικῆς ἀστικῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἐξαντικειμενοποιεῖ ὀλότελα τό προλεταριάτο καί τό ἐξαφανίζει σάν πραγματικό ὑποκείμενο. Ἡ ἐξέγερση τοῦ προλεταριάτου, ἀκόμα κι ὁ ἐξανθρωπισμός του, παύει νᾶναι ἕνα φαινόμενο καί γίνεται μάλλον μιά λειτουργία ἀμειλικτων οἰκονομικῶν νόμων κι «ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης». Ἡ οὐσία τοῦ προλεταριάτου σάν προλεταριάτο εἶναι ὁ μή ἀνθρωπισμός του, ἡ φύση τῆς δημιουργίας του σάν προϊόν «ἀπόλυτα ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης». Ἡ ὑποκειμενικότητά του ἐμπίπτει στήν κατηγορία τῆς ἀδήριτης ἀναγκαιότητας, πού ἐξηγεῖται μέ βάση τόν οἰκονομικό νόμο. Ἡ ψυχολογία τοῦ προλεταριάτου εἶναι οὐσιαστικά πολιτική οἰκονομία.

Τό ἀληθινό προλεταριάτο ἀντιστέκεται σ' αὐτό τόν ὑποβιβασμό τῆς ὑποκειμενικότητάς του σέ προϊόν ἀνάγκης καί ζεῖ ὀλοένα καί περισσότερο μέσα στό βασίλειο τῆς ἐπιθυμίας, τῆς δυνατότητας. Σάν τέτοιο, γίνεται ὅλο καί πιό ὀρθολογικό μέ τήν κλασσική, ὄχι τή λειτουργική ἔννοια τοῦ ὄρου. Ὁ ἐργάτης ἀντιστέκεται σταθερά στήν ἐργασιακή ἠθική γιατί ἔχει γίνει παράλογη, ἀναφορικά μέ τίς δυνατότητες πού ὑπάρχουν γιά τήν ἐγκαθίδρυση μιᾶς μή-ἱεραρχικῆς κοινωνίας. Ὁ ἐργάτης, μ'

αυτή την έννοια, ξεπερνάει τη φύση της δημιουργία του και γίνεται υποκείμενο, όχι αντικείμενο, σ' ένα αύξανόμενο βαθμό, ένας μή-προλετάριος. Η Έπιθυμία όχι απλώς ή ανάγκη, ή δυνατότητα όχι απλώς ή αναγκαιότητα, υπεισέρχονται μέσα στην αυτο-συγκρότηση και την αυτενέργειά του. Ο εργάτης αρχίζει ν' απαλλάσσεται απ' την ιδιότητά του σαν εργάτη, απ' την ύπαρξή του σαν ένα απλό ταξικό είναι, σαν ένα αντικείμενο των οικονομικών δυνάμεων, σαν απλό «είναι» και γίνεται ολοένα και πιό διαθέσιμος στο Νέο Διαφωτισμό.

Καθώς η ανθρώπινη ουσία του προλεταριάτου αρχίζει ν' αντικαθιστά την εργοστασιακή του ουσία, ο εργάτης μπορεί τώρα νά προσεγγιστεί τόσο εύκολα έξω απ' τό εργοστάσιο, όσο και μέσα σ' αυτό. Η πλευρά του εργάτη σά γυναίκα ή άντρα, σά γονιοῦ, σά νέου, σαν κάτοικου της πόλης, σά θύματος της φθοράς του περιβάλλοντος, σαν όνειροπόλου (ο κατάλογος είναι σχεδόν ατέλειωτος) έρχεται σταθερά στο προσκήνιο σ' ένα αύξανόμενο βαθμό. Οί τοίχοι του εργοστασίου αρχίζουν νά διαπερνούνται απ' την αντικουλτούρα σ' ένα βαθμό που αρχίζει ν' ανταγωνίζεται τά εργατικά, «προλεταριακά» ενδιαφέροντα κι αξίες.

Καμιά «εργατική ομάδα» δέν μπορεί νά γίνει αληθινά επαναστατική, αν δέν ασχοληθεί μέ τίς ανθρώπινες επιδιώξεις κάθε εργάτη άτομικά, αν δέν βοηθήσει νά απο-άλλοτριωθεί τό προσωπικό περιβάλλον των εργατών και ν' αρχίσει νά ξεπερνάει τό εργοστασιακό περιβάλλον τους. Η εργατική τάξη γίνεται επαναστατική όχι παρά τόν έαυτό της αλλά εξαιτίας του έαυτού της, κυριολεκτικά σαν αποτέλεσμα του αφυπνιζόμενου έαυτού της.⁹

8

Οί επαναστάτες έχουν την εύθύνη νά βοηθήσουν άλλους γιά νά γίνουν επαναστάτες, όχι γιά νά «κάνουν» επαναστάσεις. Κι αυτή ή ενέργεια αρχίζει μόνον όταν ο κάθε επαναστάτης αναλαμβάνει νά αναμορφώσει τόν έαυτό του ή τόν έαυτό της. Είναι φανερό ότι ένα τέτοιο καθήκον δέν μπορεί ν' αναληφθεί όταν υπάρχει προσωπικό κενό· προϋποθέτει ύπαρξιακές σχέ-

σεις μέ άλλους κι αγάπη κι αμοιβαία υποστήριξη ανάμεσά τους. Αυτή ή αντίληψη της επαναστατικής όργάνωσης αποτελεί τή βάση της αναρχικής συγγενικής, ιδεολογικά, ομάδας (affinity group). Τά μέλη μιās συγγενικής ομάδας θεωρούν τούς έαυτούς τους σαν αδελφούς κι αδελφές, των οποίων οί δραστηριότητες κι οί δομές είναι, μέ τά λόγια του Τζότζεφ Βέμπερ, «όλοφάνερες σέ όλους». Τέτοιες ομάδες λειτουργούν σαν καταλύτες μέσα στις κοινωνικές καταστάσεις, όχι σαν έλίτ· επιδιώκουν ν' αναπτύξουν τή συνείδηση και τούς αγώνες των μεγαλύτερων κοινοτήτων μέσα στις όποιες λειτουργούν, όχι ν' αναλάβουν ήγετικές θέσεις.

Παραδοσιακά, ή επαναστατική δραστηριότητα υπήρξε διαποτισμένη απ' τά κίνητρα της «δυστυχίας» της «απάρνησης» και της «θυσίας», κίνητρα που βασικά αντανακλούσαν τήν ενόχη των διανοουμενίστικων πυρήνων των επαναστατικών κινημάτων. Αποτελεί όμως ειρωνεία τό ότι στο μέτρο που υπάρχουν ακόμα αυτά τά κίνητρα, αντανακλούν τίς ίδιες ακριβώς αντιανθρώπινες πλευρές της κατεστημένης τάξης που επιδιώκουν νά καταργήσουν οί «μάζες».

Τό επαναστατικό κίνημα (αν μπορεί νά ονομαστεί έτσι σήμερα) τείνει έτσι, ακόμα περισσότερο απ' ότι ή ιδεολογία, ν' αποτελέσει «απόρηχο» της επικρατούσας πραγματικότητας – κι ακόμα χειρότερα, νά υποβάλλει τίς «μάζες» στη δυστυχία, θυσία κι άρνηση μέ τά ίδια τους τά χέρια και σαν επακόλουθο της επανάστασης. Σέ αντίθεση μ' αυτή την όλότελα νέα έκδοχή της «δημοκρατικής άρετής», οί αναρχικές συγγενικές ομάδες επιβεβαιώνουν όχι μόνο τήν όρθολογική αλλά και τήν αισθησιακή και τήν αισθητική πλευρά της επανάστασης. Επιβεβαιώνουν ότι ή επανάσταση δέν αποτελεί μόνο μιá επίθεση ενάντια στην κατεστημένη τάξη αλλά επίσης κι ένα πανηγύρι μέσα στους δρομους. Η επανάσταση είναι έπιθυμία μεταφερμένη στον κοινωνικό στίβο και γενικευμένη. Αυτό όμως δέν πραγματοποιιείται δίχως μεγάλους κινδύνους, τραγωδίες και πόνο, αλλά αυτοί είναι οί κίνδυνοι, οί τραγωδίες και ο πόνος της γέννας και μιās νέας ζωής, όχι της συντριβής και του θανάτου. Οί συγγενικές ομάδες επιβεβαιώνουν ότι μόνο ένα επαναστατικό κίνημα που υποστηρίζει αυτές τίς απόψεις, μπορεί νά δημιουργήσει τή λεγόμενη «επαναστατική προπαγάνδα», στην όποια μπορεί ν' ανταποκριθεί ή νέα λαϊκή εύαισθησία – μιá «προπα-

γάνδα» που είναι τέχνη με την έννοια ενός Ντωμιέ, ενός Τζών Μίλτον κι ενός Τζών Λέννον. Πραγματικά, ή αλήθεια σήμερα μπορεί να υπάρχει μόνο σαν τέχνη κι ή τέχνη μόνο σαν αλήθεια.¹⁰

Η ανάπτυξη ενός επαναστατικού κινήματος συνεπάγεται τό γέμισμα της Αμερικής με τέτοιες συγγενικές ομάδες, με κομμούνες και κολλεκτίβες στίς πόλεις, στήν επαρχία, στά σχολεία και στά εργοστάσια. Αυτές οι ομάδες θα' ναι στενά συνδεδεμένα, αποκεντρωμένα σώματα πού θ' ασχολούνται μ' όλες τις πλευρές της ζωής και της εμπειρίας. Κάθε ομάδα θα' ναι πολύ πειραματική, ανανεωτική και προσανατολισμένη προς την κατεύθυνση της αλλαγής τόσο του τρόπου ζωής όσο και της συνείδησης- ή κάθε μία θάταν έτσι συγκροτημένη ώστε να μπορούσε να διαλυθεί εύκολα μέσα στους επαναστατικούς θεσμούς πού δημιουργήθηκαν απ' τό λαό και να εξαφανιστεί σαν ένα ιδιαίτερο κοινωνικό συμφέρον. Τέλος, κάθε μία θά προσπαθούσε ν' αντικατοπτρίσει όσο καλύτερα μπορεί τις απελευθερωμένες φόρμες του μέλλοντος, όχι τό δοσμένο κόσμο πού αντικατοπτρίζεται απ' την παραδοσιακή "αριστερά". Κάθε μία ούσιαστικά, θά σχηματιζόταν σαν ένα ενεργητικό κέντρο για την μεταμόρφωση της κοινωνίας και για τόν αποικισμό του παρόντος απ' τό μέλλον.

Τέτοιες ομάδες θά συνδέονταν ανάμεσα τους, θά σχημάτιζαν ομοσπονδίες και θά καθιέρωναν την επικοινωνία σε περιφερειακό κι εθνικό επίπεδο, όταν πρόβαλλε ή ανάγκη, δίχως να παραιτηθούν απ' την αυτονομία ή τή μοναδικότητα τους. Θάταν οργανικές ομάδες πού ξεπρόβαλλαν μέσα απ' τά ζωντανά προβλήματα και τις επιθυμίες κι όχι τεχνητές ομάδες τις όποιες ωθούσαν μέσα στίς κοινωνικές καταστάσεις διάφορες ελίτ. Ούτε θά ανέχονταν μία οργάνωση πυρήνων της οποίας ό μοναδικός δεσμός είναι ή "προγραμματική συμφωνία" κι υπακοή στά ηγετικά στελέχη και σ' ανωτέρα σώματα.

Θά μπορούσαμε ίσως κάλλιστα να ρωτήσουμε άν μία «μαζική οργάνωση» μπορεί νάναι επαναστατική σέ μία περίοδο πού δέν είναι ακόμα ώριμη για μία κομμουνιστική επανάσταση. Η αντίφαση γίνεται κατάφωρη μόλις ζευγαρώσουμε τή λέξη "μάζα" με την "κομμουνιστική επανάσταση".(11) Εχουν βέβαια οικοδομηθεί μαζικά κινήματα σ' όνομα του σοσιαλισμού και του κομμουνισμού στη διάρκεια μή επαναστατικών περιόδων.

αλλά πήραν μαζικές διαστάσεις μόνον αλλοιώνοντας τις έννοιες του σοσιαλισμού, του κομμουνισμού και της επανάστασης.

Αλλά κείνο πούναι ακόμα χειρότερο έγκειται από ότι όχι μόνο προδίνουν τά Ιδανικά πού διακηρύσσουν, αλλοιώνοντας τα, αλλά και γίνονται επίσης εμπόδιο από δρόμο της επανάστασης. Απέχοντας πολύ απ' τό να διαμορφώνουν τή μοίρα της κοινωνίας, γίνονται τά δημιουργήματα της ίδιας ακριβώς της κοινωνίας πού παριστάνουν ότι αντίτιθενται.

Ό πειρασμός να γεφυρωθεί τό κενό ανάμεσα στή δοσμένη κοινωνία και τό μέλλον είναι σύμφυτα απατηλός. Η επανάσταση αποτελεί μία ρήξη όχι μόνο με την κατεστημένη τάξη αλλά και με τή νοοτροπία πού την τρέφει. Οι εργάτες, οι φοιτητές, οί αγρότες, οι διανοούμενοι, όλα πραγματικά τά δυνάμει επαναστατικά στρώματα, έρχονται κυριολεκτικά σέ ρήξη με τόν εαυτό τους, όταν μπαίνουν μέσα στην επαναστατική κίνηση, όχι μόνο με την αφηρημένη Ιδεολογία της κοινωνίας. Και πρώτου να φθάσουν & αυτήν τή ρήξη δέν είναι επαναστάτες. Ένα αυτοσχέδιο «επαναστατικό· κίνημα πού επιχειρεί να ταυτίσει αυτά τά στρώματα με «μεταβατικά προγράμματα» και τά παρόμοια, θά κερδίσει την υποστήριξη τους χρησιμοποιώντας λαθεμένη λογική. Τό κίνημα, με τή σειρά του, θά διαμορφωθεί από ανθρώπους πού μάταια προσπάθησε ν' αφομοιώσει κι όχι οι άνθρωποι απ' τό κίνημα. Είναι δοσμένο ότι ό αριθμός των ανθρώπων πού είναι επαναστάτες είναι σήμερα μηδαμινός κι είναι, επιπλέον, δοσμένο ότι ή μεγάλη πλειοψηφία των ανθρώπων είναι σήμερα απασχολημένη με τά προβλήματα της επιβίωσης, όχι της ζωής. Αλλά ακριβώς αυτή ή απασχόληση με τά προβλήματα της επιβίωσης και τις αξίες καθώς επίσης και τις ανάγκες πού την προωθούν, είναι εκείνη πού τούς εμποδίζει να στραφούν στά προβλήματα της ζωής κι ύστερα στην επαναστατική δράση. Η ρήξη με την υπάρχουσα τάξη θά έρθει μόνον όταν τά προβλήματα της ζωής διαβρώσουν κι αφομοιώσουν τά προβλήματα της επιβίωσης - όταν ή ζωή γίνεται σήμερα κατανοητή σαν προϋπόθεση για την επιβίωση κι όχι με την απόρριψη των προβλημάτων της ζωής για να αντιμετωπιστούν τά προβλήματα της επιβίωσης π.χ. να επιτευχθεί ή οικόδομηση μιας «μαζικής» οργάνωσης αποτελούμενης μόνον από «μάζες».

Η επανάσταση είναι μία μαγική στιγμή όχι μόνον επειδή

δέν μπορεί νά προβλεφτεῖ· εἶναι μιά μαγική στιγμή γιατί μπορεί ἔπισης νά προξενήσει μέσα στή συνείδηση, μέσα σέ διάστημα βδομάδων, ἀκόμα καί μερῶν, μιά ἀνυπακοή πού βρίσκεται βαθιά κρυμμένη μέσα στό ἀσυνείδητο. Ἄλλά ἡ ἐπανάσταση πρέπει νά εἰδωθεῖ σάν κάτι περισσότερο ἀπό ἀπλή «στιγμή»· εἶναι μιά πολύπλοκη διαλεκτική ἀκόμα καί μέσα στά δικά της πλαίσια. Μιά ἐπανάσταση τῆς πλειοψηφίας δέ σημαίνει ὅτι ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ πρέπει ἀναγκαστικά νά μπεῖ τήν ἴδια στιγμή μέσα στήν ἐπαναστατική κίνηση. Ἀρχικά, οἱ ἀνθρώποι πού κινητοποιοῦνται μπορεί νά ναι μιά μειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ – ὅπως ἴσως μιά ἀξιόλογη, δημοφιλῆς, αὐθόρμητη μειοψηφία κι ὄχι μιά μικρή, «καλά πειθαρχημένη», συγκεντρωτική καί κινητοποιημένη ἑλίτ. Ἡ συναίνεση τῆς πλειοψηφίας μπορεί νά φανερωθεῖ ἀπλά ἀπ' τό γεγονός ὅτι δέν ὑπερασπίζει πιά τήν κατεστημένη τάξη. Μπορεῖ νά «ἐνεργήσει», ἀρνούμενη νά ἐνεργήσει γιά νά ὑποστηρίξει τούς κυρίαρχους θεσμούς – μιά στάση «περίμενε καί θά δοῦμε», γιά νά καθορίσει ἄν, ἀρνούμενη στήν ἀρχουσα τάξη τήν ὑπακοή της, ἡ τελευταία καθίσταται ἀνίσχυρη. Μόνον ἀφοῦ ἐλέγξει τήν κατάσταση μέ τήν παθητικότητά της, μπορεί νά περάσει στήν ἐνεργό δράση – καί τότε τό κάνει μέ μιά ταχύτητα καί σέ μιά ἔκταση πού ἐξαφανίζει μέσα σέ μιά ἀπίστευτα σύντομη χρονική περίοδο θεσμούς, σχέσεις, στάσεις κι ἀξίες, πού πέρασαν αἰῶνες γιά νά διαμορφωθοῦν.

9

Στήν Ἀμερική, ὁποιοδήποτε ὀργανωμένο «ἐπαναστατικό» κίνημα θά λειτουργοῦσε ἔχοντας διεστρεβλωμένους στόχους, θάταν ἀπειρα χειρότερο ἀπ' ὅτι ἄν δέν ὑπῆρχε κανένα κίνημα. Ἦδη ἡ «ἀριστερά» ἔχει προξενήσει τρομερή ζημιά στήν ἀντι-κουλτούρα, στό κίνημα ἀπελευθέρωσης τῆς γυναίκας καί στό φοιτητικό κίνημα. Μέ τίς ἀπλετες φιλοδοξίες της, τήν ἀπάνθρωπη συμπεριφορά καί τίς χειραγωγικές της πρακτικές, ἡ «ἀριστερά» ἔχει συντελέσει φοβερά στήν ἐξαχρείωση πού ἐπικρατεῖ σήμερα. Πραγματικά, ἡ ἀριστερά (κι ἰδιαίτερα οἱ ἐξουσιαστικές μορφές της) θά μπορούσε κάλλιστα σέ μιά μελλοντική

ἐπαναστατική κατάσταση, νά δημιουργήσει προβλήματα πού εἶναι πιό φοβερά ἀπό κείνα πού δημιουργεῖ ἡ ἀστική τάξη, δηλαδή, ἄν ἡ ἐπαναστατική διαδικασία δέν κατορθώσει νά μεταμορφώσει τούς «ἐπαναστάτες» κι ὑπάρχουν πολλά πού χρειάζονται μεταμόρφωση – ὄχι μόνο στίς κοινωνικές ἀπόψεις καί στίς προσωπικές στάσεις, ἀλλά καί στόν ἴδιο ἀκριβῶς τόν τρόπο πού ἐρμηνεύουν τήν ἐμπειρία οἱ «ἐπαναστάτες» (ἰδιαίτερα οἱ ἀρσενικοί «ἐπαναστάτες»).

Ὁ «ἐπαναστάτης», ὄχι λιγότερο ἀπ' τίς «μάζες», ἐνσωματώνει στάσεις πού ἀντανაკλοῦν μιά ἔμφυτα κυριαρχική ὀπτική ἀπέναντι στόν ἐξωτερικό κόσμο. Ὁ δυτικός τρόπος σκέψης καθορίζει παραδοσιακά τόν ἑαυτό μέ ἀνταγωνιστικούς ὄρους, σέ μιά μήτρα ἀντίθεσης ἀνάμεσα στά ἀντικείμενα καί τά ὑποκείμενα πού βρίσκονται ἔξω ἀπ' τό «ἐγώ». Ὁ ἑαυτός δέν εἶναι ἀπλῶς ἓνα ἐγώ πού μπορεί νά διαχωρισθεῖ ἀπ' τούς ἐξωτερικούς «ἄλλους», εἶναι ἓνα ἐγώ πού ἐπιδιώκει νά ἐξουσιάσει αὐτούς τούς ἄλλους καί νά τούς ὑποτάξει. Ἡ σχέση ὑποκείμενο-ἀντικείμενο καθορίζει τήν ὑποκειμενικότητα σά μιά λειτουργία τῆς κυριαρχίας, τήν κυριαρχία τῶν ἀντικειμένων καί τόν ὑποβιβασμό τῶν ἄλλων ὑποκειμένων σέ ἀντικείμενα. Ὁ δυτικός ἀτομισμός, στίς ἀρσενικές του βέβαια μορφές, εἶναι ἓνας ἀτομισμός ἰδιοποίησης καί χειραγώγησης στόν ἴδιο του ἀκριβῶς τόν αὐτοκαθορισμό καί καθορισμό τῶν σχέσεων. Αὐτός ὁ αὐτοκαθορισμός κι ὁ σχετικός καθορισμός μπορεί νά ναι ἐνεργητικός σέ μερικά ἄτομα, παθητικός σέ ἄλλα, ἢ ν' ἀποκαλυφθεῖ ἀκριβῶς στήν ἀμοιβαία κατανομή τῶν ρόλων πού βασίζονται σ' ἓναν κυρίαρχο καί κυριαρχούμενο ἑαυτό, ἀλλά ἡ κυριαρχία διαποτίζει σχεδόν ὀλοκληρωτικά τόν κυρίαρχο τρόπο ἀντίληψης τῆς πραγματικότητας.

Οὐσιαστικά, σχεδόν κάθε τάση τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ ἐνισχύει αὐτόν τόν τρόπο ἀντίληψης – ὄχι μόνο τήν ἀστική καί τήν Ἑβραιοχριστιανική της τάση ἀλλά ἔπισης καί τήν Μαρξιστική. Ὁ καθορισμός τῆς ἐργασιακῆς διαδικασίας ἀπ' τόν Μάρξ σάν τρόπος αὐτοκαθορισμοῦ, μιά ἀντίληψη πού δανεῖζεται ἀπ' τόν Χέγκελ, εἶναι σαφῶς ἰδιοποιητικός καί δυνάμει ἐκμεταλευτικός. Ὁ ἄνθρωπος διαμορφώνεται ἀλλάζοντας τόν κόσμο· τόν ἰδιοποιεῖται, τόν ἀναπλάθει σύμφωνα μέ τίς «ἀνάγκες» του κι ἔτσι προβάλλει, ὑλοποιεῖ κι ἐπιβεβαιώνει τόν ἑαυτό του σ' ἀντικείμενα τῆς ἴδιας του τῆς ἐργασίας. Αὐτή ἡ ἀντίληψη τοῦ

άνθρώπινου αυτόκαθορισμού αποτελεί τήν άφετηρία όλόκληρης τής θεωρίας του Μάρξ για τόν ιστορικό υλισμό. «Οί άνθρωποι μπορούν νά διακριθούν άπ' τά ζώα χάρη στή συνείδηση, στή θρησκεία ή ότιδήποτε άλλο θέλετε», παρατηρεί ό Μάρξ σέ μιά περίφημη παράγραφο άπ' τή Γερμανική Ίδεολογία. «Άρχίζουν νά διαχωρίζουν τόν έαυτό τους άπ' τά ζώα, μόλις άρχίζουν νά παράγουν τά μέσα για τήν επιβίωσή τους... Όπως τ' άτομα έκφράζουν τή ζωή τους, έτσι κι είναι. Αυτό πού είναι, έπομένως, συμπίπτει μέ τήν παραγωγή τους, τόσο αναφορικά μέ τό τί παράγουν όσο και μέ τό πώς παράγουν. Έτσι ή φύση τών ατόμων εξαρτιέται άπ' τίς υλικές συνθήκες πού καθορίζουν τήν παραγωγή τους».

Στή «Φαινομενολογία του Πνεύματος» του Χέγκελ, τό θέμα τής εργασίας αντιμετωπίζεται μέσα στά πλαίσια τής σχέσης άφεντικοϋ/δούλου. Τό υποκείμενο, έδώ, γίνεται ένα αντικείμενο μέ τή διπλή έννοια ότι ένας άλλος έαυτός (ό δούλος) αντικειμενοποιείται κι υποβιβάζεται συνακόλουθα σ' ένα μέσο παραγωγής. Ή εργασία του δούλου, όμως, γίνεται ή βάση για μιά αυτόνομη συνείδηση κι άτομισμό. Διαμέσου τής εργασίας ή «συνείδηση του δούλου βρίσκει τόν έαυτό της... Ό Χέγκελ παρατηρεί. «Ή εργασία είναι επιθυμία περιορισμένη κι έλεγχόμενη, έξαφάνιση πού καθυστερεί κι αναβάλλεται, μέ άλλα λόγια, ή εργασία πλάθει και διαμορφώνει τά πράγματα». Ή δραστηριότητα του «δοσίματος μορφής και σχήματος», αποτελεί τήν «καθαρή αυθυπαρξία τής συνείδησης (του δούλου), πού στή δουλειά πού κάνει έξωτερικεύεται και περνάει στήν κατάσταση τής μονιμότητας. Ή συνείδηση πού μοχθεί κι υπηρετεί άνάλογα, αποκτάει μ' αυτά τά μέσα τήν άμεση σύλληψη εκείνου του ανεξάρτητου είναι σαν έαυτού».

Ό Χέγκελ μεταμορφώνει τή φυλάκιση τής εργασίας μέσα στή σχέση άφεντικοϋ/δούλου – δηλαδή, μέσα στά πλαίσια τής κυριαρχίας – μέ τή διαλεκτική πού ακολουθεί αυτή τή «στιγμή». Τελικά, ό διαχωρισμός ανάμεσα σέ υποκείμενο κι αντικείμενο, σαν άνταγωνισμός, αναιρείται, αν και σά λόγος έκπληρωμένος μέσα στήν ολότητα τής αλήθειας, στήν Άπόλυτη Ίδέα. Ό Μάρξ δέν προχωρεί πέρα άπ' τό σημείο τής σχέσης άφεντικοϋ/δούλου. Τό σημείο άκίνητοποιείται και γίνεται πιό βαθύ μέσα στή Μαρξιστική θεωρία τής ταξικής πάλης – ένα βαρύ μειονέκτημα, κατά τή γνώμη μου, πού άρνιέται στή συνείδηση

τήν ιστορία μιās αναδυόμενης διαλεκτικής – κι ό διαχωρισμός ανάμεσα σέ υποκείμενο κι αντικείμενο δέ ρυθμίζεται ποτέ άπόλυτα. Παρόλες τίς έρμηνείες για τόν «Φοϋερμπαχικό φυσιοκρατισμό» του νεαροϋ Μάρξ, ή ανθρωπότητα, κατά τή γνώμη του Μάρξ, ξεπερνάει άμφίθυμα τήν κυριαρχία, έξουσιάζοντας τή φύση. Ή φύση υποβιβάζεται σέ «δούλο», σά νάταν, μιās άρμονικής κοινωνίας κι ό έαυτός δέν καταργεί τό Προμηθεϊκό του περιεχόμενο.¹² Έτσι, τό θέμα τής κυριαρχίας βρίσκεται ακόμα σέ λανθάνουσα κατάσταση μέσα στήν έρμηνεία του κομμουνισμού άπ' τόν Μάρξ, ή φύση παραμένει ακόμα αντικείμενο τής ανθρώπινης κυριαρχίας. Ειδωμένη έτσι, ή Μαρξιστική αντίληψη τής φύσης – όλότελα ξέχωρα άπ' τίς πιό άμφίθυμες έννοιες του νεαροϋ Μάρξ – φθείρει τό συμβιβασμό υποκειμένου κι αντικειμένου, πού πρόκειται νά πραγματοποιηθεί άπό μιά έναρμονισμένη κοινωνία.

Τό ότι υπάρχουν «αντικείμενα» κι ότι πρέπει νά «χειραγωγούνται» είναι μιά κατάφωρη προϋπόθεση για τήν ανθρώπινη επιβίωση, πού καμιά κοινωνία, όσο έναρμονισμένη κι αν είναι, δέν μπορεί νά ξεπεράσει. Άλλά τό αν τά «αντικείμενα» υπάρχουν άπλώς σαν αντικείμενα ή αν ή «χειραγωγή τους παραμένει άπλώς χειραγωγήση – ή, πραγματικά, αν ή εργασία, σέ διάκριση άπ' τήν τέχνη και τό παιχνίδι, αποτελεί τόν πρωταρχικό τρόπο αυτόκαθορισμού – είναι μιά σφετεριστική σχέση πού καθορίζεται άπό μιά έγωϊστική αντίληψη τής ανάγκης.¹³ Στο μέτρο πού ή ανάγκη του έαυτού υπάρχει άποκλειστικά για τόν έαυτό της, δίχως νά παίρνει υπόψη τήν άκεραιότητα (ή εκείνο πού θά άποκαλούσε ίσως ό Χέγκελ «υποκειμενικότητα») του άλλου, ό άλλος παραμένει άπλό αντικείμενο του έαυτού κι ό χειρισμός αυτού του αντικειμένου γίνεται άπλός σφετερισμός. Άλλά στό μέτρο πού ό άλλος θεωρείται σά σκοπός αυτός καθεαυτός κι ή ανάγκη καθορίζεται άπ' τήν άποψη τής άμοιβαίας υποστήριξης, ό έαυτός κι ό άλλος υπεισέρχονται σέ μιά συμπληρωματική σχέση. Αυτή ή σχέση βρίσκει τήν πιό έναρμονισμένη της μορφή στό αυθεντικό παιχνίδι.¹⁴ Ή συμπληρωματικότητα, σέ διάκριση άπ' τήν κυριαρχία – ακόμα κι άπ' τίς πιό ήπιες μορφές συμβατικών σχέσεων κι άλληλοβοήθειας, πού έχουν χαρακτηριστεί σαν «άμοιβαιότητα» – προϋποθέτει ένα νέο άνιμισμό (Σ.τ.Μ λατρεία τών ψυχών) πού σέβεται τόν άλλο για δική του ίκανοποίηση κι άνταποκρίνεται ενεργητικά μέ τή

μορφή μιᾶς δημιουργικῆς, ἀγαπημένης κι ἐδραιωμένης συμβίωσης. Ἡ ἐξάρτηση ὑπάρχει πάντοτε. Τό πῶς ὑπάρχει καί γιατί ὑπάρχει, ὅμως, παραμένει κρίσιμο γιά μιᾶ κατανόηση ὁποιασδήποτε διάκρισης ἀνάμεσα στήν κυριαρχία καί τή συμπληρωματικότητα. Τά παιδιά θά ἐξαρτῶνται πάντοτε ἀπ' τοὺς ἐνήλικους γιά νά ἰκανοποιήσουν τίς πιό στοιχειώδεις φυσιολογικές τους ἀνάγκες κι οἱ νεώτεροι θά χρειάζονται πάντοτε τή βοήθεια τῶν μεγαλύτερων γιά τήν ἀπόκτηση γνώσης καί τή σιγουριά πού ἐξασφαλίζει ἡ πείρα. Παρόμοια, οἱ περασμένης ἡλικίας γενιές, θά ἐξαρτιῶνται ἀπ' τίς νεώτερες γιά τήν ἀναπαραγωγή τῆς κοινωνίας καί γιά τό ἐρέθισμα τῆς πείρας πού προέρχεται ἀπ' τήν ἔρευνα καί τίς νέες ἀπόψεις. Στήν ἱεραρχική κοινωνία, ἡ ἐξάρτηση γεννάει συνήθως τήν ὑποταγή καί τήν ἀρνηση τῆς ἀτομικότητας τῶν ἄλλων. Διαφορές στήν ἡλικία, στό φύλο, στόν τρόπο δουλειᾶς, στό ἐπίπεδο γνώσης, στίς πνευματικές, καλλιτεχνικές καί συναισθηματικές κλίσεις, στήν ἐξωτερική ἐμφάνιση – ἕνα τεράστιο πεδίο διαφοροποίησης, πού θά μπορούσε νά γεννήσει ἕνα συντηρούμενο σύστημα ἀμοιβαίων σχέσεων κι ἀλληλεξαρτήσεων – ξανασυναρμολογοῦνται ὅλες ἀντικειμενικά ἀπ' τή σκοπιά τῆς διαταγῆς καί τῆς ὑπακοῆς, τῆς ἀνωτερότητας καί τῆς κατωτερότητας, τῶν δικαιωμάτων καί τῶν καθηκόντων, τῶν προνομίων καί τῶν στερήσεων. Ἡ ἱεραρχική ὀργάνωση τῶν φαινομένων δέ συμβαίνει μόνο στόν κοινωνικό κόσμο, ἀλλά βρίσκει τό ἀντίστοιχό της στόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο γίνονται αἰσθητά ἐσωτερικά τά διάφορα φαινόμενα, ἀνεξάρτητα ἀν εἶναι κοινωνικά, φυσικά ἢ προσωπικά. Ὁ ἑαυτός στήν ἱεραρχική κοινωνία ὄχι μόνο ζεῖ, ἐνεργεῖ κι ἐπικοινωνεῖ ἱεραρχικά, ἀλλά καί σκέπτεται κι αἰσθάνεται ἱεραρχικά, ὀργανώνοντας τήν τεράστια ποικιλία τῶν δεδομένων τῆς αἰσθησης, τῆς μνήμης, τῶν ἀξιῶν, τῶν παθῶν καί τῶν σκέψεων, ἀκολουθώντας ἱεραρχικές γραμμές. Οἱ διαφορές ἀνάμεσα στά πράγματα, τοὺς ἀνθρώπους καί τίς σχέσεις δέν ὑπάρχουν σάν αὐτοσκοποί, εἶναι ὀργανωμένες ἱεραρχικά μέσα στό ἴδιο τό μυαλό καί στρέφονται ἀνταγωνιστικά ἢ μιᾶ ἐνάντια στήν ἄλλη, σέ ποικίλους βαθμούς κυριαρχίας κι ὑπακοῆς ἀκόμα, κι ὅταν θά μπορούσαν νά συμπληρώνουν ἢ μιᾶ τήν ἄλλη μέσα στήν κυρίαρχη πραγματικότητα.

Ἡ στάση τῆς πρώιμης ὀργανικῆς ἀνθρώπινης κοινότητας, τουλάχιστον στήν πιό ἐναρμονισμένη της μορφή, παρέμεινε βα-

σικά ἐλεύθερη ἀπό ἱεραρχικούς τρόπους ἀντίληψης· πάντως εἶναι πραγματικά ἀμφισβητήσιμο τό ἀν ἡ ἀνθρωπότητα θά μπορούσε ν' ἀναδυθεῖ ἀπ' τή ζωϊκή κατάσταση, δίχως ἕνα σύστημα κοινωνικῶν ἀμοιβαιοτήτων, πού ἀποζημίωναν γιά τοὺς φυσικούς περιορισμούς ἐνός ἀδύναμου ἀνθρωποπίθηκου, κυνηγοῦ τῆς σαβάνας. Σ' ἕνα μεγάλο βαθμό, αὐτή ἡ πρώιμη, μὴ ἱεραρχική στάση εἶχε ἀποκτήσει μυστικιστικό χαρακτήρα· ὄχι μόνο τά φυτά καί τά ζῶα, ἀλλά κι ὁ ἄνεμος κι οἱ πέτρες θεωροῦνταν σάν ἔμψυχα. Τό καθένα, ὅμως, θεωροῦνταν σάν τό πνευματικοποιημένο στοιχεῖο ἐνός συνόλου, στό ὁποῖο οἱ ἀνθρώποι συμμετεῖχαν σάν ἕνας ἀνάμεσα σέ πολλούς, οὔτε πάνω, οὔτε κάτω ἀπ' τοὺς ἄλλους. Ἰδανικά, αὐτή ἡ στάση ἦταν βασικά ἐξισωτική κι ἀντανακλούσε τήν ἐξισωτική φύση τῆς κοινότητας. Ἄν δεχθοῦμε τήν ἀνάλυση τῆς γραμματικῆς τῶν Ἰνδιάνων Βιντοῦ, πού ἔγινε ἀπ' τήν Ντόροθου Λή, ἡ ἀπουσία κάθε μορφῆς κυριαρχίας παρατηροῦνταν ἀκόμα καί στή γλώσσα. Ἔτσι μιᾶ μητέρα Βιντοῦ δέν «ἔπαιρνε» τό παιδί της στή σκιά, ἀλλά «πήγαινε» μαζί μέ τό παιδί της στή σκιά. Καμιᾶ ἱεραρχία δέν ἐπιβαλλόταν στόν φυσικό κόσμο, τουλάχιστον πρὶν ν' ἀρχίσει νά γίνεται ἱεραρχική ἢ ἀνθρώπινη κοινότητα. Ἀπὸ κεῖ καί πέρα κι ἡ ἴδια ἡ ἐμπειρία ἔγινε ἱεραρχική σ' ἕνα αὐξανόμενο βαθμό, ἀντανακλώντας τίς ρῆξεις πού ὑπονόμευσαν τήν ἐνότητα τῆς πρώιμης ὀργανικῆς ἀνθρώπινης κοινότητας. Ἡ ἐμφάνιση τῆς πατριαρχίας, τῶν κοινωνικῶν τάξεων, τῶν πόλεων καί τοῦ συνακόλουθου ἀνταγωνισμοῦ ἀνάμεσα στήν πόλη καί τήν ἐπαρχία, τοῦ κράτους καί τελικά τῶν διακρίσεων ἀνάμεσα στήν χειρονακτική καί τήν πνευματική ἐργασία, πού δίχασαν ἐσωτερικά τό ἄτομο, ὑπονόμευσαν ὁλότελα αὐτή τή στάση.

Ἡ ἀστική κοινωνία, μειώνοντας ὅλους τοὺς κοινωνικούς δεσμούς σ' ἕνα ἐμπορευματικό δεσμό κι ὑποβιβάζοντας ὅλη τήν παραγωγική δραστηριότητα σέ «παραγωγή γιά τήν παραγωγή», ὀδήγησε τήν ἱεραρχική στάση σ' ἕνα ἀπόλυτο ἀνταγωνισμό μέ τόν φυσικό κόσμο. Παρόλο πού εἶναι βέβαια σωστό νά λέμε πῶς αὐτή ἡ στάση κι οἱ διάφοροι τρόποι ἐργασίας πού γέννησε, πραγματοποίησε ἐπίσης ἀπίστευτες προόδους στήν τεχνολογία, τό γεγονός παραμένει ὅτι αὐτές οἱ πρόοδοι ἐπιτεύχθηκαν μέ τό νά μεταφερθεῖ ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στήν ἀνθρωπότητα καί τή φύση σ' ἕνα σημεῖο ὅπου τό φυσικό θεμέλιο γιά τή ζωή ταλαντεύεται μέ ἀστάθεια. Οἱ θεομοί πού ἐμφανίστηκαν

μαζί με την ιεραρχική κοινωνία, επιπλέον, έχουν τώρα φθάσει στα ιστορικά τους όρια. "Αν και μόλις οι κοινωνικοί παράγοντες προώθησαν την τεχνολογική πρόοδο, έχουν τώρα γίνει οι πιο πιεστικές δυνάμεις στις οποίες οφείλεται ή οικολογική αστάθεια. "Η πατριαρχική οικογένεια, τό ταξικό σύστημα, ή πόλη και τό κράτος καταρρέουν μέσα στα πλαίσια του δικού τους παιχνιδιού και, πράγμα ακόμα χειρότερο, γίνονται οι πηγές μαζικής κοινωνικής αποσύνθεσης και σύγκρουσης. "Όπως έχω δείξει άλλοι, τά παραγωγικά μέσα έχουν γίνει υπερβολικά δύσκολα για νά χρησιμοποιηθούν σά μέσα κυριαρχίας. "Η ίδια ή κυριαρχία ήταν πού έπρεπε νά έξαφανιστεί και μαζί της ή ιστορική κληρονομιά πού διακονίζει την ιεραρχική στάση απέναντι στην έμπειρία.

10

Η εμφάνιση της οικολογίας σάν κοινωνικό ζήτημα, μάς θυμίζει τό βαθμό στον οποίο επιστρέφουμε ξανά στα προβλήματα μιάς οργανικής κοινωνίας, μιάς κοινωνίας στην οποία θεραπεύονται οι διαχωρισμοί μέσα στην κοινωνία κι ανόμεσα στην κοινωνία και τή φύση. Σέ καμιά περίπτωση δέν είναι τυχαίο τό ότι ή αντικουλτούρα στρέφεται για νά έμπνευστεί στην 'Ινδιάνικη και την 'Ασιατική στάση απέναντι στην έμπειρία. Οι αρχαϊκοί μύθοι, φιλοσοφίες και θρησκείες ενός πιο ένοποιημένου, οργανικού κόσμου ξαναζωντανεύουν σήμερα μόνον επειδή τά θέματα πού αντιμετώπιζαν είναι ξανά ζωντανά. Τά δυό άκρα της ιστορικής ανάπτυξης ενώνονται μέ τή λέξη «κομμουνισμός»: τό πρώτο, μιά τεχνολογικά πρωτόγονη κοινωνία πού συνέχιζε νά ζει μέ σεβασμό και φόβο για τή φύση· τό δεύτερο: μιά τεχνολογικά υπερσύγχρονη ουτοπία πού μπορούσε νά ζει σέ σχέση μέ τή φύση και νά φέρει τή συνείδησή της στην ύπηρεσία της ζωής. Έπιπλέον, ή πρώτη ζούσε μέσα σ' ένα κοινωνικό δίκτυο άκαμπτα καθορισμένων άμοιβαιοτήτων, πού βασίζονταν στην συνήθεια και στην επιτακτική ανάγκη· ή δεύτερη μπορούσε νά ζει μέσα σ' ένα έλεύθερο σύστημα συμπληρωματικών σχέσεων, βασισμένων στην λογική και την επιθυμία. Κι οι δυό είναι χωρισμένες απ' την τεράστια ανάπτυξη της τεχνολο-

γίας, μιά ανάπτυξη πού άνοίγει τή δυνατότητα ενός ξεπεράσματος του βασιλείου της αναγκαιότητας.

Τό ότι τό σοσιαλιστικό κίνημα απέτυχε όλότελα νά δει τίς συνέπειες των κομμουνιστικών προβλημάτων πού εμφανίζονται τώρα, επιβεβαιώνεται απ' τή στάση του απέναντι στην οικολογία: μιά στάση πού, όταν δέ σημαδεύεται από προσβλητική ειρωνεία, σπάνια ξεπερνάει τή μικροσκοπική θηρία. Μιλάω εδώ για την οικολογία, όχι για την περιβαλλοντολογία. Η περιβαλλοντολογία ασχολείται μέ τή χρησιμότητα του ανθρώπινου περιβαλλοντος, ένα παθητικό περιβάλλον πού χρησιμοποιούν οι άνθρωποι, κοντολογής, ένα σύνολο πραγμάτων πού ονομάζονται «φυσικοί πόροι» κι «άστικοί πόροι». Παρμένα καθεαυτά, τά περιβαλλοντολογικά προβλήματα δέν απαιτούν τή χρησιμοποίηση μεγαλύτερης σοφίας απ' ότι οι λειτουργικοί τρόποι σκέψης και μέθοδοι πού χρησιμοποιούνται απ' τους πολεοδόμους, τους μηχανικούς, τους γιατρούς, τους δικηγόρους – και τους σοσιαλιστές. Η οικολογία, αντίθετα, είναι μιά έντεχνη επιστήμη ή έπιστημονική τέχνη και στην καλύτερη περίπτωση μιά μορφή ποίησης πού συνδυάζει έπιστήμη και τέχνη σέ μιά μοναδική σύνθεση.¹⁵ Πάνω απ' όλα, είναι μιά στάση πού έρμηνεύει όλες τίς άλληλεξαρτήσεις (κοινωνικές και ψυχολογικές καθώς επίσης και φυσικές) μή ιεραρχικά. Η οικολογία άρνιέται πως ή φύση μπορεί νά έρμηνευτεί από μιά ιεραρχική σκοπιά. Έπιπλέον, επιβεβαιώνει ότι ή διαφοροποίηση κι ή αυθόρμητη ανάπτυξη αποτελούν αυτοσκοπούς. Διατυπωμένο μέ τους όρους της «οίκουσύστηματικής προσέγγισης» της οικολογίας, αυτό σημαίνει ότι κάθε μορφή ζωής έχει μιά μοναδική θέση μέσα στην ίσορροπία της φύσης κι ότι ή απόσπασή της απ' τό οίκουσύστημα θά μπορούσε νά βάλλει σέ κίνδυνο τή σταθερότητα του συνόλου. Ο φυσικός κόσμος, άφημένος βασικά στον έαυτό του, συνεπάγεται τον άποικισμό του πλανήτη μέ ακόμα πιο διαφοροποιημένες μορφές ζωής κι αυξανόμενα πολύπλοκες άλληλεξαρτήσεις ανάμεσα στα είδη μέ τή μορφή δικτύων κι άλυσίδων διατροφής. Η οικολογία δέ γνωρίζει κανένα «βασιλιά των θηρίων»· όλες οι ζωικές μορφές έχουν τή δική τους θέση μέσα στην βίωση, πού γίνεται όλοένα και πιο διαφοροποιημένη μέσα στην πορεία της βιολογικής εξέλιξης. Κάθε οίκουσύστημα πρέπει νά ειδωθεί σά μιά μοναδική όλότητα διαφοροποιημένων μορφών ζωής. Οι άνθρωποι, επίσης, άνήκουν στο

σύνολο, αλλά μόνο σαν ένα μέρος του συνόλου. Μπορούν να επέλθουν σ' αυτή την ολότητα ακόμα και να προσπαθήσουν να τη διευθύνουν συνειδητά, δοσμένου ότι τό κάνουν για χάρη τους καθώς επίσης και για χάρη της κοινωνίας, αλλά αν προσπαθήσουν να την «έξουσιάσουν» δηλαδή, να την λεηλατήσουν, ρισκάρουν την πιθανότητα να υπονομεύσουν αυτή καθώς και τό φυσικό θεμέλιο της κοινωνικής ζωής.

Η διαλεκτική φύση της οικολογικής στάσης, μία στάση που τονίζει τη διαφοροποίηση, την έσωτερική ανάπτυξη και την ένότητα μέσα στην ποικιλία, πρέπει να είναι φανερή σ' οποιοδήποτε είναι έξοικειωμένος με τά γραπτά του Χέγκελ. Ακόμα κι ή γλώσσα της οικολογίας και της διαλεκτικής φιλοσοφίας συμπίπτουν σ' ένα σημαντικό βαθμό. Είναι είρωνεία, πώς ή οικολογία υλοποιεί σήμερα πιο πολύ τό όραμα του Μάρξ, για την έπιστήμη σά διαλεκτική, απ' ότι οποιαδήποτε άλλη έπιστήμη, συμπεριλαμβανομένου και του αγαπημένου του πεδίου, της πολιτικής οικονομίας. Θα μπορούσε να είπωθει ότι ή οικολογία απολαμβάνει αυτή την μοναδική περιωπή γιατί προσφέρει τη βάση, τόσο κοινωνικά όσο και βιολογικά, για μία συντριπτική κριτική της ιεραρχικής κοινωνίας σά σύνολο, ενώ προσφέρει επίσης τις κατευθυντήριες αρχές για μία βιώσιμη, έναρμονισμένη μελλοντική ούτοπία. Γιατί ακριβώς ή οικολογία είναι εκείνη που επικυρώνει μ' έπιστημονικό τρόπο την ανάγκη για κοινωνική αποκέντρωση, βασισμένη σε νέες μορφές τεχνολογίας και νέες μορφές κοινότητας, που θά είναι κι οί δυό προσαρμοσμένες έντεχνα στό οικοσύστημα, στό όποιο είναι τοποθετημένες. Στην πραγματικότητα, είναι απόλυτα βάσιμο να πούμε ότι ή μορφή της συγγενικής ομάδας κι ακόμα και τό παραδοσιακό ιδανικό του ολοκληρωμένου άτομου, θά μπορούσαν, να θεωρηθούν σαν οικολογικές έννοιες. Όποιος κι αν είναι ό τομέας στόν όποιο εφαρμόζεται, ή οικολογική στάση βλέπει την ένότητα μέσα στην πολυπλοκότητα σά μία όλιστική (Σ.Τ.Μ αναφερόμενη στις όργανικές και λειτουργικές σχέσεις ανάμεσα στα μέρη και τό σύνολο), δυναμική ολότητα ή όποια τείνει να ένσωματώσει αρμονικά τά διαφοραποιημένα της μέρη κι όχι σά μία συνισταμένη ούδέτερων στοιχείων που συνυπάρχουν.

Δέν είναι μόνο ή βλακεία που έμποδίζει τό σοσιαλιστικό κίνημα να καταλάβει την οικολογική στάση. Για να μιλήσουμε δίχως περιστροφές, ό Μαρξισμός δέν είναι πιά έπαρκής για να

καταλάβει τό κομμουνιστικό όραμα που μόλις τώρα ξεπροβάλει. Τό σοσιαλιστικό κίνημα, με τη σειρά του, έχει υιοθετήσει κι έξογκώσει τά πιο περιοριστικά χαρακτηριστικά των έργων του Μάρξ, δίχως να καταλαβαίνει τις πλούσιες ιδέες που περιέχουν. Αυτό που αποτελεί τον τρόπο λειτουργίας αυτού του κινήματος δέν είναι τό όραμα του Μάρξ για μία άνθρωπότητα ένσωματωμένη έσωτερικά και με τη φύση, αλλά οί ειδικές έννοιες κι οί άμφιθυμίες που παραμόρφωναν τό όραμά του κι ή λανθάνουσα λειτουργικότητα που τό νόθευε.

11

Η Ιστορία έχει παίξει τό δόλιο της παιχνίδι με μās. Έχει μετατρέψει τις χθεσινές αλήθειες σε σημερινά ψέμματα, γεννώντας όχινές αναιρέσεις, αλλά δημιουργώντας ένα νέο επίπεδο κοινωνικής δυνατότητας. Αρχίζουμε να βλέπουμε ότι υπάρχει ένας χώρος κυριαρχίας που είναι πλατύτερος απ' τό χώρο της ύλικής έκμετάλλευσης. Η τραγωδία του σοσιαλιστικού κινήματος είναι ότι, ποτισμένο μέσα στό παρελθόν, χρησιμοποιεί τις μεθόδους της κυριαρχίας για να προσπαθήσει να μās «έλευθερώσει» απ' την ύλική έκμετάλλευση.

Αρχίζουμε να βλέπουμε ότι ή πιο αναπτυγμένη μορφή ταξικής συνείδησης είναι ή αυτοσυνείδηση. Η τραγωδία του σοσιαλιστικού κινήματος είναι ότι αντιθέτει την ταξική συνείδηση στην αυτοσυνείδηση κι άπορρίπτει την ανάδυση του έαυτού σαν «άτομισμό» – έναν έαυτό που μπορούσε να γεννήσει την πιο αναπτυγμένη μορφή συλλογικότητας, μία συλλογικότητα βασισμένη στην αυτοδιεύθυνση.

Αρχίζουμε να βλέπουμε ότι ό άυθορμητισμός γεννάει τις δικές του άπελευθερωμένες μορφές κοινωνικής όργάνωσης. Η τραγωδία του σοσιαλιστικού κινήματος είναι ότι αντιθέτει την όργάνωση στόν άυθορμητισμό και προσπαθεί ν' άφομοιώσει την κοινωνική διαδικασία στόν πολιτικό κι όργανωτικό μηχανισμό.

Αρχίζουμε να βλέπουμε ότι τό γενικό συμφέρον μπορεί τώρα να διατηρηθεί, μετά από μία επανάσταση, με μία τεχνολογία της έποχής που διαδέχεται την έποχή της σπάνης. Η

τραγωδία του σοσιαλιστικού κινήματος είναι ότι υποστηρίζει το ιδιαίτερο συμφέρον του προλεταριάτου ενάντια στο αναδυόμενο γενικό συμφέρον των εξουσιαζόμενων σά σύνολο - όλα τά εξουσιαζόμενα στρώματα, φύλα, ηλικίες κι εθνικές ομάδες.

Πρέπει ν' αρχίσουμε νά κόβουμε τούς δεσμούς μας μέ τό καθιερωμένο, μέ τό κοινωνικό σύστημα πού βρίσκεται μπροστά στά μάτια μας καί νά προσπαθήσουμε νά δοῦμε ὅτι βρισκόμαστε κατά κάποιο τρόπο μέσα σέ μιά διαδικασία πού ἔχει πίσω της μιά μακρόχρονη ἱστορία καί μπροστά της ἕνα μεγάλο μέλλον. Σέ λίγο μεγαλύτερο διάστημα ἀπό 5 χρόνια, ἔχουμε δεῖ νά ἀποσυντίθονται καθιερωμένες ἀλήθειες κι ἀξίες σέ μιά ἔκταση καί μέ μιά ταχύτητα πού θά φαινόταν ὀλίγον ἀσύλληπτη στούς ἀνθρώπους πρὶν ἀπό μιά δεκαετία. Κι ὁμως, ἴσως νάμαστε μόνο στήν ἀρχή μιάς διαδικασίας ἀποσύνθεσης τῆς ὁποίας τά πιό ἀποκαλυπτικά ἀποτελέσματα δέν ἔχουν ἀκόμα ἐμφανιστεῖ. Αὐτή εἶναι μιά ἐπαναστατική ἐποχή, ἕνα τεράστιο ἱστορικό ρεῦμα πού οἰκοδομεῖ, συχνά δίχως νά φαίνεται, μέσα στά ἔγκατα τοῦ ὑποσυνείδητου καί τοῦ ὁποίου οἱ στόχοι ἐπεκτείνονται συνεχῶς μαζί μέ τήν ἴδια τήν ἀνάπτυξη. Περισσότερο παρά ποτέ, τώρα ξέρουμε ἕνα γεγονός, ἀπ' τήν ἐμπειρία τήν ὁποία ζήσαμε, τό ὁποῖο δέν μπορεῖ νά παγιώσει κανέναν θεωρητικό τόμο: ἡ συνείδηση μπορεῖ ν' ἀλλάξει γρήγορα, μέ μιά ταχύτητα πού εἶναι ὄντως ἱκανή νά σαστίσει τόν παρατηρητή. Σέ μιά ἐπαναστατική ἐποχή, ἕνας χρόνος, ἢ ἀκόμα καί μερικοί μῆνες, μπορεῖ νά ἐπιφέρουν ἀλλαγές στή λαϊκή συνείδηση καί διάθεση πού φυσιολογικά θ' ἀπαιτοῦσαν δεκαετίες γιά νά ἐπιτευχθοῦν.

Καί πρέπει νά ξέρουμε τί θέλουμε γιά νά μή στραφοῦμε σέ μέσα πού νοθεύουν τούς στόχους μας. Ὁ κομμουνισμός βρίσκεται σήμερα στήν ἡμερήσια διάταξη τῆς κοινωνίας κι ὄχι ἕνα σοσιαλιστικό συνοθύλευμα «σταδίων» καί «μεταβάσεων» πού θά μᾶς βυθίσουν ἀπλῶς σ' ἕνα κόσμο πού προσπαθοῦμε νά ξεπεράσουμε. Μιά μή-ιεραρχική κοινωνία, αὐτοδιευθυνόμενη κι ἐλεύθερη ἀπ' τήν κυριαρχία σ' ὅλες της τίς μορφές, βρίσκεται σήμερα στήν ἡμερήσια διάταξη τῆς κοινωνίας κι ὄχι ἕνα ἱεραρχικό σύστημα τυλιγμένο σέ μιά κόκκινη σημαία. Ἡ διαλεκτική πού ἐπιδιώκουμε δέν εἶναι μιά Προμηθεϊκή θέληση πού προϋποθέτει ἀνταγωνιστικά τό «ἄλλο», οὔτε μιά παθητικότητα πού προσεγγίζει κοιμισμένα τά φαινόμενα. Οὔτε εἶναι ἡ εὐτυχία κι ἡ

γαλήνη ἑνός αἰώνιου στάτους κβό. Ἡ ζωή μᾶς προσκαλεῖ ὅταν εἴμαστε προετοιμασμένοι νά δεχτοῦμε ὅλες τίς ἀπαγορευμένες ἐμπειρίες πού δέν ἐμποδίζουν τήν ἐπιβίωση. Ἡ ἐπιθυμία εἶναι ἡ αἴσθησις τῆς ἀνθρώπινης δυνατότητας πού ἐμφανίζεται μαζί μέ τή ζωή κι ἡ ἡδονή εἶναι ἡ ἐκπλήρωση αὐτῆς τῆς δυνατότητας. Ἐπομένως ἡ διαλεκτική τήν ὁποία ζητᾶμε εἶναι ἕνα ἀδιάκοπο ἀλλά ἡπιο ξεπέρασμα πού βρίσκει τήν πιό ἀνθρώπινη του ἐκφραση στό παιχνίδι καί τήν τέχνη. Ὁ αὐτοκαθορισμός μας θά προέλθει ἀπ' ἕνα ἐξανθρωπισμένο «ἄλλο» τέχνης καί παιχνιδιού, ὄχι τό ἀποκτηνωμένο «ἄλλο» τοῦ μόχθου καί τῆς κυριαρχίας.

Πρέπει πάντοτε ν' ἀναζητοῦμε τό νέο, τίς δυνατότητες πού ὠριμάζουν μέ τήν ἀνάπτυξη τοῦ κόσμου καί τά νέα ὀράματα πού ἀποκαλύπτονται μαζί τους. Μιά στάση πού παύει νά ψάχνει γιά ὅτι εἶναι νέο καί πιθανό σ' ὄνομα τοῦ «ρεαλισμοῦ», ἔχει χάσει ἤδη τήν ἐπαφή μέ τό παρόν, γιατί τό παρόν ἐξαρτεῖται πάντοτε ἀπ' τό μέλλον. Ἡ ἀληθινή ἀνάπτυξη εἶναι σωρευτική ὄχι διαδοχική, ἀποτελεῖ ἐξέλιξη ὄχι διαδοχή. Τό νέο ἐνσωματώνει πάντοτε τό παρόν καί τό παρελθόν, ἀλλά τό κάνει μέ νέους τρόπους καί πιό κατάλληλα, ἀντιμετωπίζοντάς τα σά μέρη ἑνός μεγαλύτερου συνόλου.

ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ

ΑΝΤΙΜΑΖΑ: ΟΙ ΚΟΛΛΕΚΤΙΒΕΣ ΣΑ ΜΟΡΦΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Οι περισσότερες προσοῦρες ασχολοῦνται μέ τό περιεχόμενο καί προβλήματα. Αὐτή ἐδῶ ἀναφέρεται στίς μεθόδους καί στήν ὀργάνωση. Μήν τή διαβάσετε κι ἀναρωτηθεῖτε «γιατί πράγμα μιλάνε αὐτοί;», στό μέτρο πού μᾶς ἐνδιαφέρει, τά μέσα ἀγιάζουν τά μέσα.

1. Ἡ διαφορά ἀνάμεσα στή μάζα καί τήν τάξη

Γιατί εἶναι σημαντικό νά ξέρουμε τή διαφορά ἀνάμεσα στή μάζα καί τήν τάξη; Οἱ συγκυρίες δείχνουν ὅτι δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει καμιά συνειδητή ἐπαναστατική πρακτική, δίχως νά κάνομε αὐτή τή διάκριση. Δέν παίζουμε μέ τά λόγια. Κοιτάξτε. Ὅλοι ζοῦμε σέ μιά μαζική κοινωνία. Δέν ἀκολουθήσαμε τυχαία αὐτό τό δρόμο. Ἡ μάζα εἶναι μιά εἰδική μορφή κοινωνικής ὀργάνωσης. Ὁ λόγος εἶναι φανερός. Ἡ κατανάλωση ὀργανώνεται ἀπ' τίς μεγάλες ἐταιρεῖες. Τά προϊόντα τους καθορίζουν τή μάζα. Ἡ μάζα δέν ἀποτελεῖ καμιά κοινοτοπία –οἱ «μάζες»– ἀλλά μιά ρουτίνα πού ἐξουσιάζει τήν καθημερινή σου ζωή. Ἡ κατανόηση τῆς δομῆς τῆς μαζικής ἀγορᾶς, ἀποτελεῖ τό πρῶτο βῆμα γιά τήν κατανόηση τοῦ τί συνέβηκε στήν ταξική πάλη.

Τί εἶναι ἡ μάζα; Πολλοί ἄνθρωποι σκέπτονται τή μάζα σά θέμα ἀριθμῶν σάν ἓνα συνωστισμένο δρόμο ἢ ἓνα ποδοσφαιρικό γήπεδο. Ἄλλ' αὐτή εἶναι στήν πραγματικότητα μιά δομή πού καθορίζει τό χαρακτήρα της. Ἡ μάζα εἶναι μιά συνισταμένη ζευγαριῶν πού εἶναι χωρισμένα, ἀπομονωμένα κι ἀνώνυμα. Ζοῦνε σέ πόλεις, κοντά ἀπό φυσική ἄποψη, ἀλλά χωριστά ἀπό κοινωνική. Οἱ ζωές τους εἶναι ἰδιωτικές, ἀλλά στερημένες. Κόκα-Κόλα καί μοναξιά. Τό κοινωνικό εἶναι τῆς μάζας – οἱ κανόνες κι οἱ κανονισμοί της, ἡ διάρθρωση τῶν ρόλων, τῆς θέσης καί τῆς ἡγεσίας της – ὀργανώνεται διαμέσου τῆς κατανάλωσης (τῆς μαζικής ἀγορᾶς). Εἶναι ὅλα προϊόντα μιάς συγκεκριμένης κοινωνικής ὀργάνωσης. Τῆς δικῆς μας.

Φυσικά, κανένας δέ θεωρεῖ τόν ἑαυτό του σά μέρος τῆς

μάζας. Οἱ μάζες εἶναι πάντοτε οἱ ἄλλοι. Τό πρόβλημα εἶναι πῶς δέν εἶναι μόνο οἱ μεγάλες ἐταιρεῖες πού μᾶς ὀργανώνουν μέσα στή μάζα. Τό ἴδιο τό «κίνημα» συμπεριφέρεται σά μιά μάζα κι οἱ ὀργανωτές του ἀναπαράγουν τήν ἱεραρχία τῆς μάζας.

Ἀλήθεια, πῶς καταπολεμᾶτε τή φωτιά; Μέ τό νερό, φυσικά. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τήν ἐπανάσταση. Δέν πολεμᾶμε τή μάζα (ἀγορά) μέ μιά μάζα (κίνημα). Πολεμᾶμε τή μάζα μέ τήν τάξη. Ὁ σκοπός μας δέν πρέπει νά νάι ἡ δημιουργία ἑνός μαζικοῦ κινήματος, ἀλλά μιάς ταξικῆς δύναμης.

Τί εἶναι ἡ τάξη; Τάξη εἶναι μιά συνειδητά ὀργανωμένη κοινωνική δύναμη. Λογουχάρη, ἡ ἄρχουσα τάξη εἶναι συνειδητή κι ἐνεργεῖ συλλογικά γιά νά ὀργανώσει ὄχι μόνο τόν ἑαυτό της, ἀλλά ἐπίσης καί τό λαό (μάζα) πού ἐξουσιάζει. Ἡ μεγάλη ἐταιρεία εἶναι ἡ αὐτοσυνειδητή συλλογική δύναμη τῆς ἄρχουσας τάξης. Δέ λέμε, φυσικά, ὅτι δέν ὑπάρχουν ταξικές σχέσεις στήν ὑπόλοιπη κοινωνία. Ἀλλά παραμένουν παθητικές στό μέτρο πού διαμορφώνονται ἀπλῶς ἀπό ἀντικειμενικές συνθήκες (δηλαδή ἐργασιακές καταστάσεις). Ἐκεῖνο πού χρειάζεται εἶναι ἡ ἐνεργητική (ὑποκειμενική) συμμετοχή τῆς ἴδιας τῆς τάξης. Ἡ ταξική προκατάληψη δέν εἶναι ταξική συνείδηση. Ἡ τάξη ἔχει συνείδηση τοῦ κοινωνικοῦ της εἶναι, γιατί ἐπιδιώκει νά ὀργανωθεί. Ἡ μάζα δέν ἔχει συνείδηση τοῦ κοινωνικοῦ της εἶναι, γιατί ὀργανώνεται ἀπ' τήν Κόκα-Κόλα καί τήν I.B.M.

Τό ἠθικό δίδαγμα τῆς ἱστορίας εἶναι: ἡ μάζα εἶναι μάζα γιατί ὀργανώνεται σάν τέτοια. Μή ξεγελιέστε ἀπ' τ' ὄνομα τῆς μάρκας. Ἡ μάζα εἶναι πάντοτε ἡ ἴδια.

2. Τό προβάδισμα τῆς κολλεκτίβας

Ἡ μικρή ὁμάδα εἶναι ἀποτέλεσμα συνασπισμοῦ ἀνθρώπων πού αἰσθάνονται τήν ἀνάγκη γιά συλλογικότητα. Σκοπός της εἶναι, συχνά, νά κόψει τούς δεσμούς μέ τή μάζα – ἰδιαίτερα μέ τήν ἀπομόνωση τῆς καθημερινῆς ζωῆς καί τῆς μαζική δομή τοῦ κινήματος. Τό πρόβλημα εἶναι ὅτι συχνά ἡ ὁμάδα δέν μπορεῖ νά δημιουργήσει μιά ἀνεξάρτητη ζωή καί μιά δική της ταυτότητα, γιατί συνεχίζει νά καθορίζεται ἀρνητικά, δηλαδή, σέ ἀντίθεση. Στό μέτρο πού τό σημεῖο ἀναφορᾶς της βρίσκεται ἔξω ἀπ' αὐτή, ἡ πολιτική τῆς ὁμάδας τείνει νά ὑπερκεραστεῖ ἀπό γεγονότα καί κρίσεις.

Ἡ μικρή ομάδα μπορεί νά ναι ένα στάδιο στήν ανάπτυξη τῆς κολλεκτίβας, ἄν ἀναπτύξει μιά κριτική τῶν ἀποτυχιῶν πού πηγάζουν ἀπ' τόν ἐξωτερικό τῆς προσανατολισμό. Ὁ σχηματισμός μιᾶς κολλεκτίβας ἀρχίζει ὅταν οἱ ἄνθρωποι ὄχι μόνον ἔχουν τήν ἴδια πολιτική, ἀλλά καί συμφωνοῦν πάνω στή μέθοδο πάλης.

Γιατί ἡ κολλεκτίβα πρέπει νά ναι ἡ πρωταρχική μορφή ὀργάνωσης; Ἐπειδή ἡ κολλεκτίβα ἀποτελεῖ μιά ἐναλλακτική λύση στήν τωρινή δομή τῆς κοινωνίας. Ἡ ἀλλαγὴ τῶν κοινωνικῶν σχέσεων εἶναι μᾶλλον μιά διαδικασία παρά ἕνα προϊόν ἐπανάστασης. Μέ ἄλλα λόγια, κάνεις τήν ἐπανάσταση ἀλλάζοντας στήν πραγματικότητα τίς κοινωνικές σχέσεις. Πρέπει νά δημιουργήσετε συνειδητά τίς ἀντιφάσεις μέσα στήν ἱστορία.

Αὐτό σημαίνει συγκεκριμένα: ὀργανώστε τούς ἑαυτούς σας κι ὄχι κάποιον ἄλλο. Ἡ κολλεκτίβα εἶναι ὁ ὀργανωτικός πυρήνας μιᾶς ἀταξικῆς κοινωνίας. Σάν οὐσιαστική ὀργάνωση ἀρνιέται κάθε μορφή ἱεραρχίας. Ἡ ἀπάντηση στήν ἀλλοτρίωση εἶναι νά κάνετε τόν ἑαυτό σας ὑποκείμενο, ὄχι ἀντικείμενο, τῆς ἱστορίας. *ἢ τουλάχιστον τῶν προσωπικῶν σάν ἱστορία.*

Ἐνα ἀπ' τά βασικά ἐμπόδια γιά τόν σχηματισμό κολλεκτίβων εἶναι ἡ μεταβατική περίοδος – ὅταν ἡ κολλεκτίβα πρέπει νά συνυπάρχει δίπλα-δίπλα, μ' ἕνα κίνημα πού ἀποσυντίθεται καί μέ μιά μαζική κοινωνία. Ἡ ἀποσύνθεση τοῦ κινήματος δέν εἶναι ἕνα ἀπομονωμένο φαινόμενο, ἀλλ' ἀντανακλᾷ τήν ἐξασθένιση τῶν βασικότερων θεσμῶν τῆς Ἀμερικάνικης κοινωνίας, πού εἶναι ὑπεύθυνοι γιά τήν ἀλλοτρίωσή μας. Πολλοί ἄνθρωποι ἀποθαρρύνονται ἀπ' αὐτή τή διαδικασία καί τή βρίσκουν περιπλεγμένη, γιατί στήν πραγματικότητα ἐξαρτιῶνται ἀσυνείδητα ἀπ' τή συνεχή ὑπαρξή αὐτῶν τῶν θεσμῶν. Εἴμαστε μάρτυρες τῆς ἀποσύνθεσης καί τῆς μεταμόρφωσης ἑνός θεσμοῦ πού εἶναι ἀναπόσπαστος ἀπ' τή σύγχρονη κοινωνία – τῆς μαζικῆς ἀγορᾶς. Ἡ μαζική ἀγορά εἶναι μιά συλλογική δομή πού ἐλάχιστοι ἄνθρωποι ἔχουν σαφή ἐπίγνωση τοῦ τρόπου μέ τόν ὁποῖο ἐπηρεάζει τήν πολιτική μας ζωή. Πραγματικά ἐξαρτιώμαστε ἀπ' τούς «ἡγέτες» μας, εἴτε πρόκειται γιά τούς 7 τοῦ Σικάγου ἢ γιά τό 7 up (Σ.τ.Μ ἐμπορική ὀνομασία ἀναψυκτικοῦ τοῦ τύπου τῆς λεμονάδας). Ἡ κατανόησή μας γιά τή συλλογική μορφή ὀργάνωσης βασίζεται σέ μιά κριτική τῆς μάζας καί τῆς δικτατορίας τοῦ προϊόντος.

Αὐτές οἱ συνθήκες καθιστοῦν ἐπιτακτική τήν ἀνάγκη γιά ὁποιοσδήποτε ἄνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἀποφασίζουν νά δημιουργήσουν μιά κολλεκτίβα, νά ξέρουν ποιοί εἶναι καί τί κάνουν. Νά γιατί πρέπει νά θεωρήσετε τήν κολλεκτίβα σας σάν πρωταρχική. Γιατί ἄν δέν πιστεύετε στήν ὀρθότητα αὐτῆς τῆς μορφῆς ὀργάνωσης, δέν μπορείτε νά χετε μιά πρακτική ἀνάλυση τοῦ τί συμβαίνει. Μήν κοροϊδεύετε τόν ἑαυτό σας. Ὁ ἀγώνας γιά τή δημιουργία καί τήν ἐπιβίωση τῶν κολλεκτίβων σ' αὐτή τήν ἱστορική στιγμή, πρόκειται νά ναι πολύ δύσκολος.

Τό κυρίαρχο θέμα θά ναι πῶς μποροῦν οἱ κολλεκτίβες ν' ἀποτελέσουν μέρος τῆς ἱστορίας – πῶς μποροῦν νά γίνουν μιά κοινωνική δύναμη. Δέν ὑπάρχει καμιά ἐγγύηση καί δέν μποροῦμε νά ὑποσχεθοῦμε καμιά εὐκολή νίκη. Ἡ μοναδικότητα τῆς ἀνάπτυξης τῶν κολλεκτίβων ἐγκτεται στήν ἀποφασιστική τους ρῆξη μ' ὄλες τίς ἱεραρχικές μορφές ὀργάνωσης καί στήν ἀνοικοδόμηση μιᾶς ἀταξικῆς κοινωνίας.

Ἡ σκέψη τῶν ριζοσπαστῶν ὀργανωτῶν καθλώνεται μπροστά στήν ἔννοια ἑνός μαζικοῦ κινήματος. Αὐτή ἡ μορφή πάλης, ὅσο ριζοσπαστικά κι ἄν εἶναι τά αἰτήματά της, ποτέ δέν ἀπειλεῖ τή βασική δομή – τήν ἴδια τή μάζα.

Κάτω ἀπ' αὐτές τίς συνθήκες ἀπαιτεῖ μεγάλη προσπάθεια γιά νά φανταστοῦμε νέες μορφές ζωῆς. Θά πρέπει πρῶτα νά δημιουργηθεῖ χώρος, γιά νά μπορέσουμε νά σκεφτοῦμε γι' αὐτά τά πράγματα καί νά μαστε ἱκανοί νά θεμελιώσουμε τήν ὀρθότητα ἐπέμβασης πάνω τους.

Ἡ μορφή τῆς κολλεκτίβας ἀποτελεῖ τήν πρακτική της. Ἡ κολλεκτίβα ἀντιτίθεται στή μάζα, ἀντικρούει τή δομή τῆς μάζας. Ἡ κολλεκτίβα εἶναι ἀντι-μάζα.

3. Μέγεθος τῶν κολλεκτίβων

Ὁ σκοπός κάθε ὀργάνωσης εἶναι νά γίνει ὅσο τό δυνατό πῶ ἀπλή, ἢ ὅπως τό διατυπώνει ὁ Μάκ Λούαν: «ὑψηλή σέ συμμετοχή, χαμηλή σέ διαφοροποίηση». Ἡ τάση μας εἶναι ἀκριβῶς τό ἀντίθετο. Τό εἶδωλό μας εἶναι νά δημιουργήσουμε διοικητικές δομές γιά τήν ἀντιμετώπιση πολιτικῶν προβλημάτων.

Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι δέν μποροῦν νά συζητήσουν ἔξυπνα τό θέμα τοῦ μεγέθους. Ὑπάρχει ἕνα ἀνείπωτο αἶσθημα

είτε πώς τό πρόβλημα δέν πρέπει νά ὑπάρχει, ἢ ὅτι δέν ἀξίζει νά μιλάμε γι' αὐτό. Ἄς τό ἀναπτύξουμε ἀνοιχτά. Τό μέγεθος εἶναι ἓνα ζήτημα πολιτικῆς καί κοινωνικῶν σχέσεων κι ὄχι διοίκησης. Δέν ἀναρωτιέστε γιατί αὐτό τό θέμα παρακάμπτεται στίς μεγάλες συγκεντρώσεις; Αὐτό συμβαίνει γιατί ἀμφισβητεῖ θεμελιακά τήν καταπιεστική φύση τῶν μεγάλων ὀργανώσεων. Μικρές ὁμάδες, πού λειτουργοῦν σάν παραρτήματα μεγαλύτερων σωμάτων, στήν πραγματικότητα δέ θά αἰσθανθοῦν ποτέ σά μικρές ὁμάδες. Ἡ κολλεκτίβα δέν πρέπει νά ναι μεγαλύτερη ἀπό μιά ὁμάδα – ὄχι ὀρχήστρες ἢ αἶθουσες μουσικῆς παρακαλῶ. Ἡ βασική ἰδέα εἶναι ν' ἀναπαραχθεῖ ἡ κολλεκτίβα ὄχι νά ἐπεκταθεῖ. Ἡ δύναμή της βρίσκεται στήν κοινωνική της ὀργάνωση, ὄχι στόν ἀριθμό τῶν μελῶν της. Ἄν ποτέ σκεφτόσατε ἀπ' τήν ἀποψη στρατολογίας μελῶν, θά μπορούσατε ἴσως κάλλιστα νά καταταχθεῖτε στό στρατό. Ἡ διαφορά ἀνάμεσα στήν ἐπέκταση καί τήν ἀναπαραγωγή εἶναι ἡ διαφορά ἀνάμεσα στή πρόσθεση καί τόν πολλαπλασιασμό. Ἡ πρώτη στηρίζει τή δύναμή της στούς ἀριθμούς, ἐνῶ ἡ δεύτερη στίς σχέσεις ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους.

Γιατί πρέπει νά ὑπάρχει ἓνα ὄριο στό μέγεθος; Γιατί δέν εἶμαστε οὔτε ὑπεράνθρωποι, οὔτε σκλάβοι. Πέρα ἀπό ἓνα ὀρισμένο σημεῖο, ἡ ὁμάδα γίνεται μιά συγκέντρωση καί πρωτοῦ τό καταλάβετε, εἶστε ἀναγκασμένοι νά σηκώσετε τό χέρι σας γιά νά μιλήσετε. Ἡ κολλεκτίβα εἶναι μιά ἀναγνώριση τῶν πρακτικῶν ὀρίων τῆς συζήτησης. Αὐτό τό ἀπλό γεγονός ἀποτελεῖ τή βάση γιά μιά νέα κοινωνική ἐμπειρία.

Οἱ σχέσεις ἀνισότητος μποροῦν νά γίνουν ἀντιληπτές πιά καθαρά μέσα σέ μιά κολλεκτίβα καί ν' ἀντιμετωπιστοῦν πιά ἀποτελεσματικά. «Ὅποια κι ἂν εἶναι ἡ φύση τῆς ἐξουσίας μέσα στή μεγάλη ὀργάνωση, εἶναι μολοντούτο ἐμφυτη μέσα στή μικρή ὀργανωτική μονάδα» (Chester Barnard, ἡ λειτουργία τοῦ Διοικητικοῦ Στελέχους, 1938). Μιά μικρή ὁμάδα μ' ἓνα «ἡγέτη» ἀποτελεῖ τόν πυρήνα μιᾶς ταξικῆς κοινωνίας. Τό μικρό μέγεθος περιορίζει τό χῶρο πού μπορεί νά ἐξουσιάζει τό κάθε ἄτομο χωριστά. Αὐτό ἰσχύει τόσο γιά τό ἐσωτερικό τῆς ὁμάδας, ὅσο καί σέ σχέση μ' ἄλλες ὁμάδες.

Σήμερα, ὁ τρόπος πάλης ἀπαιτεῖ μιά διαρκή κι εὐκαμπτη μορφή ὀργάνωσης πού θά μᾶς καταστήσει ἱκανούς ν' ἀντιμετωπίσουμε τή φθορά τῆς καθημερινῆς ζωῆς καί τήν πιθανό-

τητα τῆς καταστολῆς. Ἄν δέν μπορέσουμε ν' ἀρχίσουμε νά ἐπιλύουμε, συλλογικά, τά προβλήματα σ' αὐτό τό ἐπίπεδο, εἶναι βέβαιο πώς δέν εἶμαστε κατάλληλοι νά δημιουργήσουμε μιά νέα κοινωνία. Ἀντίθετα μ' ὅτι πιστεύουν καθοδηγούμενοι οἱ ἄνθρωποι, δηλαδή, ἡ ἐνότητα ὠφελεῖ, ἡ διαίρεση βλάπτει, θά ναι δυσκολότερο νά καταστραφεῖ ἓνα πλῆθος ἀπό κολλεκτίβες παρά ἡ μεγαλύτερη ὀργάνωση πού ἔχει συγκεντρωτικό ἔλεγχο.

Τό μέγεθος εἶναι τό κλειδί τῆς σιγουριᾶς. Ἄλλά ἡ πραγματική του σημασία βρίσκεται στό γεγονός ὅτι ἡ κολλεκτίβα ἀναπαράγει νέες κοινωνικές σχέσεις – ἔχοντας τό πλεονέκτημα ὅτι ἡ διαδικασία μπορεῖ ν' ἀρχίσει τώρα.

Ὁ περιορισμός τοῦ μεγέθους γεννάει ἓνα δύσκολο πρόβλημα. Τί θά πείτε σέ κάποιον πού ρωτᾷ: «Μπορῶ νά μπῶ στήν κολλεκτίβα σας;». Αὐτό τό ἐρώτημα βρίσκεται σέ τελευταία ἀνάλυση στίς ρίζες μιᾶς μεγάλης ἐχθρότητος (συχνά ἀσυνείδητης) ἀπέναντι στήν κολλεκτιβιστική μορφή ὀργάνωσης. Δέν μπορείς νά διαχωρίσεις τό μέγεθος ἀπ' τήν κολλεκτίβα, γιατί γιά νά ὑπάρξει πρέπει νά ναι μικρή. Ἡ κολλεκτίβα ἔχει δικαίωμα ν' ἀποκλείει διάφορα ἄτομα, γιατί τούς προσφέρει τήν ἐναλλακτική λύση νά δημιουργήσουν μιά νέα κολλεκτίβα, δηλαδή, νά μοιραστοῦν τήν ὀργανωτική εὐθύνη. Αὐτή εἶναι ἡ βασική ἀπάντηση στό ἐρώτημα πού διατυπώθηκε παραπάνω.

Φυσικά, οἱ ἄνθρωποι θά θεωρήσουν τήν κολλεκτίβα σά νά ναι ἀποκλειστική. Ἡ οὐσία ὅμως εἶναι ἄλλη. Τό μέγεθος μιᾶς κολλεκτίβας εἶναι βασικά ἓνας περιορισμός τῆς ἐξουσίας της. Ἀντίθετα, οἱ μεγάλες ὀργανώσεις, ἐνῶ εἶναι ἀνοιχτές σ' ὅποιονδήποτε, εἶναι ἀποκλειστικές, ἀπ' τήν ἀποψη ἐκείνου πού διαμορφώνει τήν πολιτική καί συμμετέχει ἐνεργά στή διαάρθρωση τῶν δραστηριοτήτων. Ἡ ἐκλογή εἶναι ἀνάμεσα στό νά προσχωρήσεις στή μάζα ἢ νά δημιουργήσεις τήν τάξη.

Τό ἐπαναστατικό πρόγραμμα ἐγκείται στό νά τήν κάνεις ἄτομος σου. Θυμηθεῖτε. Ἡ Ἀλεξάνδρα Κολονταῖ προειδοποίησε στά 1920: «Ἡ οὐσία τῆς γραφειοκρατίας συνίσταται στό ν' ἀποφασίζει γιά τή μοῖρα σας κάποιο τρίτο πρόσωπο».

4. Ἐπαφή ἀνάμεσα στίς κολλεκτίβες

Ἡ κολλεκτίβα δέν ἐπικοινωνεῖ μέ τή μάζα. Δημιουργεῖ ἐπαφές μέ ἄλλες κολλεκτίβες. Τί γίνεται ἂν δέν ὑπάρχουν ἄλλες

κολλεκτίβες; Λοιπόν, τότε πρέπει να μιλάει με τον έαυτό της μέχρι να δημιουργηθούν. Ναί. Όπωςδήποτε, η κολλεκτίβα επικοινωνεί επίσης μ' άλλους ανθρώπους, αλλά δεν τους βλέπει ποτέ σά μάζα - σάν ένα άκροατήριο ή σάν ψηφοφόρους. Η κολλεκτίβα επικοινωνεί με άτομα προκειμένου να ενθαρρύνει την αυτο-όργάνωση. Υποθέτει ότι οι άνθρωποι είναι ικανοί να αυτο-οργανωθούν και δοσμένης εκείνης της εναλλακτικής λύσης, θα την προτιμήσουν απ' τή μαζική συμμετοχή. Η κολλεκτίβα ξέρει ότι απαιτεί χρόνο ή δημιουργία νέων μορφών οργάνωσης. Επιδιώκει απλώς να επιταχύνει τήν αποσύνθεση τής μάζας.

Τό σημερινό πρόβλημα «επικοινωνίας» έγκειται βασικά στο ότι οι άνθρωποι νομίζουν ότι πρέπει να επικοινωνούν συνεχώς. Βρίσκεις ανθρώπους που δημιουργούν όλκληρες διοικητικές λειτουργίες για ν' ασχοληθούν με τή ροή των πληροφοριών, πρωτου νάχουν σχηματίσει κάποια ιδέα αναφορικά με τό τί θέλουν να πούν. Η κολλεκτίβα δέ βασανίζεται απ' τό πρόβλημα τής «επικοινωνίας» ή τής «σύνδεσης» με τό κίνημα. Εκείνο που τήν ενδιαφέρει είναι ή ποσότητα του θορύβου - συνεχείς τηλεφωνικές κλήσεις, αναγγελίες συγκεντρώσεων κλπ. - που περνάει για επικοινωνία. Είναι πιά καιρός να σκεφτούμε σοβαρότερα τί λέμε και πώς τό λέμε.

Τί ακριβώς έννοούμε λέγοντας έπαφή; Θέλουμε ν' αρχίσουμε αφαιρώντας τή γραφειοκρατία μέσα απ' τήν επικοινωνία. Σκοπός μας είναι ν' αρχίσουμε συγκρατημένα. Έπαφή είναι ή προσέγγιση απ' όλες τις μεριές. Τό βασικό πράγμα σχετικά μ' αυτή είναι ή άμεσότητα κι ή θετικότητα. Φάτσα με φάτσα.

Άλλες μορφές επικοινωνίας - τηλέφωνο, γράμματα κλπ. δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ποτέ σάν υποκατάστατα τής άμεσης έπαφης. Στην πραγματικότητα, πρέπει να χρησιμεύουν πρωταρχικά για τήν προετοιμασία έπαφών.

Γιατί είναι τόσο σημαντικό να έχουμε άμεση έπαφή; Γιατί ή τελευταία αποτελεί τήν πιο απλή μορφή επικοινωνίας. Επλέον είναι φυσική και συμμετέχουν όλες οι αισθήσεις - πιο πολύ απ' όλες ή αίσθηση τής όσφρησης. Γι' αυτό τό λόγο είναι θετική. Επίσης, παίρνει υπόψη τήν πραγματική ανάγκη για ασφάλεια. Εκείνοι που μιλάνε για καταστολή, συνεχίζουν να μοιράζουν χαρτάκια ζητώντας όνόματα, διευθύνσεις κι αριθμούς τηλεφώνων.

Υπάρχει ήδη ένας αριθμός συγκεντρώσεων που φαίνονται να έμπεριέχουν έπαφή, αλλά που στην πραγματικότητα είναι τραγελαφικές απομιμήσεις. Η χειρότερη απ' αυτές κι εκείνη στην όποια συρρέουν οι περισσότεροι άνθρωποι είναι τό συνέδριο. Αυτό είναι ένα έγκεφαλικό ξενοδοχείο που μάς μετατρέπει όλους σε τουρίστες και θεατές. Μιά κατώτερη μορφή ζωής είναι ή άτέλειωτη συκέντρωση - εκείνη που γίνεται κάθε βράδυ. Για να μην αναφέρουμε τις έπιτροπές που σχηματίζονται ακριβώς για τήν προετοιμασία των συγκεντρώσεων.

Ο βασικός κανόνας τής έπαφης ανάμεσα σε κολλεκτίβες είναι: συνάντηση γίνεται μόνον αν υπάρχει κάτι για να είπωθει ανάμεσά τους. Αυτό σημαίνει δύο πράγματα. Πρώτο, ότι έχεις μία συγκεκριμένη ιδέα γι' αυτό που θέλεις να πεις.

Δεύτερο, ότι πρέπει να τό προετοιμάσεις από προηγουμένως. Αυτοί οι κανόνες βοηθούν στο να εξασφαλιστεί ότι ή επικοινωνία δέ γίνεται ένα διοικητικό πρόβλημα.

Οι νέες μορφές επικοινωνίας δεν έχουν ακόμα δημιουργηθεί. Μπορούμε να σκεφτούμε δύο απλά παραδείγματα. Ένα μέλος μιάς κολλεκτίβας μπορεί να παρακολουθήσει τή συκέντρωση μιάς άλλης κολλεκτίβας ή μπορεί να υπάρξει μία μεικτή συκέντρωση των ομάδων σά σύνολο. Τό πρώτο απ' αυτά φαίνεται να είναι τό πιο πρακτικό, έχει όμως τό μειονέκτημα ότι δέ συμμετέχουν όλοι. Υπάρχουν αναμφίβολα κι άλλες μορφές έπαφης που είναι πιθανό ν' αναπτυχθούν. Τό βασικό πράγμα είναι να τις έφεύρουμε.

5. Προτεραιότητα στην τοπική δράση

Η κολλεκτίβα δίνει προτεραιότητα στην τοπική δράση. Απορρίπτει τή μαζική πολιτική των λευκών εθνικιστών με τις εθνικές έπιτροπές, τους οργανωτές και τους σουπερ στάρτους. Η κολλεκτίβα προχωρεί ξεκάθαρα έξω απ' τό κύριο ρεύμα κι αυτό που μετράει περισσότερο, είναι πώς δέ νοιώθει καμιά θλίψη. Ο σκοπός μιάς κολλεκτίβας είναι να αισθανθεί νέες ιδέες και να ενεργήσει με βάση νέες ιδέες - κοντολογής, να δημιουργήσει τό δικό της χώρο. Κι εκείνο, περισσότερο απ' οποιοδήποτε πρόγραμμα, είναι αυτό που δεν μπορούν να υποφέρουν όλοι οι ριζοσπάστες-Χέροξ, που προσπαθούν ν' αναπαράγουν τό δικό τους είδωλο.

Ἡ κολλεκτίβα είναι τά νῶτα τῆς ἐπανάστασης. Δέν ὑποκρίνεται ὅτιδῆποτε σέ σχέση μέ τό ρόλο τῆς πρωτοπόριας. Δέν περιμένει τίποτα ἀπ' αὐτή. Δέν είναι ἀρχηγοί σας. Ἀφήστε τους μόνους. Ἡ κολλεκτίβα ξέρει ὅτι θάναί ἡ τελευταία πού θά μπεῖ στό νέο κόσμο.

Οἱ ἀμφιβολίες πού τρέφουν οἱ ἄνθρωποι γιά τήν τοπική δράση, ἀποκαλύπτουν πόσο ἐξαρτημένοι είναι ἀπ' τή γοητεία τῆς μαζικῆς πολιτικῆς. Ὅλοι θέλουν νά προβάλλουν τόν ἑαυτό τους στήν ὀθόνη τῆς ἐπανάστασης – σά Γίππες ἢ Ἄσπροι Πάνθηρες. Ἐχοντας ἐσωτερικεύσει τή μάζα, ὑποβάλλουν στόν ἑαυτό τους ἐρώτησεις τῶν ὁποίων οἱ ἀπαντήσεις φαίνονται λογικές μέσα στά πλαίσια αὐτῆς. Πῶς μπορούμε νά ἐκπληρώσουμε ὅτιδῆποτε δίχως μαζική δράση; Ἄν δέν πηγαίνουμε σέ συγκεντρώσεις καί διαδηλώσεις, δέ θά μᾶς ξεχάσουν; Ποιός θά μᾶς πάρει στά σοβαρά ἂν δέν ἐνωθοῦμε μέ τό λαό;

Σιγά-σιγά συνειδητοποιεῖς ὅτι ἔχεις γίνει ἕνας θεατής, ἕνα ἀντικείμενο. Ἡ πολιτική σου πραγματοποιεῖται πάνω σέ μιά σκηνή κι οἱ κοινωνικές σου σχέσεις συνίστανται στό νά κάθῃσαι μέσα σ' ἕνα ἀκροατήριο ἢ νά βαδίζεις μέσα σ' ἕνα πλῆθος. Ὁ θρυμματισμός τῆς καθημερινῆς σου ἐμπειρίας ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τή θεαματική ἐνότητα τῆς μάζας.

Ἀντίθετα, ἡ προτεραιότητα τῆς τοπικῆς δράσης είναι μιά ἀπόπειρα ἐνοποίησης τῆς καθημερινῆς ζωῆς καί θρυμματισμοῦ τῆς μάζας. Αὐτό τό ἐπίπεδο συνείδησης είναι ἕνα ἀποτέλεσμα τῆς ἀπόρριψης τῶν νόμων τῆς μαζικῆς συμπεριφορᾶς, πού βασίζεται στόν Λενινισμό καί τήν ἰδεολογία τῆς Τηλεόρασης. Κάνει δυνατό ἕνα κλύσμα τοῦ ἐγκεφάλου, τό ὁποῖο χρειάζεται τόσο ἀπελπιστικά κάθε ἄνθρωπος. Θ' ἀνακουφιστεῖτε πάντως, ὅταν ἀνακαλύψετε ὅτι μπορείτε νά δημιουργήσετε μιά κατάσταση περιορίζοντας τοπικά τήν πάλη σας.

Πῶς μπορούμε νά ἐμποδίσουμε τή μετατροπή τῆς τοπικῆς πάλης σέ ἐπαρχιωτική; Τό ἂν αὐτό γίνεται ἢ ὄχι ἐξαρτιέται ἀπ' τήν ὅλη στρατηγική μας. Ὁ ἐπαρχιωτισμός είναι ἀπλῶς ἡ συνέπεια τοῦ νά μή γνωρίζουμε τί συμβαίνει. Μιά κομμούνια, λογουχάρη, είναι ἐπαρχιωτική γιατί ἡ στρατηγική της βασίζεται στήν μικροκαλλιέργεια καί στήν ἐξύμνηση τῆς ἐπεκτεινόμενης οἰκογένειας. Αὐτό πού διαθέτουν είναι ἀστρολογία, ὄχι μιά στρατηγική.

Ἡ τοπική δράση πρέπει νά βασίζεται στή συνολική δομή

τῆς σύγχρονης κοινωνίας. Δέν μπορεί νά ὑπάρξει συλλογική δράση δίχως κολλεκτίβες. Ἀλλά ἡ δημιουργία μιᾶς κολλεκτίβας δέν πρέπει νά συγχέεται μέ τή νίκη, οὔτε πρέπει νά γίνεται αὐτοσκοπός. Ὁ μέγανος κίνδυνος πού ἀντιμετωπίζει ἱστορικά ἡ κολλεκτίβα είναι ν' ἀποκοπεῖ (ἢ νά τήν ἀποκόψουν) ἀπ' τόν ἐξωτερικό κόσμο.

Τό πρόβλημα θάναί σέ τελευταία ἀνάλυση ποιᾶ δράση θ' ἀναλάβει καί πότε. Τό ἂν οἱ κολλεκτίβες γίνουν μιά κοινωνική δύναμη, ἐξαρτιέται ἀπ' τή δική τους ἀνάλυση τῆς ἱστορίας κι ἀπ' τήν πορεία δράσης τους.

Στήν πραγματικότητα, οἱ «ἐπαρχίες» σήμερα ξεπερνοῦν τά κέντρα σέ πολιτική συνείδηση καί δραστηριοποίηση. Ἀπ' τή Μιννεζότα ὡς τό Δέλτα τοῦ Μεκόνγκ, ἡ ἐξέγερση κερδίζει σέ συνοχή. Τά κέντρα προσπαθοῦν ν' ἀποκρυπτογραφήσουν τί συμβαίνει, νά τό συλλάβουν καί νά τό ἀφομοιώσουν. Γι' αὐτό τό λόγο πρέπει νά δημιουργήσουν συγκεντρωτικές μορφές ὀργάνωσης – ἢ «συντονισμοῦ», ὅπως τίς ὀνομάζουν οἱ νεωτεριστές.

Ὁ πρῶτος κανόνας τῆς τοπικῆς δράσης είναι νά ἀπο-ἐθνικοποιήσεις τή σκέψη σου. Ἀφαίρεσε τή λέξη ἐπαρχία ἀπ' τό Σάλεμ. Βγές ἔξω ἀπ' τήν ἐπαρχία Μάλμπορω. Συνειδητοποίησε πῶς διευθύνεται ἡ ζωή σου ἀπ' τά ἐθνικά κέντρα. Οἱ τρόποι ζωῆς είναι ρόλοι πού ἔχουν ἐπινοηθεῖ γιά νά σοῦ δίνουν τήν ψευδαῖσθηση τῆς κίνησης, ἐνῶ σέ κρατᾶνε καρφωμένο στή θέση σου. «Τό στυλ είναι μάζα πού καταδιώκει τήν τάξη καί τάξη πού ξεφεύγει ἀπ' τή μάζα».

Ἡ τοπική δράση σοῦ δίνει τήν πρωτοβουλία κόνοντάς σε ἰκανό νά καθορίσεις τήν κατάσταση. Αὐτή είναι ἡ πρακτική τοῦ νά ξέρεις ὅτι εἶσαι ὑποκείμενο.

Ὁ Μαρά λέει: «Τό βασικό πράγμα είναι νά σηκώσεις ψηλά τόν ἑαυτό σου κρατώντας τον ἀπό τά ἴδια σου τά μαλλιά, νά διεισδύσεις στόν ἑαυτό σου καί νά δεῖς ὀλόκληρο τόν κόσμο μέ νέα μάτια». Ἡ κολλεκτίβα στρέφεται στόν ἑαυτό της καί βλέπει τήν πραγματικότητα.

6. Τό ὄνειρο τῆς ἐνότητας

(Μήπως «τό ἕνα διαιρεῖται σέ δύο» ἢ «τά δύο ἐνώνονται σέ ἕνα;». Αὐτό τό ἐρώτημα ἀποτελεῖ ἕνα θέμα συζήτησης στήν

Κίνα και τώρα εδώ. Αυτή ή συζήτηση αποτελεί μιά πάλη ανάμεσα σέ δύο αντιλήψεις του κόσμου. 'Η μιά πιστεύει στήν πάλη, ή άλλη στήν ενότητα. Οί δύο πλευρές έχουν χαράξει ανάμεσα τους μιά ξεκάθαρη γραμμή και τά επιχειρήματά τους είναι διαμετρικά αντίθετα. Έτσι, μπορείς νά δεις γιατί τό ένα διαιρείται σέ δύο.

Έλεύθερη μετάφραση απ' τήν *Κόκκινη Σημαία*, Πεκίνο, 21 Σεπτεμβρη 1964).

Ο κανόνας τής ενότητας βασιζεται στήν υπόθεση ότι ό καθένας αποτελεί μιά μονάδα (ένα κομμάτι). Ένότητα σημαίνει τή μονάδα πολλαπλασιασμένη μέ τόν εαυτό της. Πρόκειται νά τό ποῦμε καθαρά: στό μέτρο πού ή ενότητα έχει καταπιέσει τίς πραγματικές πολιτικές διαφορές – ταξικές, φυλετικές, σεξουαλικές – αποτελεί μιά μορφή τυραννίας. Τό όνειρο τής ενότητας είναι στήν πραγματικότητα ένας εφιάλτης συμβιβασμού και καταπιεσμένων επιθυμιών. Δέν είμαστε ίσοι κι ή ενότητα διαιωνίζει τήν ανισότητα.

Η κολεκτίβα θά υπόκειται σταθερά σέ πιέσεις από μέρος έξωτερικών ομάδων, πού ζητάνε υποστήριξη μέ τήν μιά ή τήν άλλη μορφή. Όλοι περνάνε πάντοτε μιά κρίση. Δοσμένων αυτών των περιστάσεων, μιά ομάδα μπορεί νά τρέφει τή χίμαιρα πώς είναι μόνιμα κινητοποιημένη κι ενεργητική δίχως νά διαθέτει μιά δική της πολιτική. Οί εκκλήσεις για ενότητα καναλιζάρουν τίς πολιτικές ενέργειες των κολεκτίβων στήν υποστήριξη τής Πολιτικής. Έτσι, προληπτικά, ή κολεκτίβα πρέπει ν' αφιερώσει χρόνο για νά επεξεργαστεί τή δική της πολιτική και τό δικό της σχέδιο δράσης. Πάνω απ' όλα, πρέπει νά προσπαθήσει νά προβλεψει τίς περιόδους κρίσεις και τή «νοικιασμένη μαζική» τους μαχητικότητα.

Θά κατηγορηθείτε για φραξιονισμό. Μήν χάνετε τόν καιρό σας σκεπτόμενοι αυτό τό αιώσιο πρόβλημα. Μιά κολεκτίβα δέν είναι μιά φράξια. Η ανταπόκριση στό κουδουνάκι του Παβλώφ σας τοποθετεί στή θέση ενός σαλιάρη σκύλου. Δέν πρόκειται νά δοθεί ένα τέλος στήν πείνα σας, όταν τό ποιός είστε καθορίζεται από κάποιον άλλο.

Θά κατηγορηθείτε επίσης για έλιτισμό. Αυτό είναι ένα κατεργάρικο κόλπο και δέν πρέπει ν' αντιμετωπιστεί ελαφρά. Μιά

κολεκτίβα πρέπει πρώτα νά γνωρίζει τί σημαίνει έλιτισμός. Αντί ν' αναρωτιέσαι αν αυτό αναφέρεται στήν ήγεσία ή στίς προσωπικότητες, θά πρέπει πρώτα νά τοποθετήσεις τό θέμα μέσα σ' ένα ταξικό πλαίσιο. Ξέρεις από πού προέρχονται οι ιδέες σου και ποιά είναι ή σχέση τους μέ τήν κυρίαρχη ιδεολογία. Πρέπει νά υποβάλλεις τά ίδια έρωτήματα και σέ κείνους πού κάνουν τίς κατηγορίες. Ποιό είναι τό ταξικό υπόβαθρο και τό ταξικό τους συμφέρον; Ός τώρα, πολλοί άνθρωποι έχουν αντιδράσει άμυντικά έναντια στήν κατηγορία του έλιτισμού κι έτσι παρέλειψαν ν' ασχοληθούν μέ τό θέμα πού μόλις αναφέραμε. Αυτή είναι μιά ταξική αντίδραση καθεαυτή.

Τό έσωτερικό είναι ένας καθρέπτης του έξωτερικού. Ο καλύτερος τρόπος για ν' αποφύγουμε νά συμπεριφερθούμε σαν έλίτ είναι νά εμποδίσουμε τή δημιουργία έλιτισμού μέσα στήν ίδια τήν κολεκτίβα. Συχνά, όταν αληθεύουν οι κατηγορίες για έλιτισμό, αντανακλούν τίς ίδιες ταξικές σχέσεις κι έσωτερικά.

Οί τρόποι για νά υπονομευθεί ή αυτόνομία μιās κολεκτίβας είναι πολλοί κι ύπουλοι. Δέν πρέπει πιά ν' ανταποκρινόμαστε αυτόματα στήν έκκληση για ενότητα. Ηρθε πιά ό καιρός για ν' αμφισβητήσουμε τά κίνητρα και τήν αποτελεσματικότητα τέτοιων ενεργειών – και νά νοιώσουμε ικανοποίηση (δηλαδή, πώς είχαμε δίκιο) πού τό κάνουμε. Η πομπώδης φρασεολογία είναι μαλακία κι έχει σά σκοπό νά μάς κάνει νά νοιώσουμε ήλιθιοι κι ανίσχυροι. Επειδή ή συλλογική δράση δέν οργανώνεται σά μάζα, δέν είναι υποχρεωμένη νά βασιστεί στήν έκκληση για ενότητα, προκειμένου νά ενεργήσει.

7. Ο σκοπός τής ανάλυσης

Όχι μόνο δέν μπορεί νά υπάρξει καμιά επανάσταση δίχως επαναστατική θεωρία, αλλά και δέν μπορεί νά υπάρξει καμιά στρατηγική δίχως μιά ανάλυση. Στρατηγική σημαίνει νά ξέρεις από πρίν τί πρόκειται νά κάνεις. Νά τί κάνει δυνατό ή ανάλυση. Όταν αρχίζεις, μπορεί νά μή ξέρεις τίποτα. Σκοπός τής ανάλυσης δέν είναι νά ξέρει τά πάντα, αλλά νά ξέρει τί πραγματικά ξέρεις και νά τό ξέρει καλά – δηλαδή συλλογικά. Αναλυτικά, ή καρδιά τής σκέψης είναι νά μάθεις ξανά και ξανά ότι ή διαδικασία είναι εξίσου σημαντική μέ τό αποτέλεσμα. Η ανάπτυξη μιās ανάλυσης άπαιτεί νέους τρόπους σκέψης. Δίχως

αυτούς είμαστε καταδικασμένοι να παραμεινουμε προσκολλημένοι στους παλιούς τρόπους δράσης.

Τό ερώτημα τί πρόκειται να κάνουμε, είναι εκείνο τό όποιο μπορεί ν' απαντηθεί πιό δύσκολα κι εκείνο πού σέ τελευταία ανάλυση θά καθορίσει αν θά συνεχίσει να υπάρχει μιά κολληκτίβα.

Η δυσκολία του προβλήματος κάνει όλο και πιό αναγκαία την ανάλυση. Δεν είμαστε πιά διατεθειμένοι να ώθούμαστε απ' τίς πιό χυδαίες μορφές διαφημίσεων - συνθήματα και ρητορεία. Σκοπός της ανάλυσης είναι ν' αποκαλύψει ένα σχέδιο δράσης.

Γιατί υπάρχει σχετικά λίγη πρακτική ανάλυση του τί συμβαίνει σήμερα;

Μερικοί άνθρωποι αρνιούνται ν' αναλύσουν οτιδήποτε, δεν μπορούν να καταλάβουν άμέσως. Βασικά έχουν ένα αίσθημα ανεπάρκειας. Αυτό συμβαίνει από ένα μέρος, γιατί δεν είχαν ποτέ την ευκαιρία να τό κάνουν προηγούμενα κι, έπομένως, δεν ξέρουν πώς είναι ικανοί γι' αυτό. 'Απ' την άλλη μεριά, πολλοί ακτιβιστές θεωρούν την ανάλυση σά «διανοουμενίστικη», πράγμα πού είναι περισσότερο μιά έρμηνεία του δικού τους τρόπου σκέψης, παρά οτιδήποτε άλλο. Τέλος, υπάρχουν εκείνοι πού δεν αισθάνονται την ανάγκη να σκεφτούν και δέ νοιώθουν άνετα όταν κάποιος θέλει πραγματικά. Αυτό αντανακλά συχνά την ταξική τους φύση. Η γενικότερη δυσκοιλιότητα του κινήματος είναι ένα αποτέλεσμα όλων αυτών των δυνάμεων.

Ένας λόγος γι' αυτή τή θλιβερή κατάσταση είναι ότι η ανάλυση δίνει πολύ λίγη ικανοποίηση. Αυτός είναι ένας άλλος τρόπος για να πούμε ότι δεν είναι πρακτική. Τό τί συνέβηκε σ' ολόκληρη τή σκέψη μπορεί να είδωθει καλύτερα στον έκφυλισμό της ταξικής ανάλυσης σέ στερεότυπους, χοντροκομένους όρισμούς. Μικρή διαφορά υπάρχει ανάμεσα στους κάπηλους των πολύ άφηρημένων θεωριών και στους συνθηματολόγους της χυδαίας άφαίρεσης. Η θεωρία γίνεται ή διαλεκτική των ρομπότ και τά συνθήματα ή μαζική παραγωγή του νοῦ. Αλλά επειδή απλώς οι ιδέες έχουν γίνει τόσο μηχανιστικές, αυτό δέ σημαίνει ότι πρέπει να εγκαταλείψουμε τή σκέψη.

Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν είναι πρόθυμοι ν' αντιμετωπίσουν τό γεγονός ότι ζούν σέ μιά κοινωνία πού δεν έχει ακόμα εξηγηθεί. Κάθε απόπειρα διερεύνησης αυτών των χώρων, πού

δεν είναι τόσο οικείοι, αντιμετωπίζεται με μιά γενικότερη έχθρότητα ή φόβο. Οι άνθρωποι φαίνονται ότι φοβούνται να κοιτάξουν τον έαυτό τους αναλυτικά.

Μέρος του προβλήματος, ότι δεν ξέρουμε τί να κάνουμε, αποκαλύπτεται στην άγνοιά μας του ποιοί είμαστε! Τό έρέθισμα να κοιτάξεις τον έαυτό σου κριτικά και να εξηγήσεις τήν κοινωνία, προέρχεται απ' τήν έπιθυμία ν' αλλάξεις και τους δύο. Η καρδιά του προβλήματος είναι ότι δέ φανταζόμαστε με βεβαιότητα πώς θα νικήσουμε, εκτός ίσως τυχαία.

Η ανάλυση είναι ό έξοπλισμός του νοῦ. Καταστελλόμαστε από κείνους πού μās λένε ότι η ανάλυση είναι διανοουμενίστικη, ενώ στην πραγματικότητα αποτελεί ένα εργαλείο της φαντασίας. Όπως ακριβώς δεν μπορείς να υποφέρεις τον διανοουμενισμό, δεν μπορείς, παρόμοια, να ενεργήσεις κινούμενος από καθαρή όργη - τουλάχιστον όχι αν θές να νικήσεις.

Πρέπει να διδάξεις τό στομάχι σου να σκέπτεται και τον εγκέφαλό σου να αισθάνεται. Η ανάλυση μπορεί να μās βοηθήσει να εκφράσουμε τήν όργη μας έξυπνα. Τό να μάθουμε να σκεπτόμαστε, δηλαδή, η ανάλυση, αποτελεί τό πρώτο βήμα για τή συνειδητή δραστηριότητα.

Δίχως άμφιβολία, νοιώθεις τον έαυτό σου σφιγμένο γιατί σκέπτεσαι ότι αυτό φαίνεται δύσκολο. Πραγματικά, τό πρόβλημα είναι ότι σκέπτεσαι πολύ περισσότερο, απ' όσο ενεργείς. Νάσαι μετριοπαθής. Ξεκίνα απ' αυτά πού ήδη ξέρεις και για τά όποια θέλεις να μάθεις ακόμα περισσότερα. Η ανάλυση αρχίζει από εκείνο πού σ' ενδιαφέρει. Η πολιτική σκέψη πρέπει ν' αποτελεί μέρος της καθημερινής ζωής κι όχι ένα ταξικό προνόμιο. Η ανάλυση για να είναι πρακτική, πρέπει να σου προσφέρει μιά κατανόηση του τί να κάνεις και πώς να τό κάνεις.

Η σκέψη πρέπει να βοηθάει στό διαχωρισμό ανάμεσα σ' εκείνο πού είναι σημαντικό και σ' εκείνο πού δεν είναι. Πρέπει ν' αποσυνθέτει πολύπλοκες δυνάμεις, ώστε να μπορέσουμε να τίς καταλάβουμε. Πρέπει ν' αποσυνθέσει τά πάντα. Στή διαδικασία της ανάλυσης κάποιου πράγματος, θ' ανακαλύψεις ότι υπάρχουν διάφοροι τρόποι δράσης, οι όποιοι δεν ήταν φανεροί όταν άρχισες. Αυτή είναι ή ήδονή της ανάλυσης.

Έρευνώ ένα πρόβλημα, σημαίνει αρχίζω να τό επιλύνω.

8. 'Η ανάγκη για νέες φόρμες

'Η ανάγκη για νέες φόρμες γεννιέται απ' τόν καταπιεστικό χαρακτήρα του γραπτού λόγου. Πρέπει να μάθουμε τις διαφημιστικές τεχνικές. 'Αποτελούνται από μικρές, απλές, μή ρητορικές προτάσεις. 'Η διαφήμιση αντιπροσωπεύει μιά ρήξη με τή γυμνασιακή εκπαίδευση καί τή διάρροια τών λέξεων.

'Η διαφήμιση είναι μιά συμπετυκνωμένη φόρμουλα επικοινωνίας. 'Η δύναμη πληροφόρησής της έχει απαρχαιώσει τό σχολικό σύστημα. Τό μυστικό είναι γ' αποκομίζεις τόσο μεγάλη εύχαρίστηση απ' τή δημιουργία τής φόρμας, όσο κι απ' τήν έκφραση τής ιδέας.

Πώς δικαιολογούμε τήν υιοθέτηση του στυλ τής διαφήμισης, όταν ή λειτουργία της είναι τόσο καταπιεστική; Σά μέσο, νομίζουμε, πού αντιπροσωπεύει ένα επαναστατικό τρόπο παραγωγής. 'Η απόρριψή της είχε σαν αποτέλεσμα τή στείρωση του νοῦ μας κι ένα ανώριμο ρομαντισμό στήν πολιτική κουλτούρα. 'Εκείνοι πού στρέφουν τό πρόσωπό τους μπροστά σέ μιά διαφήμιση, σκέπτονται σέ μιά γλώσσα πού είναι απαρχαιωμένη. 'Η χρησιμοποίηση τών διαφημιστικῶν μεθόδων μεταμορφώνει τό πρόσωπο πού τήν κάνει. Κάνει τό γράψιμο μιά απόλαυση για τόν καθένα, γιατί αγωνίζεται να δημιουργήσει ένα γραπτό προφορικό λόγο.

'Εκείνο πού έννοούμε λέγοντας να χρησιμοποιήσουμε τις διαφημιστικές τεχνικές, είναι να τις χρησιμοποιήσουμε ύλικά. Τόν περισσότερο καιρό, δέν αντιλαμβανόμαστε τις διαφημίσεις, αλλά κι όταν τις αντιλαμβανόμαστε εξακολουθούμε να μὴν ενεργούμε πάνω τους - να μὴν τις υπονομεύουμε.

Οι διαφημίσεις βασίζονται στήν επανάληψη. 'Αν επηρεάσεις μιά απ' αυτές, τις έχεις επηρεάσει όλες. Γνώρισε τό περιβάλλον τής διαφήμισης. 'Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να υπονομήσεις μιά διαφήμιση είναι να κάνεις φανερή τήν αντίφασή πού ἐμπεριέχει. Διαφήμισέ τη. 'Η τρωτότητα τών διαφημίσεων βρίσκεται στήν πιθανότητα πού υπάρχει για να στραφούν έναντια στους ἐκμεταλλευτές. 'Ο Τζέρρυ Ρούμπιν λέει ότι πρέπει να χρησιμοποιείς διαρκῶς τά μέσα μαζικής επικοινωνίας. Τουλάχιστον προχωρεί ως τό τέλος. Αυτό είναι καλύτερο απ' τήν υποκριτική προσέγγιση πού είναι τόσο διαδομένη στις μέρες μας. Φυσικά, υπάρχουν ομάδες πού λένε ότι δέν τά χρησιμο-

ποιούν καθόλου κι ὄντως δέν τό κάνουν. Θά επιβιώσουν ἴσως περισσότερο απ' τόν Τζέρρυ, ἀφοῦ ή βασική τεχνική τών μαζικῶν μέσων είναι ή ὑπερεπίδειξη. Νά γιατί ὁ Τζέρρυ ἔχει ἤδη γράψει τ' ἀπομνημονεύματά του.

Οἱ Σιτουασιονίστ λένε: «'Η ἐξέγερση ἀναχαιτίζεται απ' τήν ὑπερεπίδειξη. Μᾶς τήν προσφέρουν για να τή δοῦμε, ἔτσι ὥστε να ξεχάσουμε να συμμετάσχουμε». Δέ μιλάμε για τό περιτύλιγμα τής πολιτικῆς. Τό Ramparts είναι ὁ Play Boy τής 'Αριστερᾶς. 'Απ' τήν ἄλλη μεριά, ὁ «ὑπόγειος» τύπος είναι πορνογραφικός κι ὑπερβολικός. 'Ο προβολέας τών ἐπικαίρων ἀνατρέχει στό παρελθόν. Καί γιατί στήν ἐποχή του περιοδικῶ Cosmopolitan, να ὑποφέρουμε τις ἀνιαρές μαλακίες ἑνός Λεβιάθαν; Προτιμοῦμε περισσότερο να διαβάζουμε τό Fortune, τό περιοδικό για «τούς ἀνθρώπους πού φροντίζουν για τήν ἀλλαγῆ», για τή δική μας ἀνάλυση του καπιταλισμοῦ.

Δέν μπορείς να προχωρήσεις πέρα απ' αυτό - χρειαζόμαστε νέες φόρμες, ὁλότελα νέες φόρμες. Διαφορετικά ποτέ δέ θά ὀξύνουμε τό μυαλό μας. Για να ξεφύγουμε απ' τήν κατάρρα του γραπτού λόγου, ἀπαιτεῖται μιά συνειδητή προσπάθεια για τήν ἐπινόηση μιᾶς νέας γλώσσας. Δέν πρέπει πιά ν' ἀκινητοποιήμαστε απ' τά λόγια ἄλλων ἀνθρώπων. Μὴν περιμένετε να μάθετε τί συμβαίνει απ' τά νέα. Φτιάξτε τις δικές σας ἐπικεφαλίδες μέ Λετρασέτ. Κόψτε τό ἀγαπημένο σας περιοδικό καί συναρμολογεῖστε το ξανά. Κόψτε τις μεγάλες λέξεις στή μέση καί φτιάξτε μικρές λέξεις απ' αυτές, ὅπως ENVIRON MENTAL CRISIS - ΠΕΡΙΒΑΛΛΩ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΟΣ ΚΡΙΣΗ (Σ.Τ.Μ ή ἀρχική λέξη είναι ENVIRONMENTAL CRISIS - ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ). Τό μόνο πού χρειάζεται είναι ένα καλό ψαλίδι καί κόλλα. 'Εκμεταλλευθεῖτε τις εἰκόνες του ἐχθροῦ. Φτιάξτε κόμιξ χρησιμοποιώντας μεγάλα ἔργα τέχνης. Μὴν ἐπιτρέψετε σέ κανένα να ἐπέμβει στήν ἀπόλαυσή σας.

Μὴ διαβάζετε πιά βιβλία -τουλάχιστον ὄχι μέ τή σειρά. 'Όπως εἶπε κάποτε ὁ Κ.Β.Κέϋ απ' τό Μπλάκπουλ (ἀναφερόμενος στά λόγια κάποιου ἄλλου). «Τό διάβασμα σαπίζει τό μυαλό.» Οἱ μπροσοῦρες είναι πολύ πιο διασκεδαστικές. Διάβαζε σπάνια, γράφε στα περιθώρια καί ξαναγύρνα στα κόμιξ. Θά μπορούσες να δοκιμάσεις τόν Σίλβερ Σάρφερ σαν ἀρχή.

9. Αύτενέργεια

Οί κακές συνήθειες εργασίας κι ή άτσαλη συμπεριφορά ύπονομεύουν κάθε άπόπειρα δημιουργίας συλλογικότητας. 'Η άπρόσεκτη, άτσαλη συμπεριφορά σημαίνει ότι δέν ενδιαφερόμαστε βαθειά γι' αυτό πού κάνουμε ή γιά εκείνους μέ τούς όποιους τό κάνουμε. Αυτό μπορεί, νά προκαλέσει έκπληξη σ' ένα σωρό άνθρωπους. Τό γεγονός όμως παραμένει: μιλάμε γιά επανάσταση αλλά ενεργούμε αντιδραστικά σέ στοιχειώδη επίπεδα.

Υπάρχουν δύο βασικά πράγματα τά όποια κρύβονται πίσω άπ' αυτές τίς άτυχείς περιστάσεις:

1) 'Η ιδέα τών ανθρώπων γιά τό πώς θά συμβεί κάτι (σάν τήν επανάσταση) διαμορφώνει τίς συνήθειες εργασίας τους.

2) Τό ταξικό τους υπόβαθρο τούς προσφέρει μιά επιφανειακή άποψη τής πολιτικής.

Δέ χωρεί καμιά άμφιβολία πώς ή γενιά τής Πέψη είναι πολιτικά πιό ζωντανή. 'Αλλά αυτή ή νέα ενέργεια καναλιζάρεται άπ' τούς όργανωτές σέ άνιαρές συγκεντρώσεις πού άναπαράγουν τήν ιεραρχία τής ταξικής κοινωνίας. Μετά άπό ένα διάστημα, ή κριτική σκέψη μαραίνεται κι οί άνθρωποι χάνουν τήν περιέργειά τους. Οί συγκεντρώσεις γίνονται μιά ρουτίνα όπως κι ότιδήποτε άλλο στή ζωή.

Ένας σωρός προβλήματα πού θ' αντιμετώπισουν οί κολλεκτίβες, μπορούν νά έντοπιστούν στίς συνήθειες εργασίας πού άποκτήθηκαν μέσα στό (μαζικό) κίνημα.

Οί άνθρωποι συνεχίζουν νά παίζουν τούς παθητικούς ρόλους μέ τούς όποιους εξοικειώθηκαν στίς μεγάλες συγκεντρώσεις. 'Η έμφαση πού δίνεται στή μαζική συμμετοχή σημαίνει ότι τό μόνο πού πρέπει νά κάνεις είναι νά έμφανιστείς. Σπάνια προετοιμάζονται οί άνθρωποι γιά μιά συγκέντρωση, ούτε αισθάνονται τήν ανάγκη νά τό κάνουν. Συχνά ή κατάσταση αυτή δέ γίνεται φανερή έπειδή άκριβώς οί λίγοι άνθρωποι πού πραγματικά δουλεύουν (έκείνοι πού κάνουν τή συγκέντρωση) δημιουργούν τήν αυταπάτη τής όμαδικής επίτευξης.

Έπειδή οί άνθρωποι θεωρούν βασικά τούς έαυτούς τους σάν άντικείμενα κι όχι σάν ύποκείμενα, ή πολιτική δραστηριότητα καθορίζεται σάν ένα μελλοντικό γεγονός πού είναι έξω άπ' αυτούς. Κανείς άπ' αυτούς δέ θεωρεί τόν έαυτό του ότι

κάνει τήν επανάσταση κι, έπομένως, δέν καταλαβαίνει πώς θά πραγματοποιηθεί.

'Η σύντομη διάρκεια του ενδιαφέροντος είναι ένα άσχημο σύμπτωμα τής άμεσης πολιτικής. 'Η έμφαση πού δίνεται στήν αντίδραση στήν κρίση, φαίνεται ν' άρπάζει τό πεδίο τής προσοχής - στήν πραγματικότητα συχνά δέν ύπάρχει καθόλου χρονική διάσταση. Αυτό τό άχρονο γίνεται αισθητό σάν ή συγκοπή τής υπερδέσμευσης. Πολλοί άνθρωποι λένε ότι θά κάνουν πράγματα δίχως πραγματικά νά σκεφτούν προσεκτικά αν έχουν τόν καιρό νά τά κάνουν. Νά έχεις καιρό σημαίνει σέ τελευταία άνάλυση νά καθορίσεις τί πραγματικά θέλεις νά κάνεις. 'Υπερδέσμευση είναι όταν θέλεις νά κάνεις τά πάντα, αλλά καταλήγεις νά μήν κάνεις τίποτα.

Τ' άμέτρητα άλλα συμπτώματα τής περιστασιακής πολιτικής - έλλειψη προετοιμασίας, άργοπορία, αίσθηση άνίας σέ δύσκολες στιγμές κλπ. - είναι όλα σημάδια μιάς πολιτικής στάσης πού είναι καταστρεπτική γιά τήν κολλεκτίβα.

Έκείνο πού είναι σημαντικό είναι ν' αναγνωρίζεις τήν ύπαρξη αυτών τών προβλημάτων και νά ξέρεις τί τά προκαλεί. Αυτά δέν είναι προσωπικά προβλήματα αλλά ιστορικά καθορισμένες στάσεις.

Πολλοί άνθρωποι συγχέουν τήν εξέγερση ένάντια στήν άλλοτριωμένη εργασία μέ τήν ειδική της ιστορική μορφή, μέ τήν ίδια τήν εργασιακή δραστηριότητα. Αυτή ή εξέγερση εκφράζεται μέ μιά στάση ένάντια στήν εργασία.

Οί στάσεις άπέναντι στήν εργασία διαμορφώνονται άπ' τίς σχέσεις μας μέ τή παραγωγή δηλαδή, άπ' τήν τάξη. 'Η τάξη είναι ένα προϊόν τών ιεραρχικών καταμερισμών τής εργασίας (συμπεριλαμβάνοντας κι άλλες μορφές έκτός άπ' τή μισθωτή εργασία). Υπάρχουν τρεις βασικές σχέσεις πού μπορούν νά γεννήσουν στάσεις ένάντια στήν εργασία. 'Η εργατική τάξη εκφράζει τή στάση της ένάντια στήν εργασία σά μιά εξέγερση ένάντια στήν εργασία πού έχει γίνει μονότονη. Γιά τήν μεσαία τάξη, ή στάση ένάντια στήν εργασία προέρχεται άπ' τήν ιδεολογία τής καταναλωτικής κοινωνίας και περιστρέφεται γύρω άπ' τόν ελεύθερο χρόνο. Τό στερεότυπο του «τεμπέλη ίθαγενοός» ή τής «φυσικά αδύναμης γυναίκας» είναι μιά τρίτη στάση ένάντια στήν εργασία, ή όποία ισχύει γιά κείνους πού άποκλείονται άπ' τή μισθωτή εργασία.

Τό όνειρο του αυτοματισμού (δηλαδή της μή εργασίας) ενισχύει την ταξική προκατάληψη. Η μεσαία τάξη είναι εκείνη που έχει αυτό τό όνειρο, αφού επιδιώκει νά επεκτείνει τις δραστηριότητές της, που είναι προσανατολισμένες στον ελεύθερο χρόνο.

Γιά την εργατική τάξη, ό αυτοματισμός σημαίνει απώλεια της δουλειάς της – συνεχή απασχόληση μέ την ανεργία ή όποια άποτελεϊ τό αντίθετο του ελεύθερου χρόνου. Γι' αυτούς που έχουν αποκλειστεί, ό αυτοματισμός δέ σημαίνει τίποτα γιατί δέ θά εφαρμοστεί στις δικές τους μορφές εργασίας.

Ό αυτοματισμός της εργατικής τάξης έχει γίνει ή ιδεολογία των ριζοσπαστών μετά την εποχή της σπάνης – άπ' τούς αναρχικούς του περιοδικού "Αναρχος ως τή νέα εργατική τάξη της S.D.S.. Η τεχνολογική αλλαγή τούς έχει σώσει άπ' τό δίλημμα μιās ταξικής ανάλυσης που ποτέ δέν μπόρεσαν νά κάνουν. Μέ την εξάλειψη της ταξικής πάλης άπ' τόν αυτοματισμό (τόν αυτοματισμό της εργατικής τάξης) οί ριζοσπάστες έχουν γίνει υπέρμαχοι της κοινωνίας του ελεύθερου χρόνου και τουριστικών τρόπων ζωής.

Αυτή ή στάση ενάντια στην εργασία οδηγεί σέ μιā ούτοπική αντίληψη και μās απομακρύνει άπ' τή σφαίρα της ιστορίας. Έμποδίζει τή δημιουργία της συλλογικότητας και της αυτενέργειας. Τό πρόβλημα πώς νά μεταμορφωθεί ή εργασία σέ αυτενέργεια είναι κεντρικό γιά τήν κατάργηση των τάξεων και τήν αναδιοργάνωση της κοινωνίας.

Αυτενέργεια είναι ή αναδημιουργία της συνείδησης (πληρότητα της δραστηριότητας της ατομικής ζωής κάποιου). Η κολλεκτίβα είναι εκείνο που κάνει δυνατή την αναδημιουργία, γιατί καθορίζει τήν ατομικότητα όχι σά μιā ατομική εμπειρία αλλά σά μιā κοινωνική σχέση. Εκείνο που είναι σημαντικό νά δοῦμε είναι ότι ή εργασία άποτελεϊ τή δημιουργία μιās συνειδητής δραστηριότητας μέσα στή δομή της κολλεκτίβας.

Ένας άπ' τούς καλύτερους τρόπους που υπάρχουν γιά τήν ανακάλυψη και τή διόρθωση στάσεων ενάντια στην εργασία, είναι διαμέσου της αυτοκριτικής. Αυτός προσφέρει ένα αντικειμενικό πλαίσιο που αφήνει στους ανθρώπους χώρο γιά νά δεχθούν και νά κάνουν κριτικές. Η αυτοκριτική είναι τό αντίθετο της αυτενέργειας γιατί ό σκοπός της είναι όχι νά σās απομονώσει, αλλά ν' άπελευθερώσει καταπιεσμένες ικανότητες. Η

αυτοκριτική είναι μιā μέθοδος γιά τό χειρισμό της γουρουνίσιας συμπεριφοράς και της αναπτυσσόμενης συνείδησης.

Γιά νά ξεριζώσει άπό μέσα μας τήν κοινωνία και γιά νά επανακαθορίσει τις σχέσεις εργασίας μας, ή κολλεκτίβα πρέπει ν' αναπτύξει μιā αίσθηση της δικής της ιστορίας. Ένα άπ' τά δυσκολότερα πράγματα που έχει νά κάνει είναι νά δει τις πιό στενές σχέσεις – εκείνες που συνάπτονται μέσα στά πλαίσια της κολλεκτίβας – άπό πολιτική σκοπιά. Η τάση που επικρατεί είναι νάναι συναισθηματική ή εκείνο που ό Μάο όνομάζει «φιλελεύθερη», στις σχέσεις ανάμεσα σέ φίλους. Οί κανονισμοί δέν πρέπει πιά ν' άποτελούν τό πλαίσιο της πειθαρχίας. Πρέπει νά βασίζεται στην πολιτική κατανόηση. Μιά άπ' τις λειτουργίες της ανάλυσης είναι ότι πρέπει νά εφαρμόζεται κι έσωτερικά.

Η προετοιμασία είναι ένα άλλο μέρος της διαδικασίας που δημιουργεί τή συνέχεια ανάμεσα στις συγκεντρώσεις κι εξασφαλίζει ότι ή σκέψη μας δέ γίνεται μιā μερική ενέργεια. Επίσης καταπολεμά τήν τάση συλλογής ιδεών του άέρα. Όπου οί συγκεντρώσεις τείνουν νάναι άφηρημένες και στό βρόντο, εννοεί όπως οί ιδέες που προτείνονται νά μή συνδέονται μέ τή σκέψη (δηλαδή, τήν ανάλυση). Σπάνια υπάρχει μιā σοβαρή έρευνα πίσω άπ' ότι λέγεται.

Τί νόημα έχει αυτό γιά τήν προετοιμασία μιās συγκέντρωσης; Σημαίνει νά μήν έρχεσαι μέ άδεια χέρια ή άδειο κεφάλι. Ό Μάο λέει: «Δίχως έρευνα, δέν έχεις τό δικαίωμα νά μιλάς».

Υποθέτοντας ότι μιā ομάδα έχει αποφασίσει τί θέλει νά κάνει, τό πρώτο βήμα γιά τόν καθένα είναι νά έρευνήσει. Αυτό σημαίνει ότι αφιερώνεις τό χρόνο νά έρευνήσεις πραγματικά τό θέμα, νά μαζέψεις τό σχετικό υλικό και νά μπορέσεις νά τό κάνεις προσιτό σ' όλα τά μέλη της κολλεκτίβας.

Τό κίνητρο που πρέπει νά βρίσκεται πίσω άπό κάθε προετοιμασία πρέπει νάναι ή δημιουργία μιās συνεπούς ανάλυσης. «Πρέπει ν' αντικαταστήσουμε τά κροκοδείλια δάκρυα μέ τόν ιδρώτα της αυτοκριτικής», σύμφωνα μέ μιā νέα Κινέζικη παροιμία.

10. Πάλη σέ πολλά επίπεδα

Ό άγώνας πρέπει νάχει πολλά πρόσωπα. Άλλά δυό πρόσωπα ποτέ δέν μοιάζουν. Σάν τούς κυβιστές πρέπει νά έξ-

ετάζουμε τά πράγματα από πολλές μεριές. Τό πρόβλημα είναι ν' ανακαλύψουμε τρόπους για νά δημιουργήσουμε χώρο για τόν έαυτό μας. 'Η τάση τώρα κατευθύνεται στό διμερή χαρακτῆρα πού έμπεριέχει κάθε πτυχή τῆς ζωῆς μας. 'Η γλώσσα μας διατυπώνει έρωτήματα κάνοντάς μας νά επιλέξουμε ανάμεσα σέ αντίθετα. 'Ο ίμπεριαλιστής δημιουργεί τόν αντίιμπεριαλιστή. Πρίν άπ' τό «δροσερό» υπῆρχε τό καυτό καί τό παγωμένο. Τό «δροσερό» ήταν ή πρώτη απόπειρα ρήξης μέ τή διμέρεια. 'Η διμέρεια περιορίζει πάντα στό ελάχιστο τίς διαστάσεις τῆς πάλης, καθορίζοντας στενά τήν κατάσταση. Τελειώνουμε μέ μιά μονοδιάστατη όπτική τοῦ έχθρου καί τοῦ έαυτοῦ μας.

Μάθετε νάστε ξύπνιοι. Τό πρῶτο μας έρέθισμα, πάντοτε, είναι νά καθορίσουμε τήν τοποθέτησή μας. Γιατί νοιώθουμε τήν ανάγκη νά τούς μιλήσουμε; Δημιουργοῦμε χώρο μήν εμφανίζοντας τό τί πραγματικά εἴμαστε.

'Η πονηράδα δέν αποτελεί άπλῶς μιάν άμυντική τακτική. 'Η οὐσία τῆς πονηράδας είναι νά μαθαίνεις νά εκμεταλλεύεσαι τίς άδυναμίες τοῦ έχθρου. Διαφορετικά δέ θά μπορέσετε ποτέ νά νικήσετε.

'Ο κανόνας είναι: νάστε ειλικρινεῖς ανάμεσά σας, αλλά εξαπατεῖστε τόν έχθρό.

'Υπάρχουν τρεῖς τουλάχιστον τρόποι αντιμετώπισης μιάς κατάστασης. Μπορεῖτε νά έξουδετερώσετε, νά ενεργοποιήσετε ή νά καταστρέψετε.

'Η έξουδετέρωση σημαίνει τή δημιουργία χώρου. 'Η ενεργοποίηση νά κερδίσετε ύποστήριξη. Κι ή καταστροφή νά νικήσετε. Κι ακόμα είναι βασικό νά μάθετε νά χρησιμοποιεῖτε καί τίς τρεῖς ταυτόχρονα.

'Η πάλη σέ πολλά επίπεδα αρχίζει μέ τήν ενεργοποίηση όλων τῶν αίσθήσεων. Πρέπει νάμαστε ικανοί νά συλλάβουμε περισσότερους από ένα τρόπο δράσης για μιά δοσμένη κατάσταση. 'Η αντίδραση, δηλαδή, ή μέθοδος πάλης, πρέπει νά περιέχει τρία στοιχεία:

1) Ένα μέσο επιβίωσης.

2) Μιά μέθοδο εκμετάλλευσης τῶν διαιρέσεων μέσα στό στρατόπεδο τοῦ έχθρου.

3) Μιά «υπόγεια» στρατηγική.

'Η θεμελιακή τάση τοῦ εταιριακοῦ (corporate) φιλελευθερισμοῦ είναι νά ταυτιστεῖ μέ τήν κοινωνική αλλαγή ενώ θά

προσπαθεῖ νά τήν άφορμειώσει. Δέ θάταν ειρωνικό (κι ακόμα καί μιά ανακούφιση) άν μπορούσαμε νά μετατρέψουμε τήν άπειλή τῆς ένσωμάτωσης σ' ένα μέσο επιβίωσης;

'Ο φόβος τῆς ένσωμάτωσης οδηγεί συχνά τούς ανθρώπους ν' άποφεύγουν τήν πρόκληση τοῦ εταιριακοῦ φιλελευθερισμοῦ. Μερικοί άπ' τούς πιό άγνούς επαναστάτες προτιμοῦν νά μή σκέπτονται νά χρησιμοποιήσουν τήν ένσωμάτωση για τούς δικούς τους σκοπούς. Πολύ συχνά ή ευαισθησία άπέναντι στή «δουλειά», άποκρύπτει τήν άνατρεπτική δυνατότητα.

'Η ύπαρξη τοῦ εταιριακοῦ καπιταλισμοῦ άπαιτεῖ νά μήν εἴμαστε γλυκανάλατοι στή σκέψη καί στήν αντίδρασή μας. 'Η δύναμη τῆς θέσης του έγκειται στό ότι μᾶς αναγκάζει ν' αναγνωρίσουμε τίς άδυναμίες μας – ακόμα καί πρίν αναμιχθοῦμε στήν πάλη εναντίον του. Τό χειρότερο λάθος είναι νά προσποιούμαστε ότι αὐτός ό έχθρός δέν υπάρχει.

'Η πάλη στίς πόλεις άπαιτεῖ μιά ύπονομευτική στρατηγική. Συγκεκριμένα, ή δουλειά «μέσα στα πλαίσια τοῦ συστήματος» πρέπει ν' αποτελέσει για μᾶς μιά πηγή χρημάτων, πληροφοριῶν κι άνωνυμίας.

Αὐτό ακριβῶς έννοεῖ ό Μάο όταν λέει «Κινηθεῖτε τή νύχτα».

'Η ρουτίνα τῆς καθημερινῆς ζωῆς είναι ό χρόνος τῆς νύχτας για τόν έχθρό – όταν δέν μποροῦν νά μᾶς δοῦν. 'Η διαδικασία τῆς ένσωμάτωσης πρέπει νά γίνει μιά αύξανόμενα άνησυχητική άσκηση γι' αὐτούς.

'Η εκμετάλλευση τῶν διαιρέσεων μέσα στό έχθρικό στρατόπεδο, δέ σημαίνει νά βοηθήσουμε τό ένα μέρος νά νικήσει τό άλλο. 'Ο βασικός σκοπός είναι νά διατηρήσουμε τίς διαιρέσεις. 'Ανάμεσα στούς καταπιεστές υπάρχουν σημαντικές διαφορές. Αὐτές έχουν σά συνέπεια τήν εξασθένησή τους. Κάτω από όρισμένες περιστάσεις, αὐτές οί διαιρέσεις μπορεῖ νά προσφέρουν ένα όριο ικανότητας ελιγμῶν, πού μπορεῖ νάχει στρατηγική σημασία για μᾶς. Τό βασικό πράγμα δέν είναι νά ξετάζεις τόν έχθρό μονολιθικά. 'Η μονολιθική σκέψη σᾶς καταδικάζει σ' ένα τρόπο δράσης.

'Υπάρχει μιά τάση νά θεωροῦνται σάν πρωταρχικός έχθρός οί πιό εκφυλισμένες μορφές αντίδρασης.

Οί εταιριές ένθαρρύνουν συνειδητά τέτοιες ιδέες διαμέσου κινηματογραφικῶν ταινιῶν ὅπως ό *Ξένοιαστος Καβαλλάρης* (Easy Rider), πού επιχειροῦν επίσης νά ταυτιστοῦν μέ τούς νεα-

ρούς άρσενικούς. Ό σκοπός τής άνάλυσης είναι νά κατατμήσει καί νά προσδιορίσει τίς διάφορες δυνάμεις μέσα στό έχθρικό στρατόπεδο.

Οί χῶροι πού δημιουργοῦνται άπ' αὐτές τίς διαιρέσεις ἔχουν οὐσιαστική σημασία γιά τήν προετοιμασία τής μακροπρόθεσμης στρατηγικής. Θά ναι ὀλοένα καί πιό δύσκολο νά ἐπιβιώσουμε μέ τήν ὀπτική τήν ὀποία ἔχουμε συνηθίσει. Οἱ τρόποι ζωῆς πού διακηρύσσουν τήν αντίθεσή μας, είναι ἐπίσης ἐκεῖνοι πού μᾶς κάνουν εὐκολους στόχους. Δέν πρέπει νά συγχέουμε τό ἐπίπεδο τῶν ἐμφανίσεων μέ νέες κουλτοῦρες. Τό βασικό σημεῖο είναι νά μήν κάνουμε τόν τρόπο ζωῆς μας ἕνα φετίχ. Στήν ψυχεδελική ἀτμόσφαιρα τής καταστολῆς, ἡ στενοκεφαλιά είναι ψυχρή.

Διατηρεῖστε πάντοτε μυστικό ἕνα μέρος άπ' τή στρατηγική σας. Όπως ἀκριβῶς ἡ ἀνάλυση βοηθάει στόν προσδιορισμό τοῦ έχθροῦ, πρέπει νά σᾶς προσφέρει παρόμοια διάφορα ἐπίπεδα ἐπίθεσης. Ό Μάο λέει: «Ἡ εὐκαμψία ἀποτελεῖ μιά συγκεκριμένη ἔκφραση τής πρωτοβουλίας».

Τό νά βγοῦμε στήν παρανομία δέ σημαίνει νά κρυφτοῦμε ἀποχωρώντας ἡρωικά. Στό ἠλεκτρονικό περιβάλλον τοῦ μέλλοντος θά ὑπάρχουν ἐλάχιστα μέρη γιά νά κρυφτεῖς. Τό πιό ἐπικίνδυνο εἶδος παρανομίας θά ναι ἐκεῖνο πού μοιάζει μ' ἕνα παγόβουνο. Οἱ ρόλοι πού θά δημιουργήσουμε γιά ν' ἀντικαταστήσουμε τίς ταυτότητές μας στήν καθημερινή ζωή, πρέπει νά γίνουν τό προσωπεῖο τής παρανομίας.

Μιά «ὑπόγεια» στρατηγική βάζει στήν προοπτική τό κίνητρο τής σύγκρουσης. Πρέπει νά πολεμήσουμε τήν προγραμματισμένη ἀπαρχαίωση τῶν ἀντιπαραθέσεων, πού μᾶς φυλακίζει μέσα στό χρονικό πεδίο τής ἄμεσης ἐπανάστασης. Τό νά βγεῖς στήν παρανομία σημαίνει νά ἔχεις μιά μακροπρόθεσμη στρατηγική - κάτι πού προγραμματίζει γιά τό 1985.

Ἡ πολιτική τοῦ παγόβουνου μᾶς κρατάει ψυχρούς. Μᾶς ἐκπαιδεύει νά ἐλέγχουμε τ' ἀντανεκλαστικά μας καί νά ὑπολογίζουμε τίς ἀντιδράσεις μας.

Ἡ «ὑπόγεια» στρατηγική είναι ἐπίσης ἀναγκαῖο νά διατηρήσει τήν αὐτονομία. Ἡ αὐτονομία συντηρεῖ τήν ὀργανωτική μορφή τής κολλεκτίβας, ἡ ὀποία είναι βασική γιά τήν ὀξυση τής πολιτικῆς μας. Τίποτα δέ θά κατορθωθεῖ ἂν βυθιστοῦμε μέσα σ' ἕνα χάος ἀπό ἐπαναστατικά μέτωπα. Ἡ πρωταρχική

στρατηγική τής κίβδηλης Ἄριστερᾶς θά ναι νά κατασφυκοφαντή-σει τίς διαφορές μας, μέ τίς ἐκκλήσεις γιά μιά ταξική ἐνότητα πού δέν ὑπάρχει πιά. Μιά «ὑπόγεια» στρατηγική δίχως μιά ἐπαναστατική μορφή ὀργάνωσης, μπορεῖ νά ξεπροβάλλει μόνο σά μιά νέα ταξική κοινωνία. Δέν ἄρκει νά καταστρέψουμε τό σύστημα τής καταπίεσης. Πρέπει νά δημιουργήσουμε τήν ὀργάνωση μιάς ἐλεύθερης κοινωνίας. Όταν ἐμφανιστεῖ ἡ παρανομία, οἱ κολλεκτίβες θ' ἀποτελοῦν τήν κοινωνία ἐκείνη.

Ο ΑΝΑΡΧΙΣΜΟΣ ΣΑ ΘΕΩΡΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Μπορεί νά σκεφθείτε ότι περιγράφοντας τόν αναρχισμό σά μιά θεωρία τής όργάνωσης παρουσιάζω μιά σκόπιμη παραδοξολογία. Μπορεί νά θεωρήσετε ότι ή «αναρχία» είναι, απ' τόν ίδιο τόν όρισμό τής, τό αντίθετο τής όργάνωσης. Στην πραγματικότητα όμως «αναρχία» σημαίνει τήν απουσία κυβέρνησης, τήν απουσία εξουσίας. Μπορεί νά υπάρξει μιά κοινωνική όργάνωση δίχως εξουσία, δίχως κυβέρνηση; Οί αναρχικοί υποστηρίζουν ότι μπορεί κι υποστηρίζουν επίσης ότι είναι επιθυμητό νά υπάρξει. Ίσχυρίζονται ότι στή βάση τών κοινωνικών μας προβλημάτων βρίσκεται ή αρχή τής κυβέρνησης. Στο κάτω κάτω, οί κυβερνήσεις είναι εκείνες πού προετοιμάζουν τούς πολέμους και κηρύσσουν τούς πολέμους, παρόλο πού σεις είστε υποχρεωμένοι νά πολεμήσετε σ' αυτούς και νά πληρώσετε γι αυτούς. Οί βόμβες γιά τίς όποιες ανησυχείτε δέν είναι οί βόμβες πού οί γελοιογράφοι αποδίδουν στους αναρχικούς, αλλά οί βόμβες πού έχουν τελειοποιήσει οί κυβερνήσεις μέ δικά σας έξοδα. Στο κάτω κάτω, οί κυβερνήσεις είναι εκείνες πού φτιάχνουν κι επιβάλλουν τούς νόμους, οί όποιοι επιτρέπουν σ' αυτούς «πού έχουν» νά διατηρούν τόν έλεγχο τών κοινωνικών πόρων μάλλον, παρά νά τούς μοιράζονται μ' αυτούς «πού δέν έχουν». Στο κάτω κάτω, ή αρχή τής εξουσίας είναι εκείνη ή όποια εξασφαλίζει ότι οί άνθρωποι θά εργάζονται γιά κάποιον άλλο στό μεγαλύτερο μέρος τής ζωής τους, όχι επειδή εύχαριστιούνται ή επειδή έχουν όποιοδήποτε έλεγχο πάνω στή δουλειά τους, αλλά επειδή τή θεωρούν σαν τό μόνο μέσο συντήρησής τους.

Είπα ότι οί κυβερνήσεις είναι εκείνες πού κάνουν πολέμους και πολεμικές προετοιμασίες, αλλά είναι φανερό πώς δέν είναι μόνον αυτές ή δύναμη μιάς κυβέρνησης, ακόμα και τής πιό απόλυτης δικτατορίας, εξαρτιέται απ' τή σιωπηρή συγκατάθεση τών κυβερνωμένων. Γιατί οί άνθρωποι δέχονται νά τούς κυβερνούν; Δέν είναι μόνο ό φόβος. Τί έχουν νά φοβηθούν εκατομμύρια άνθρωποι από μιά μικρή ομάδα πολιτικών; Αυτό όφείλεται στό ότι ασπάζονται τίς ίδιες αξίες μέ τούς κυβερνήτες τους. Ήξουσιαστές κι εξουσιαζόμενοι μαζί πιστεύουν στήν αρχή

τής εξουσίας, τής ιεραρχίας και τής δύναμης. Τό πολύ νά προσφέρουν τήν υποστήριξη τους σέ μιά εναλλακτική κλίκα κυριάρχων στους Έργατικούς αντί στους Συντηρητικούς, στους Ρεπουμπλικάνους αντί στους Δημοκρατικούς, στους Κομμουνιστές, στους Φασίστες ή ότι άλλο θέλετε, αντί στους φιλελεύθερους.

Οί άνθρωποι έχουν συνηθίσει, απ' τήν παιδική ηλικία, στήν ιδέα τής αναγνώρισης μιάς έξωτερικης εξουσίας – ή Μαμά λέει, ό Μπαμπάς λέει, ό Πρωθυπουργός λέει, ή Έκκλησία λέει, τό Άφεντικό λέει, ό δάσκαλος λέει, ό Αρχιεπίσκοπος λέει, ό Θεός λέει – άκοϋνε τόσο πολύ καιρό τή φωνή τής εξουσίας ώστε δέν μπορούν νά σκεφτούν μιά εναλλακτική λύση. Ή κοινωνία πρέπει νά ναι όργανωμένη, λένε, πώς είναι δυνατό νά γίνει αυτό δίχως εξουσία; Στο κάτω κάτω, δίχως εξουσία θάχαμε αναρχία!.

Κι οί αναρχικοί συμφωνούν μαζί τους. «Αναρχισμός» (αναφέρω τόν όρισμό πού έγραψε ό Πέτρος Κροπότκιν γιά τήν Έγκυκλοπαίδεια Μπριτάννικα) είναι τό όνομα πού δίνεται σ' ένα κανόνα ή θεωρία γιά τή ζωή και τή διεύθυνση (τής κοινωνίας) σύμφωνα μέ τόν όποιον ή κοινωνία θεωρείται δίχως κυβέρνηση, όπου ή άρμονία πετυχαίνεται σέ μιά τέτοια κοινωνία, όχι μέ τήν ύποταγή στό νόμο ή τήν ύπακοή σ' όποιαδήποτε εξουσία, αλλά μ' ελεύθερες συμφωνίες πού συνάπτονται ανάμεσα στίς διάφορες ομάδες, γεωγραφικές κι έπαγγελματικές, πού συγκροτούνται ελεύθερα γιά χάρη τής παραγωγής και τής κατανάλωσης, καθώς επίσης και γιά τήν ίκανοποίηση τής άπειρης ποικιλίας τών αναγκών και τών επιδιώξεων μιάς πολιτισμένης ζωής...» και πάει λέγοντας. Άλλοϋ παρατηρεί ότι: «Επιδιώκει τήν πιό τέλεια ανάπτυξη τής άτομικότητας, συνδυσμένης μέ τούς άνωτέρους βαθμούς τής έθελοντικής ένωσης, σ' όλες της τίς πτυχές, σ' όλους τούς δυνατούς βαθμούς και γιά κάθε νοητό σκοπό. Συνεχώς τροποποιούμενες ένώσεις πού φέρνουν μέσα του τους τά στοιχεία τής διάρκειάς τους και παίρνουν σταθερά νέες μορφές πού ίκανοποιούν καλύτερα τίς πολλαπλές επιδιώξεις όλων».

Μπορεί νά βγάλετε τό συμπέρασμα πώς αυτή είναι ένα είδος εξιδανικευμένης άποψης τής δημοκρατίας. Άν συμβαίνει αυτό απέχει πάρα πολύ απ' τό είδος τής δημοκρατίας τήν όποία πραγματικά ξέρουμε, άφοϋ ή έννοια τής αυτοκυβέρνη-

σης έχει εδώ και πολύ καιρό αντικαταστηθεί απ' τήν αντίληψη τής δημοκρατίας, σάν ανταγωνισμού ανάμεσα σέ αντίπαλες και παρόμοιες έλίτ, γιά τήν απόκτηση τής λαϊκής ψήφου. Έδώ και πάνω από 50' χρόνια, ό Ρόμπερτ Μίτσελς έγραψε ένα βιβλίο, τά *Πολιτικά Κόμματα*, τό όποιο αναφερόταν στίς όλιγαρχικές τάσεις πού είναι έμφυτες σέ κάθε ύποτίθεται δημοκρατική όργάνωση. Τίποτε απ' όσα έχουμε μάθει απ' τήν έμπειρία του συνδικαλισμού ή τών σοσιαλιστικών κινήματων, δέν έχει διαψεύσει τή θέση του: στήν πραγματικότητα, αυτή έχει επανεπιβεβαιωθεί σταθερά απ' τήν έμπειρία. Οί ίδιες τάσεις παρατηρούνται, φυσικά, στά πολιτικά κόμματα τής δεξιάς, στίς βιομηχανικές κι έμπορικές εταιρείες, στους δημόσιους όργανισμούς, στίς έθνικοποιημένες βιομηχανίες και πάει λέγοντας. Η διαφορά είναι απλώς ότι αυτές τουλάχιστον δέ βάζουν σά σκοπό νάναι «δημοκρατικές» ή νά δίνουν αναφορά ή νά έλέγχονται απ' τά μέλη τους. Ούτε τό κάνουν, από μερικές απόψεις, οί όργανώσεις τής Άριστεράς. Ο Καθηγητής Βίκτωρας Άλλεν, λοχουχάρη, σημειώνει στό βιβλίο του, *Η Έξουσία μέσα στά Συνδικάτα*, ότι «ό στόχος τής συνδικαλιστικής δραστηριότητας είναι νά προστατεύει και νά βελτιώνει τό γενικό επίπεδο τών μελών τών συνδικάτων κι όχι νά προσφέρει στους έργάτες μιά έξάσκηση στήν αυτοκυβέρνηση». Παρόμοια, στό Συνέδριο του Έργατικού κόμματος πού έγινε στό Σκάρμπορω, άφοϋ ή πλειοψηφία ψήφισε υπέρ του μονομερούς άφοπλισμού, ό Χιού Γκέϊτσκελλ, άρνούμενος νά δεσμευτεί απ' τήν ψήφο, διακήρυξε ότι ό σκοπός του Κοινοβουλευτικού Έργατικού Κόμματος ήταν νά προσφέρει μιά έναλλακτική κυβέρνηση (κι όχι, άφησε νά έννοηθεί νά ταλαντεύεται απ' τό γεγονός ότι ό Φράνκ Κάζενς μπόρεσε νά χειραγωγήσει τά συνδικάτα μπλοκάροντας τήν ψήφο προς τά «άριστερά», μέ τόν ίδιο τρόπο πού οί προκάτοχοί του κατόρθωναν πάντοτε νά τά χειραγωγούν γιά χάρη τής ήγεσίας).

Θά μπορούσαμε κάλλιστα νά υποστηρίξουμε ότι οί άναρχικοί διανοητές του 19ου αιώνα, όπως ό Προυντόν κι ό Μπακούνιν, υπήρξαν πρόδρομοι του Μίτσελς, στήν κριτική τους γιά τή δημοκρατική και τή σοσιαλιστική θεωρία. Ο ίδιος ό Μίτσελς άφιερώνει από ένα κεφάλαιο στον συνδικαλισμό και τόν άναρχισμό σάν «προφυλλακτικά», στό τμήμα πού αναφέρεται στίς προσπάθειες νά περιοριστεί ή έπιρροή τών ήγετών. Κάθε τάση

παίρνει τούς δικούς της έπαίνους, αλλά τά συμπεράσματά του δέν είναι αισιόδοξα.

Μπορούμε νά όργανωθούμε απ' τή βάση προς τά πάνω»;

Στήν πραγματικότητα θάταν δύσκολο νά βρεθεί όποιοσδήποτε συγγραφέας, πάνω σέ θέματα πού άφορούν τή θεωρία τής όργάνωσης, πού νάναι αισιόδοξος αναφορικά μέ τίς όργανώσεις από κάτω προς τά πάνω. Η όργάνωση και τά προβλήματά της έχουν άποτελέσει τό θέμα μιάς τεράστιας κι άξανάνομενης βιβλιογραφίας, έξαιτίας τής σημασίας τους γιά εκείνους πού άσχολούνται μέ τή βιομηχανική διοίκηση και τήν κυβερνητική διοίκηση. Πολύ μικρό μέρος, όμως, απ' αυτή τήν τεράστια βιβλιογραφία προσφέρει κάτι χρήσιμο γιά τόν άναρχικό, εκτός γιά τό ρόλο του σάν καταστρεπτικού κριτικού. Ούτε έχει άναπτυχθεί καμιά πολύ πειστική άναρχική θεωρία γιά τήν όργάνωση· άκόμα κι όταν θεωρούμε τόν άναρχισμό σά μέθοδο, ή σάν προορισμό, τό πρόβλημα τής όργάνωσης παραμένει σημαντικό γιά μās. Τό γεγονός είναι ότι ένώ υπάρχουν χιλιάδες φοιτητές πού μελετούν τήν κυβέρνηση, δέν υπάρχει σχεδόν κανένας πού νά μελετά τή μή κυβέρνηση. Υπάρχει τεράστια έρευνα πάνω στίς μεθόδους διοίκησης, αλλά σχεδόν καθόλου πάνω στήν αυτορύθμιση. Υπάρχουν όλόκληρες βιβλιοθήκες και πανεπιστημιακά τμήματα γιά τή διοίκηση τών βιομηχανικών επιχειρήσεων καθώς και μεγάλες άμοιβές γιά τούς συμβούλους τών επιχειρήσεων, αλλά δέν υπάρχει σχεδόν καμιά βιβλιογραφία, κανένα τμήμα σπουδών κι όπωσδήποτε καμιά άμοιβή γιά κείνους πού θέλουν νά παραμερίσουν τή διοίκηση και νά τήν αντικαταστήσουν μέ τήν εργατική άυτονομία. Ο μόνος βιομηχανικός σύμβουλος πού ύποστήριξε κάτι τό όποιο προσεγγίζει αυτό, ήταν ό Τζαίμς Ζ. Τζίλλεσπυ, ό συγγραφέας τής *Ελεύθερης Έκφρασης στή Βιομηχανία*. Οί έγκέφαλοι πουλιούνται στά μεγάλα άφεντικά κι έμείς είμαστε ύποχρεωμένοι νά οικόδομήσουμε μιά θεωρία μέ βάση τή λίγη έμπειρία πού έχει άποκτηθεί και συσσωρευτεί. Λογουχάρη, τή δουλειά πού έχει γίνει στά όρια τής κοινωνικής ψυχολογίας και κοινωνιολογίας, πάνω στή φύση μικρών ομάδων, άυτονόμων ομάδων κι ομάδων χωρίς άρχηγούς.

Τώρα όλοι μας, εκτός απ' τούς πιο άπομονωμένους άν-

θρώπους, ανήκουμε σ' ένα ολόκληρο δίκτυο από ομάδες, πού βασίζονται σέ κοινά συμφέροντα καί σέ κοινά καθήκοντα. 'Ο καθένας μπορεί νά δει ότι υπάρχουν τουλάχιστον δυό είδη οργάνωσης. 'Υπάρχει εκείνο τό είδος πού σου επιβάλλουν, εκείνο πού διευθύνεται από πάνω κι υπάρχει καί τό άλλο είδος οργάνωσης πού διευθύνεται από κάτω, πού δέν μπορεί νά σου επιβάλλει νά κάνεις τίποτα καί στό όποιο είσαι ελεύθερος νά προσχωρήσεις ή ελεύθερος νά παραμείνεις μόνος σου. Πολλοί άνθρωποι έχουν τήν εμπειρία τής δημιουργίας κάποιας λέσχης ή κάποιου παραρτήματος μιās έθελοντικής οργάνωσης, ή απλώς μιās ομάδας φίλων πού πίνουν μαζί κάθε Παρασκευή κι άκούνε δίσκους. Θά μπορούσαμε νά πούμε ότι οί άναρχικοί είναι άνθρωποι πού θέλουν νά μεταμορφώσουν όλες τίς μορφές τής ανθρώπινης οργάνωσης σ' εκείνο τό είδος τής καθαρά έθελοντικής ένωσης πού μπορούν οί άνθρωποι νά εγκαταλείψουν καί νά δημιουργήσουν ένα δικό τους, αν δέν τούς άρέσει. Αυτό δέ σημαίνει έπιτροπές, ψήφους, ταυτότητες μελών. Γιατί τό τυποποιημένο είδος τής έθελοντικής οργάνωσης, όπως όλοι ξέρετε, στήν πραγματικότητα λειτουργεί μόνον εξαιτίας κάποιας έσωτερικής κλίμακας ανθρώπων πού ενδιαφέρονται πραγματικά για τή λειτουργία τής οργάνωσης κι είναι προετοιμασμένοι νά κάνουν τή δουλειά της. 'Αν αυτό είναι δημοκρατία, τότε άποτελεί εκείνο πού όνόμασε εργοδημοκρατία, ό αίρετικός Φρουδιανός, Βίλχελμ Ράιχ κι ή περιγραφή τών δικών του εμπειριών άπ' αυτό τόν τρόπο οργάνωσης, καθρεπτίζει άκριβώς τήν εμπειρία μου άπ' τίς άναρχικές ομάδες. Ρωτάει: «... Σέ ποιό κανόνα βασίστηκε, τότε, ή οργάνωσή μας, άφοϋ δέν υπήρχαν ψήφοι, ντιρεκτίβες καί διαταγές, γραμματείς, πρόεδροι, αντιπρόεδροι;

'Εκείνο πού μās κράτησε μαζί ήταν ή εργασία μας, οί άμοιβαίες αλληλεξαρτήσεις μας σ' αυτή τήν εργασία, τό ουσιαστικό μας ενδιαφέρον για ένα γιγάντιο πρόβλημα μέ τίς πολλές ειδικές του έπιπτώσεις. Δέ στρατολόγησα συν-εργάτες. 'Ηρθαν μόνοι τους. Παρέμειναν ή άποχώρησαν, όταν ή δουλειά δέ τούς κρατούσε πιά. Δέν είχαμε σχηματίσει μιιά πολιτική ομάδα, ούτε έπεξεργαστήκαμε ένα πρόγραμμα δράσης... 'Ο καθένας πρόσφερε ανάλογα μέ τό ενδιαφέρον του για τή δουλειά... 'Υπάρχουν, έπομένως, άντικειμενικά βιολογικά ενδιαφέροντα για τήν εργασία καί λειτουργίες τής εργασίας, πού είναι ίκανές νά ρυθμίσουν τήν ανθρώπινη συνεργασία. 'Η πρότυπη εργασία ορ-

γανώνει τίς μορφές λειτουργίας της οργανικά κι αυθόρμητα, αν καί σταδιακά, ψηλαφιστά καί κάνοντας συχνά λάθη. 'Αντίθετα, οί πολιτικές οργανώσεις μέ τίς «έκυττατείες» καί τίς πλατφόρμες τους προχωρούν δίχως καμιά σύνδεση μέ τά καθήκοντα καί τά προβλήματα τής καθημερινής ζωής.

Σ' ένα άλλο μέρος του κειμένου του σημειώνει ότι: «'Αν κά-νουν τήν εμφάνισή τους μέσα σέ μιιά οργάνωση έχθρες, δολοπλοκίες καί πολιτικοί έλιγμοί, μπορεί κανείς νά ναι βέβαιος ότι τά μέλη της δέν έχουν πιά ένα κοινό σημείο έπαφής, δέν τά κρατάει πιά ένα κοινό ενδιαφέρον για τή δουλειά... 'Όπως άκριβώς γεννιούνται οργανωτικοί δεσμοί μέσα άπ' τά κοινά ένδιαφέροντα για τή δουλειά, έτσι καί διαλύονται όταν εξαφανιστούν τά ένδιαφέροντα για τή δουλειά ή αρχίσουν νά συγκρούονται ανάμεσά τους».

'Απ' αυτές τίς έξυπνες παρατηρήσεις, μπορούμε ν' άντλήσουμε όρισμένους οργανωτικούς κανόνες. Κάνοντας μιιά άνασκόπηση εκείνου του έπιφανειακού αλλά χρησιμου μικροϋ βιβλίου, 'Ο Νόμος του Πάρκινσον, έπιχείρησα κάποτε νά διατυπώσω 4 κανόνες πάνω στους όποιους πρέπει νά βασίζεται μιιά άναρχική θεωρία για τήν οργάνωση: ότι πρέπει νά ναι 1) 'Εθελοντική 2) Λειτουργική 3) Προσωρινή καί 4) Μικρή.

Πρέπει νά ναι έθελοντική για εύνόητους λόγους. Δέν έχει κανένα νόημα νά υποστηρίξουμε τήν έλευθερία καί τήν ευθύνη του άτομου, αν πρόκειται νά υποστηρίξουμε οργανώσεις στίς όποιες ή ιδιότητα του μέλους είναι υποχρεωτική. Πρέπει νά ναι λειτουργική για λόγους πού είναι έξίσου εύνόητοι, αλλά δέν παρατηρούνται πάντα.

'Υπάρχει μιιά τάση νά υπάρχουν οργανώσεις δίχως μιιά αυθεντική λειτουργία ή πού έχουν εκπληρώσει τούς σκοπούς τους. Πρέπει νά ναι προσωρινή γιατί ή νομιμότητα είναι άκριβώς ένας άπό εκείνους τούς παράγοντες πού σκληραίνουν τίς άρτηρίες μιās οργάνωσης, δημιουργώντας ένα κατεστημένο συμφέρον πού εξασφαλίζει ή επιβίωσή της, για τήν έξυπηρέτηση τών συμφερόντων τών ήγετών της μάλλον, παρά τής έξυπηρέτησης τών δήθεν σκοπών της.

Πρέπει νά ναι μικρή έπειδή άκριβώς στίς μικρές ομάδες, όπου ή έπαφή τών μελών είναι άμεση, οί γραφειοκρατικές κι οί ιεραρχικές τάσεις πού είναι έμφυτες σέ κάθε οργάνωση, έχουν τή μικρότερη πιθανότητα ν' αναπτυχθούν.

Ἄλλ' ἀπ' αὐτό τό τελευταῖο σημεῖο εἶναι πού ἀρχίζουν οἱ δυσκολίες μας. Ἄν πάρουμε σά δοσμένο ὅτι μιά μικρή ομάδα μπορεί νά λειτουργήσει ἀναρχικά, ἐξακολουθοῦμε, μολοντοῦτο, ν' ἀντιμετωπίζουμε τό πρόβλημα ὄλων ἐκείνων τῶν κοινωνικῶν λειτουργιῶν γιά τίς ὁποῖες εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ὀργάνωση, ἀλλά πού τή χρειάζονται σέ μιά πολύ μεγαλύτερη κλίμακα.

Λοιπόν θά μπορούσαμε ἴσως ν' ἀπαντήσουμε. «Ἄν οἱ μεγάλες ὀργανώσεις εἶναι ἀπαραίτητες, μήν ὑπολογίζετε σέ μᾶς. Θά τά καταφέρουμε ὅσο μπορούμε δίχως αὐτές». Ἐντάξει, μπορούμε νά τό ποῦμε, ἀλλά ἂν προπαγανδίζουμε τόν ἀναρχισμό σά μιά κοινωνική φιλοσοφία, θά πρέπει νά πάρουμε ὑπόψη κι ὄχι ν' ἀποφεύγουμε τά κοινωνικά γεγονότα. Εἶναι καλύτερα νά ποῦμε, «Ἄς βροῦμε τρόπους μέ τούς ὁποίους οἱ μεγάλης ἔκτασης λειτουργίες μπορούν νά διαιρεθοῦν σέ λειτουργίες πού μπορούν νά ὀργανωθοῦν ἀπό μικρές λειτουργικές ομάδες κι ὕστερα ἄς συνδέσουμε αὐτές τίς ομάδες μ' ἕνα ὁμοσπονδιακό τρόπο. Αὐτό μᾶς ὀδηγεῖ στήν θεωρησὴ μιᾶς ἀναρχικῆς ὁμοσπονδιακῆς θεωρίας.

Τώρα ἐξετάζοντας πῶς ὀραματίζονταν τήν ὀργάνωση μιᾶς μελλοντικῆς κοινωνίας οἱ κλασσικοὶ ἀναρχικοί, βλέπουμε ὅτι τήν σκέπτονταν ἀπ' τήν ἄποψη δυό εἰδῶν κοινωνικῶν θεσμῶν:

1) τῆς *ἐδαφικῆς μονάδας ἢ κομμούνας* (commune), μιά Γαλλική λέξη πού θά μπορούσατε νά θεωρήσετε σάν ἰσοδύναμη μέ τή λέξη κοινότητα (parish) ἢ τή Ρωσική λέξη σοβιέτ, μέ τό ἀρχικό της νόημα, ἀλλά πού ἐπίσης ἔχει προεκτάσεις στούς ἀρχαίους θεσμούς τοῦ χωριοῦ, πού ἀναφέρονταν στήν καλλιέργεια τῆς γῆς ἀπό κοινῶν καί

2) τοῦ *συνδικάτου*: μιά ἄλλη Γαλλική λέξη ἀντλημένη ἀπ' τήν ὀρολογία τοῦ ἐργατικοῦ συνδικαλισμοῦ. Τό συνδικάτο ἢ ἐργατικό συμβούλιο σά μονάδα τῆς βιομηχανικῆς ὀργάνωσης. Αὐτά θεωρήθηκαν σά μικρές τοπικές μονάδες πού θά συνδεόνταν ἀνάμεσά τους ὁμοσπονδιακά γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν μεγαλύτερων προβλημάτων τῆς ζωῆς, ἐνῶ κάθε κομμούνα καί κάθε συνδικάτο θά διατηροῦσαν τήν αὐτονομία τους, καθῶς ἡ πρώτη θά ὁμοσπονδοποιούνταν περιφερειακά καί τό δεύτερο βιομηχανικά.

Ὁ Προυντόν κι ὁ Κροπτόκιν ἀφιέρωσαν μεγάλη προσοχή στήν ὁμοσπονδιακή ἀρχή κι ἐμεῖς γνωρίζουμε πραγματικά κάτι σχετικά μέ τούς παράγοντες πού συντελοῦν στήν ἀποτυχία ἢ τήν ἐπιτυχία τῶν ὁμοσπονδιῶν.

«Χρησιμοποιώντας τόν ὄρο ὁμοσπονδία», παρατηρεῖ ὁ Τζώρτζ Γούντκοκ στή βιογραφία του γιά τόν Προυντόν, «ὁ Προυντόν δέν ἐννοεῖ μιά παγκόσμια κυβέρνηση ἢ μιά ὁμοσπονδία κρατῶν. Γι' αὐτόν ἡ ἀρχή τῆς συνομοσπονδίας ἀρχίζει ἀπ' τό πιό ἀπλό ἐπίπεδο τῆς κοινωνίας. Τά διοικητικά ὄργανα εἶναι τοπικά καί βρίσκονται ὅσο τό δυνατό περισσότερο κάτω ἀπ' τόν ἄμεσο ἔλεγχο τοῦ λαοῦ. Πάνω ἀπ' αὐτό τό πρωτογενές ἐπίπεδο, ἡ συνομοσπονδιακή ὀργάνωση γίνεται προοδευτικά περισσότερο ἕνα ὄργανο συντονισμοῦ τῶν περιφερειῶν, παρά ἕνα διοικητικό ὄργανο κι ἡ Εὐρώπη μιά συνομοσπονδία τῶν συνομοσπονδιῶν, στήν ὁποία τό συμφέρον τῆς πιό μικρῆς ἐπαρχίας θά ἔχει τήν ἴδια ἔκφραση μέ τό συμφέρον τῆς πιό μεγάλης, ἀφοῦ ὅλες οἱ ὑποθέσεις θά ρυθμίζονται μέ ἀμοιβαία συμφωνία, συμβόλαιο καί διαιτησία».

Τώρα, δίχως νά θέλουμε νά πλέξουμε τό ἐγκώμιο τοῦ Ἑλβετικοῦ πολιτικοῦ συστήματος, μπορούμε νά δοῦμε ὅτι, ἀπό περιφερειακή ἄποψη, τά 22 ἀνεξάρτητα καντόνια τῆς Ἑλβετίας ἀποτελοῦν ἕνα πρώτης τάξης παράδειγμα μιᾶς πετυχημένης ὁμοσπονδίας. Εἶναι μιά ὁμοσπονδία ὁμοίων μονάδων, μικρῶν πυρήνων καί τά ὄρια τῶν καντονιῶν συμπίπτουν μέ τά γλωσσικά κι ἐθνικά (Σ.τ.Μ τά ἀναφερόμενα στό ἔθνος) ὄρια, ἔτσι ὥστε, ἀντίθετα μέ τά πολλά παραδείγματα ἀποτυχημένων ὁμοσπονδιῶν, ἡ συνομοσπονδία νά μήν κυριαρχεῖται ἀπό μιά ἢ μερικές ἰσχυρές μονάδες. Τό πρόβλημα τῆς ὁμοσπονδίας, ὅπως τό διατυπώνει ὁ Λέοπολντ Κόρ, εἶναι ἕνα πρόβλημα διαίρεσης κι ὄχι ἕνωσης. Μπορεῖ νά θεωρήσουμε τούς Ἑλβετοὺς σάν ἕνα μᾶλλον ἀνιαρό κι ἐπαρχιώτικο εἶδος, ἀλλά ἔχουν κάτι στήν ἐθνική τους ζωή πού εἶναι βέβαιο πῶς δέν τό ἔχουμε ἐμεῖς. Μιλοῦσα σ' ἕνα Ἑλβετό πολίτη (ἢ μᾶλλον σ' ἕνα πολίτη τῆς Ζυρίχης, γιατί στήν κυριολεξία δέν ὑπάρχει τίποτα τέτοιο ὅπως ἕνας Ἑλβετός πολίτης) γιά τήν ἔκθεση Μπῆτσινγκ κι αὐτός παρατήρησε ὅτι, μέσα στά πλαίσια τῆς Ἑλβετικῆς ἐμπειρίας, θάταν ἀδιανόητο ὅτι ἕνας πρόεδρος στό Λονδίνο, μπορούσε ν' ἀποφασίσει νά καταργήσει τό σιδηροδρομικό σύστημα τῆς Βόρειας Σκωτίας. Αὐτό ὀδήγησε στή μελέτη τοῦ Χέρμπερτ Λούθις γιά τήν πατρίδα του, στήν ὁποία παρατηροῦσε ὅτι:

«Κάθε Κυριακή οἱ κάτοικοι τῶν κοινοτήτων πηγαίνουν στίς κάλπες γιά νά ἐκλέξουν τούς δημόσιους ὑπαλλήλους τους, νά

ἐπικυρώσουν τήν α καί τή β δαπάνη ἢ ν' ἀποφασίσουν ἂν θά πρέπει νά κτιστεῖ ἕνας δρόμος ἢ ἕνα σχολεῖο· ἀφοῦ ρυθμίσουν τίς ὑποθέσεις τῆς κοινότητος, ἀσχολοῦνται μέ τίς ἐκλογές τῶν καντονιῶν καί μέ τήν ψηφοφορία πάνω σέ προβλήματα τῶν καντονιῶν· τελευταῖα...ἔρχονται οἱ ἀποφάσεις γιά τά ὁμοσπονδιακά προβλήματα. Σέ μερικά καντόνια, ὁ κυρίαρχος λαός ἐξακολουθεῖ νά συναντιέται σέ στυλ Ρουσσώ, γιά νά συζητήσει προβλήματα κοινῶν ἐνδιαφέροντος. Μπορεῖ βέβαια νά σκεφτεῖ κανεῖς ὅτι αὐτή ἡ ἀρχαία μορφή συνάθροισης δέν εἶναι τίποτα περισσότερο ἀπό μιά εὐλαβική παράδοση, πού διατηρεῖ μιά ὀρισμένη ἀξία σάν τουριστικό ἀξιοπεριεργό. Γιά νά δοῦμε ἂν εἶναι ἔτσι, ἀξίζει νά κοιτάξουμε τ' ἀποτελέσματα τῆς τοπικῆς δημοκρατίας».

Τό πιό ἀπλό παράδειγμα εἶναι τό Ἑλβετικό σιδηροδρομικό σύστημα, πού διαθέτει τό πιό πυκνό δίκτυο στόν κόσμο. Μέ μεγάλο κόστος καί μέ πολλά προβλήματα, κατασκευάστηκε γιά νά ἐξυπηρετήσει τίς ἀνάγκες τῶν πιό μικρῶν περιοχῶν καί τῶν πιό ἀπομακρυσμένων κοιλάδων, ὄχι σάν ἕνα σχέδιο πού θά ἀπόφερε χρήματα, ἀλλά γιατί τέτοια ἦταν ἡ θέληση τοῦ λαοῦ. Εἶναι τό ἀποτέλεσμα ὀξυτάτων πολιτικῶν ἀγώνων.

Στό 19ο αἰώνα, τό «Κίνημα τοῦ Δημοκρατικοῦ Σιδηροδρόμου», ἔφερε σέ σύγκρουση τίς μικρές Ἑλβετικές κοινότητες μέ τίς μεγάλες πόλεις, πού προγραμματίζαν τόν συγκεντρωτισμό... Κι ἂν συγκρίνουμε τό Ἑλβετικό σύστημα μέ τό Γαλλικό πού, μέ θαυμαστή γεωμετρική ἀκρίβεια, εἶναι ὁλότελα συγκεντρωμένο στό Παρίσι, ἔτσι ὥστε ἡ εὐημερία ἢ ἡ κατάπτωση, ἡ ζωή ἢ ὁ θάνατος ὁλόκληρων περιφερειῶν νά ἐξοριεῖται ἀπ' τή ποιότητα τῆς σύνδεσης μέ τήν πρωτεύουσα, βλέπουμε τή διαφορά ἀνάμεσα σ' ἕνα συγκεντρωτικό κράτος καί μιά ὁμοσπονδιακή Συμμαχία. Ὁ χάρτης τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου μπορεῖ νά διαβαστεῖ εὐκόλα μέ μιά ματιά, ἀλλά ἄς βάλλουμε πάνω του ἕναν ἄλλο πού δείχνει τήν οἰκονομική δραστηριότητα καί τήν κίνηση τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ κατανομή τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος σ' ὁλόκληρη τήν Ἑλβετία, ἀκόμα καί στίς πιό μακρινές περιοχές εἶναι ὑπεύθυνη γιά τή δύναμη καί τή σταθερότητα τῆς κοινωνικῆς δομῆς τῆς χώρας κι ἐμπόδιζε ἐκεῖνες τίς φοβερές συγκεντρώσεις τῆς βιομηχανίας, στόν 19ο αἰώνα, μέ τίς φτωχογειτονιές καί τό ξεριζωμένο προλεταριάτο τους.

Ὅπως εἶπα, ἀναφέρω ὅλα αὐτά ὄχι γιά νά ἐγκωμιάσω τήν

Ἑλβετική δημοκρατία, ἀλλά γιά νά δείξω ὅτι ἡ ὁμοσπονδιακή ἀρχή, πού βρίσκεται στό κέντρο τῆς ἀναρχικῆς κοινωνικῆς θεωρίας, ἀξίζει πολύ μεγαλύτερη προσοχή ἀπ' ὅτι τῆς δίνεται στά ἐγχειρίδια τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης. Ἀκόμα καί μέσα στά πλαίσια τῶν κοινῶν πολιτικῶν θεσμῶν, ἡ υἱοθέτησή της ἔχει ἕνα πολύ δραστικό ἀποτέλεσμα.

Μιά ἄλλη ἔλκυστική ἀναρχική θεωρία γιά τήν ὀργάνωση εἶναι ἐκείνη πού θά μπορούσαμε νά ὀνομάσουμε θεωρία τῆς αὐθόρμητης τάξης. Αὐτή συνεπάγεται ὅτι δοσμένης μιάς κοινῆς ἀνάγκης, ἕνα σύνολο ἀνθρώπων θά δημιουργήσει μέ προσπάθειες καί λάθη, μέ αὐτοσχεδιασμούς καί πειράματα, μιά τάξη μέσα ἀπ' τό χάος - αὐτή ἡ τάξη θά ναι πιό διαρκῆ καί πιό στενά συνδεδεμένη μέ τίς ἀνάγκες τους ἀπ' ὅποιοδήποτε εἶδος ἑξωτερικά ἐπιβεβλημένης τάξης.

Ὁ Κροπότκιν ἀντλήσε αὐτή τή θεωρία ἀπ' τίς παρατηρήσεις του πάνω στήν ἱστορία τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας καί στήν κοινωνική βιολογία, οἱ ὁποῖες ὀδήγησαν στό γράψιμο τοῦ βιβλίου του, Ἡ Ἀλληλοβοήθεια, καθώς ἐπίσης κι ἀπ' τή μελέτη τῶν γεγονότων τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης στίς πρώτες φάσεις της κι ἀπ' τήν Παρισινή Κομμούνα τοῦ 1871 κι αὐτή ἔχει παρατηρηθεῖ στίς περισσότερες ἐπαναστατικές καταστάσεις, στίς ὀργανώσεις πού ξεπροβάλλουν μετά ἀπό φυσικές καταστροφές ἢ σ' ὅποιαδήποτε δραστηριότητα δέν ὑπάρχει καμιά προηγούμενη ὀργανωτική μορφή ἢ ἱεραρχική ἐξουσία. Μποροῦσες νά τή δεῖς σέ λειτουργία, λογουχάρη, στήν πρώτη πορεία στό Ἀλντέρμαστον ἢ στήν πλατιά διαδεδομένη κατάληψη τῶν στρατιωτικῶν στρατοπέδων ἀπό σκουῶπτες, τό καλοκαίρι τοῦ 1946. Ἀνάμεσα στόν Ἰούνη καί στόν Ὀκτώβρη ἐκείνου τοῦ χρόνου, 40.000 ἄστεγοι ἀνθρώποι στήν Ἀγγλία καί τήν Οὐαλία, ἐνεργώντας μέ δική τους πρωτοβουλία, κατέλαβαν 1.000 στρατιωτικά στρατόπεδα. Ὄργάνωσαν κάθε λογῆς κοινοτική ὑπηρεσία στήν προσπάθεια νά κάνουν αὐτά τά ἄθλια καλύβια νά μοιάζουν κάπως μέ σπίτια - κοινό μαγεῖρεμα, κοινό πλύσιμο τῶν ρούχων καί κοινές βρεφοκομικές φροντίδες, λογουχάρη.

Ἐπίσης ὀργανώθηκαν ὁμοσπονδιακά δημιουργώντας μιά Ἑταιρεία Προστασίας τῶν Σκουῶπτες (Σ.τ.Μ. squatter = σφετεριστής ξένης γῆς). Ἐνα σπουδαῖο χαρακτηριστικό αὐτῶν τῶν κοινοτήτων ἦταν ὅτι σχηματίστηκαν ἀπό ἀνθρώπους πού εἶχαν πολύ λίγα κοινά χαρακτηριστικά, πέρα ἀπ' τό ὅτι ἦταν ἄστεγοι

- συμπεριλάμβαναν γανωτζήδες κι ύφηγητές πανεπιστημίων. Τόν επόμενο χειμώνα, ένας ανταποκριτής του χρονικού των Νέων, έστειλε τό ακόλουθο ρεπορτάζ γιά ένα άπ' αυτά τά στρατόπεδα στό Λανκασίαρ: «...Υπάρχουν δύο στρατόπεδα μέσα στό στρατόπεδο -οί επίσημοι σκουώττερ (δηλαδή, οί άνθρωποι πού έγκαταστάθηκαν στό καλύβια μετά τήν πρώτη είσβολή) κι οί άνεπίσημοι σκουώττερ (οί βετεράνοι, στους όποιους επέτρεψαν νά παραμείνουν κατ' άνοχή).

Κι οί δύο πληρώνουν τό ίδιο νοίκι, 50 πέννες τή βδομάδα - αλλά ή όμοιότητα σταματάει έδώ. Παρόλο πού θά φανταζόταν κανείς ότι ή άποδοχή του νοικιού κι άπ' τούς δυό, πρέπει νά τούς παρείχε τά ίδια προνόμια, στήν πραγματικότητα δέ συμβαίνει αυτό. Οί εργάτες έχουν βάλλει χωρίσματα μέσα στό καλύβια των επίσημων σκουώττερ κι έχουν προσθέσει νεροχύτες κι άλλες εύκολίες. Έκείνοι είναι τά πρόβατα· οί τράγοι πρέπει νά φροντίσουν άναγκαστικά γιά τόν έαυτό τους.

Ένα ένδιαφέρον σχόλιο πάνω στήν κατάσταση, έγινε άπό μία νεαρή κοινωνική λειτουργό πού ήταν άποσπασμένη στό στεγαστικό τμήμα. Σέ μία επίσκεψη πού έκανε γιά νά επιθεωρήσει, ανακάλυψε ότι οί τράγοι είχαν στρωθεί μέ κέφι στή δουλειά, αυτοσχεδιάζοντας χωρίσματα, βάζοντας κουρτίνες, άσβεστώνοντας, βάζοντας και χρησιμοποιώντας γενικά πρωτοβουλία.

Οί επίσημοι σκουώττερ, άπ' τήν άλλη μεριά, κάθονταν κάτω σκυθρωποί δίχως νά χρησιμοποιούν πρωτοβουλία ή νά προσφέρουν ένα χέρι βοήθειας στόν έαυτό τους κι έκλαιγαν τή μοίρα τους, παρόλο πού μπορεί ν' απαλλάχθηκαν άπ' τήν πιό άπαίσιια κατάσταση τής φτωχογειτονιάς. Άν δέν έδιναν ένα χέρι οί εργάτες πού είχαν ξεπατωθεί στή δουλειά, αυτοί δέ θά επιχειρούσαν νά βελτιώσουν τήν κατάσταση οί ίδιοι».

Γιά τό δικό μου νοϋ, αυτή είναι μία πολύ άποκαλυπτική ιστορία, όχι μόνο σχετικά μέ τούς σκουώττερ, αλλά και σχετικά μέ τή διαφορά ανάμεσα στή νοητική κατάσταση πού παρακινεί τήν έλεύθερη ανεξάρτητη δράση και σ' εκείνη τής εξάρτησης και τής αδράνειας: τή διαφορά ανάμεσα σέ ανθρώπους πού εγκαινιάζουν πράγματα κι ενεργούν γιά τόν έαυτό τους κι άνθρωπους γιά τούς όποιους τά πράγματα άπλώς συμβαίνουν.

Ένα άλλο παράδειγμα τής θεωρίας τής αυθόρμητης όργάνωσης σέ δράση, ήταν τό Πρωτοποριακό Κέντρο Έγείας στό

Πέκαμ. Αυτό ιδρύθηκε στή δεκαετία πού προηγήθηκε του πολέμου, από μία ομάδα γιατρών και βιολόγων, πού ήθελαν νά μελετήσουν τή φύση τής υγείας και τής υγιεινής συμπεριφοράς, αντί νά μελετήσουν τήν άρρώστεια, όπως έκαναν οί υπόλοιποι επιστήμονες του κλάδου τους. Άποφάσισαν ότι ό τρόπος γιά νά γίνει αυτό ήταν νά δημιουργηθεί μία κοινωνική λέσχη, στήν όποια τά μέλη θά προσχωρούσαν σαν οίκογένειες και θά μπορούσαν νά χρησιμοποιήσουν μία ποικιλία άνέσεων σέ άντάλλαγμα γιά μία οίκογενειακή συνδρομή μέλους και τήν άποδοχή μιας περιοδικής ιατρικής εξέτασης. Προκειμένου νά μπορέσουν ν' άντλήσουν βάσιμα συμπεράσματα, οί βιολόγοι του Πέκαμ σκέφτηκαν ότι ήταν άπαραίτητο νά μπορέσουν νά μελετήσουν ανθρώπινα όντα πού ήταν έλεύθερα - έλεύθερα νά ενεργήσουν όπως επιθυμούσαν και νά δώσουν έκφραση στις επιθυμίες τους. Έπομένως δέν υπήρχαν ούτε κανόνες, ούτε κανονισμοί, ούτε άρχηγοί. «Ήμουνά τό μόνο πρόσωπο πού είχε έξουσία», είπε ό Δρ. Σκώτ Ουίλλιαμ Ουίλλιαμσον, ό ιδρυτής, «και τή χρησιμοποίησα γιά νά σταματήσω όποιοιδήποτε έξασκοϋσε όποιαδήποτε έξουσία». Τούς πρώτους 8 μήνες επικρατούσε χάος. «Μέ τά πρώτα μέλη - οίκογένειες», λέει ένας έρευνητής, «έφθασε κι ένας συρφετός από άπειθαρχα παιδιά, πού χρησιμοποιούσαν όλόκληρο τό κτίριο λές και χρησιμοποιούσαν ένα μεγάλο δρόμο του Λονδίνου. Στριγγλίζοντας και τρέχοντας σά χούλιγκαν (Σ.Τ.Μ τέντυ μπτούδες) μέσα σ' όλα τά δωμάτια, σπάζοντας μηχανήματα κι έπιπλα, έκαναν άνυπόφορη τή ζωή γιά όλους. Ό Σκώτ Ουίλλιαμσον όμως, επέμεινε ότι ή γαλήνη έπρεπε ν' άποκατασταθεί μόνο μέ τήν ανταπόκριση των παιδιών σέ μία ποικιλία έρεθισμάτων πού θά τούς προσφέρονταν. Σέ διάστημα λιγότερο από ένα χρόνο, τό χάος μεταβλήθηκε σέ τάξη, μέσα στήν όποια μπορούσες καθημερινά νά δεις ομάδες παιδιών νά κολυμποϋν, νά οδηγούν ποδήλατα, νά χρησιμοποιούν τό γυμναστήριο ή νά παίζουν κάποιο παιχνίδι και νά διαβάζουν περιοδικά κανένα βιβλίο μέσα στή βιβλιοθήκη... τό τρέξιμο και τά ξεφωνητά άνήκαν πιά στό παρελθόν».

Στό βιβλίο του, Ή Άγνωση Έγείας, αναφορικά μέ τό πείραμα του Πέκαμ, ό Τζών Κόμερφορντ συμπέρανε: «Μία κοινωνία, έπομένως, αν άφεθεί νά έκφραστεί αυθόρμητα, μέσα σέ κατάλληλες συνθήκες, άπεργάζεται τήν ίδια της τή σωτηρία και πετυχαίνει μία άρμονία δράσης τήν όποια δέν μπορεί νά συν-

αγωνιστεί καμιά επιβεβλημένη απ'τά πάνω ήγεσία».

Πιό δραματικά παραδείγματα του ίδιου φαινομένου μας αναφέρονται από εκείνους τούς ανθρώπους που υπήρξαν αρκετά γενναίοι ή αρκετά πεπεισμένοι, για να ιδρύσουν αυτοκυβερνώμενες, μη ποινικές, κοινότητες ανήλικων εγκληματιών – παραδείγματα είναι οι "Ογκοστ Έχορν, Χόμερ Λέιν και Ντέιβιντ Ούιλλς. Ο Χόμερ Λέιν υπήρξε εκείνος που, προηγούμενος πολλά χρόνια απ'τήν εποχή του, ίδρυσε μία κοινότητα ανήλικων εγκληματιών, αγοριών και κοριτσιών, την οποία όνόμασε Μικρή Κοινοπολιτεία. Ο Λέιν συνήθιζε να διακηρύσσει ότι «'Η έλευθερία δεν παραχωρείται. Κατακτιέται απ'τό παιδί όταν ανακαλύπτει κι επινοεί». «Πιστός στις αρχές του, λέει ο Χάουαρντ Τζόουνς, «αρνήθηκε να επιβάλλει πάνω στο παιδί ένα σύστημα κυβέρνησης που αντιγράφηκε απ'τούς θεσμούς του κόσμου των ενηλίκων. 'Η αυτοκυβερνώμενη δομή της Μικρής Κοινοπολιτείας αναπτύχθηκε απ'τά ίδια τα παιδιά, αργά κι επίπονα, για να ικανοποιήσει τις δικές τους ανάγκες». Ο Έχορν υπήρξε ένας εξίσου γενναίος άντρας της ίδιας γενιάς με τον Λέιν, που διεύθυνε ένα ίδρυμα γι'απροσάρμοστα παιδιά στη Βιέννη. Στο βιβλίο του, *Τά 'Ιδιότροπα Παιδιά*, δίνει την ακόλουθη περιγραφή μιās ιδιαίτερα επιθετικής ομάδας: «Οι επιθετικές τους πράξεις έγιναν πιό συχνές και πιό βίαιες, ως ότου καταστράφηκε ουσιαστικά όλη ή επίπλωση του κτιρίου, σπάσανε τά τζάμια των παραθύρων κι ή πόρτα έγινε σχεδόν κομμάτια απ'τίς κλωτσιές. Συνέβηκε μία φορά να όρμησει ένα παιδί πάνω σ'ένα διπλό παράθυρο, αδιαφορώντας για τίς πληγές που του προκάλεσε τό σπασμένο γυαλί. Τό τραπέζι του φαγητού τελικά έγκαταλείφθηκε, γιατί καθένα απ'αυτά προσπαθούσε να έξασφαλίσει μία γωνιά στο δωμάτιο των παιχνιδιών όπου καθόταν να καταβροχθίσει τό φαί του. Στριγγλιές και ούρλιαχτά μπορούσαν ν'άκουσθούν από πολύ μακριά!».

Ο Έχορν κι οι συνεργάτες του διατήρησαν εκείνο που μπορεί κανείς να όνομάσει μόνο υπεράνθρωπη συγκράτηση και πίστη στη μέθοδο τους, προστατεύοντας αυτούς που επίβλεπαν απ'τήν όργή των γειτόνων, της αστυνομίας και των αρχών της πόλης και τελικά ή υπομονή έφερε τούς καρπούς της. Όχι μόνο φρονίμεψαν τά παιδιά, αλλά και απέκτησαν μία ισχυρή άφοσίωση απέναντι σ'εκείνους με τούς όποιους δούλευαν μαζί... Αυτή ή άφοσίωση επρόκειτο τώρα να χρησιμο-

ποιηθεί σά βάση μιās διαδικασίας επανεκπαίδευσης. 'Επί τέλους τά παιδιά επρόκειτο να μεγαλώσουν σέ αντίθεση με τούς περιορισμούς που επέβαλλε πάνω σ'αυτά ό πραγματικός κόσμος».

Ξανά και ξανά εκείνοι οι σπάνιοι άνθρωποι, οι όποιοι είχαν αρκετή ήθική δύναμη και την ανεξάντλητη υπομονή κι επιείκεια που απαιτεί αυτή ή μέθοδος, ανταμείφθηκαν παρόμοια. 'Αλλά στίς καταστάσεις της καθημερινής ζωής είναι, ή τουλάχιστον μου φαίνεται πώς είναι, πολύ δύσκολο να εφαρμοστεί. Τό γεγονός ότι δεν αντιμετωπίζει κανείς τόσο βαθειά διαταραγμένους χαρακτήρες, πρέπει να κάνει την εμπειρία λιγότερο όξεια, αλλά στή συνηθισμένη ζωή, έξω απ'τό σκόπιμα προστατευόμενο περιβάλλον, ενεργούμε από κοινού με τούς άλλους έχοντας σά σκοπό να εκπληρώσουμε κάποιο καθήκον κι ή φανερή έλλειψη σκοπού κι ή πλήξη της περιόδου της άναμονής για την εμφάνιση της αυθόρμητης τάξης, θά έφερνε, μου φαίνεται, τό μεγάλο κίνδυνο κάποιου τύπου ισχυρού άντρα, που θά επενέβαινε με μία άπόπειρα να επιβάλλει τάξη και μέθοδο, απλώς για να εκπληρώσει κάτι.

Στό σημείο αυτό θ'αναφερθώ σ'ένα πείραμα τό όποιο ίσως να σκέπτεστε. Στά 1939 και 1940 τρεις κοινωνικοί ψυχολόγοι, οι Λιούιν, Λίππιτ και Γουάϊτ, έκαναν πειράματα σέ ομάδες από 11χρονα παιδιά, εξετάζοντας τ'άποτελέσματα που είχαν πάνω στη συμπεριφορά διάφορες τεχνικές ήγεσιές. Αυτές οι ομάδες διευθύνονταν από ενηλίκους που χρησιμοποιούσαν 3 διαφορετικές μεθόδους ή τρόπους ήγεσίας. Σέ μία μέθοδο, ό ενήλικος καθόριζε την πολιτική, τίς διαδικασίες και τίς δραστηριότητες της ομάδας· αυτή ή τεχνική όνομαζόταν «έξουσιασμός». Σέ μία άλλη, ό ενήλικος ένθάρρυνε τή συμμετοχή των μελών στον καθορισμό αυτών των ζητημάτων και τούς συμπεριφερόταν μ'ένα φιλικό τρόπο, δίνοντας τεχνική βοήθεια και προτείνοντας εναλλακτικές διαδικασίες όταν χρειαζόταν· αυτή ή τεχνική όνομαζόταν «δημοκρατική». Στήν τρίτη, ό ενήλικος ήγέτης επέτρεπε απόλυτη έλευθερία στίς αποφάσεις και τή δραστηριότητα, περιορίζοντας στο έλάχιστο τίς δικές του προτάσεις και την προσωπική του πρωτοβουλία· αυτή ή τεχνική όνομαζόταν «φιλελεύθερη». 'Η έξουσιαστική μέθοδος ανακαλύφθηκε ότι όδηγεϊ σέ μία υποτακτική στάση απέναντι στον ήγέτη, από μέρους των παιδιών, και σέ κάποια άπάθεια απέναντι στα καθήκοντα που όρθώνονταν μπροστά τους, αλλά και σέ

μικρή συνεργασία ανάμεσά τους και σέ μιά έλλειψη αυτοέλεγχου όταν απουσιάζει ο ήγέτης. 'Η φιλελεύθερη ομάδα φαινόταν καταβεβλημένη απ' τόν αριθμό και τήν πολυπλοκότητα τών προβλημάτων της και δέν μπόρεσε νά κατορθώσει πολλά πράγματα. 'Η δημοκρατική ομάδα βοηθήθηκε απ' τόν ήγέτη της ν' ανακαλύψει δημιουργικά κανάλια γιά τίς προσπάθειές της κι έτσι απόφυγε τήν ανικανότητα στήν όποία φαινόταν νάναι καταδικασμένη ή φιλελεύθερη ομάδα. Ταυτόχρονα, έπειδή οί προσπάθειές της ήταν βασικά αυτοδιευθυνόμενες και είχαν μπορέσει νά παγιώσουν ένα βαθμό ομαδικής αλληλεγγύης, υπήρξαν επίσης πιό δημιουργικές, ειρηνικές κι αυτοπειθαρχημένες απ' ότι οί αντίστοιχες τής εξουσιαστικής ομάδας. Συγκρίνοντας τήν ίδια ομάδα κάτω από διαφορετική ενήλικη ήγεσία, παρατηρήθηκε ότι ή αντίδραση απέναντι σ' ένα συγκεκριμένο τρόπο ήγεσίας έπηρεαζόταν επίσης απ' τήν προηγούμενη εμπειρία τής ομάδας σέ άλλες τεχνικές. 'Ετσι μιά ομάδα ήταν αρκετά παθητική κάτω από ένα «εξουσιαστή» ήγέτη, άλλά μετά τό πέραςμα ενός ήγέτη πού χρησιμοποιούσε μιά «δημοκρατική» τεχνική, ένας δεύτερος ήγέτης πού χρησιμοποιούσε εξουσιαστικές μεθόδους, αντιμετώπιστηκε μέ δυσαρέσκεια.

Τώρα, μέσα στά πλαίσια τών σημερινών μας προκαταλήψεων, θά μπορούσαμε νά κάνουμε μιά σειρά σχόλια σχετικά μ' αυτό τό πείραμα. 'Η φιλελεύθερη τεχνική υποτίθεται ότι είναι έκείνη πού πρέπει νάχει σά συνέπεια τό φαινόμενο τής αυθόρμητης τάξης. Πιθανόν δέν παραχωρήθηκε αρκετός χρόνος γιά τό πείραμα, ώστε απ' τό χάος νά γεννηθεί ή τάξη. Η «δημοκρατική» τεχνική δέν ήταν αληθινά δημοκρατική στό ότι ο ήγέτης δέν εκλέγηκε απ' τήν ομάδα ή μέσα απ' τά μέλη της. 'Ο ρόλος του φαίνεται πώς ήταν στήν πραγματικότητα ο έξυπνός αλλά αυτοεξαλειφόμενος ρόλος του καλού δασκάλου. Φυσικά, όπως δείχνει ο Μονζάφερ Σέριφ στά σχόλιά του πάνω στά πειράματα τών Λιούιν, Λίππιτ και Γουάϊτ, μιά δοσμένη τεχνική μπορεί νά μήν έχει τήν ίδια σημασία όταν εξασκείται από έναν έξωτερικό ήγέτη κι από ένα ανεπίσημο ήγέτη πού αποτελεί επίσης ένα μέλος τής ομάδας.

'Αλλά ο ρόλος του ήγέτη μās κάνει πραγματικά νά έρευνήσουμε σχετικά μέ τή φύση τής ήγεσίας και του πώς ταιριάζει μέσα σέ μιά αναρχική θεωρία τής οργάνωσης. Οί αναρχικοί πιστεύουν στίς ομάδες δίχως ήγεσία. Τό αν αυτή ή φράση σās

είναι γνωστή, αυτό όφειλεται στό παράδοξο γεγονός ότι έκείνο πού είναι γνωστό σάν τεχνική τής ομάδας δίχως ήγεσία, υιοθετήθηκε στή διάρκεια του πολέμου απ' τόν Βρετανικό και τόν Αυστραλιανό στρατό, σά μέσο έπιλογής ήγετών. Οί στρατιωτικοί ψυχίατροι έμαθαν ότι τά χαρακτηριστικά του ήγέτη ή του όπαδου δέν εμφανίζονται απομονωμένα. Είναι, όπως είπε ο συνταγματάρχης Γκίμπ, «σχετικά μέ μιά ειδική κοινωνική κατάσταση - ή ήγετική ικανότητα ποικίλει από κατάσταση σέ κατάσταση κι από ομάδα σέ ομάδα». 'Η όπως τό διατύπωσε εδώ και πάνω από 100 χρόνια ο αναρχικός Μιχαήλ Μπακούιν, «Παίρνω και δίνω - αυτή είναι ή ανθρώπινη ζωή. 'Ο καθένας διευθύνει κι ο καθένας διευθύνεται μέ τή σειρά του. 'Επομένως δέν υπάρχει καμιά πάγια και διαρκής εξουσία κι ύποταγή». Αυτή ή αίχμη σχετικά μέ τήν ήγεσία εμφανίστηκε επίσης στίς εκθέσεις γιά τό Πείραμα του Πέκαμ, τό όποιο αναφέραμε σάν ένα παράδειγμα τής θεωρίας τής αυθόρμητης οργάνωσης.

Μή ξεγελαστείτε απ' τήν έλκυστική όμοιότητα όλων αυτών. 'Η αναρχική αντίληψη τής ήγεσίας είναι όλοτελα επαναστατική στίς συνέπειές της, όπως μπορείτε νά δείτε αν κοιτάξετε γύρω σας, γιατί βλέπετε παντού σέ δράση τήν αντίθετη αντίληψη, τήν αντίληψη τής ιεραρχικής, εξουσιαστικής, προνομιούχας και μόνιμης ήγεσίας. Πολύ λίγες σύγχρονες μελέτες αναφέρονται σ' άποτελέσματα πού έχουν πάνω στήν οργάνωση τής εργασίας αυτές οί δύο αντίθετες προσεγγίσεις. Δυό απ' αυτές, θ' αναφέρω αργότερα και μιά άλλη, άφοροῦσαν τά γραφεία τών αρχιτεκτόνων κι έγιναν πριν από 2 χρόνια γιά τή R.I.B.A μέ τίτλο 'Ο 'Αρχιτέκτονας και τό Γραφείο του. 'Η ομάδα πού έτοίμασε αυτή τήν έκθεση ανακάλυψε δυό διαφορετικές προσεγγίσεις αναφορικά μέ τή διαδικασία του σχεδίου, πράγμα πού γέννησε διαφορετικούς τρόπους εργασίας και μεθόδους οργάνωσης. Τή μία τήν ονόμασαν συγκεντρωτική, έπειδή χαρακτηριζόταν από εξουσιαστική μορφή έλέγχου και τήν άλλη τήν ονόμασαν διεσπαρμένη, έπειδή προωθοῦσε έκείνο πού ονόμασαν «μιά φιλική ατμόσφαιρα ελεύθερης ροής τών ιδεών». Αυτό είναι ένα πολύ ζωντανό θέμα, ανάμεσα στους αρχιτέκτονες. 'Ο Κύριος Γ.Ν.Πάιλ, γενικός διευθυντής του κλάδου 'Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, του 'Υπουργείου Παιδείας (μέ τήν όποία ιδιότητα βοήθησε νά πριμοδοτηθεί ή πιό σημαντική και καταπληκτική επιτυχία τής αρχιτεκτονικής, τό πρόγραμμα άνέγερσης σχολικῶν

μικρή συνεργασία ανάμεσά τους και σέ μιά έλλειψη αυτοέλεγχου όταν απουσιάζει ο ήγέτης. 'Η φιλελεύθερη ομάδα φαινόταν καταβεβλημένη απ' τόν αριθμό και τήν πολυπλοκότητα τών προβλημάτων της και δέν μπόρεσε νά κατορθώσει πολλά πράγματα. 'Η δημοκρατική ομάδα βοηθήθηκε απ' τόν ήγέτη της ν' ανακαλύψει δημιουργικά κανάλια γιά τίς προσπάθειές της κι έτσι απόφυγε τήν άνικανότητα στήν όποία φαινόταν ν' ανακαταδικασμένη ή φιλελεύθερη ομάδα. Ταυτόχρονα, έπειδή οι προσπάθειές της ήταν βασικά αυτοδιευθυνόμενες και είχαν μπόρεσει νά παγιώσουν ένα βαθμό ομαδικής αλληλεγγύης, υπήρξαν επίσης πιό δημιουργικές, ειρηνικές κι αυτοπειθαρχημένες απ' ό τι οι αντίστοιχες τής εξουσιαστικής ομάδας. Συγκρίνοντας τήν ίδια ομάδα κάτω από διαφορετική ενήλικη ήγεσία, παρατηρήθηκε ό τι ή αντίδραση απέναντι σ' ένα συγκεκριμένο τρόπο ήγεσίας επηρεαζόταν επίσης απ' τήν προηγούμενη εμπειρία τής ομάδας σέ άλλες τεχνικές. "Ετσι μιά ομάδα ήταν αρκετά παθητική κάτω από ένα «έξουσιαστή» ήγέτη, άλλά μετά τό πέραςμα ενός ήγέτη πού χρησιμοποιούσε μιά «δημοκρατική» τεχνική, ένας δεύτερος ήγέτης πού χρησιμοποιούσε εξουσιαστικές μεθόδους, αντιμετώπιστηκε μέ δυσαρέσκεια.

Τώρα, μέσα στά πλαίσια τών σημερινών μας προκαταλήψεων, θά μπορούσαμε νά κάνουμε μιά σειρά σχόλια σχετικά μ' αυτό τό πείραμα. 'Η φιλελεύθερη τεχνική υποτίθεται ό τι είναι εκείνη πού πρέπει νάχει σά συνέπεια τό φαινόμενο τής αυθόρμητης τάξης. Πιθανόν δέν παραχωρήθηκε αρκετός χρόνος γιά τό πείραμα, ώστε απ' τό χάος νά γεννηθεί ή τάξη. Η «δημοκρατική» τεχνική δέν ήταν άληθινά δημοκρατική στό ό τι ο ήγέτης δέν εκλέγηκε απ' τήν ομάδα ή μέσα απ' τά μέλη της. 'Ο ρόλος του φαίνεται πώς ήταν στήν πραγματικότητα ο έξυπνότερος αλλά αυτοεξαλειφόμενος ρόλος του καλού δασκάλου. Φυσικά, όπως δείχνει ο Μονζάφερ Σέριφ στα σχόλιά του πάνω στα πειράματα τών Λιούιν, Λίππιτ και Γουάϊτ, μιά δοσμένη τεχνική μπορεί νά μήν έχει τήν ίδια σημασία όταν εξασκεΐται από έναν έξωτερικό ήγέτη κι από ένα άνεπίσημο ήγέτη πού αποτελεί επίσης ένα μέλος τής ομάδας.

'Αλλά ο ρόλος του ήγέτη μās κάνει πραγματικά νά έρευνήσουμε σχετικά μέ τή φύση τής ήγεσίας και του πώς ταιριάζει μέσα σέ μιά αναρχική θεωρία τής οργάνωσης. Οι αναρχικοί πιστεύουν στίς ομάδες δίχως ήγεσία. Τό αν αυτή ή φράση σās

είναι γνωστή, αυτό οφείλεται στο παράδοξο γεγονός ό τι εκείνο πού είναι γνωστό σαν τεχνική τής ομάδας δίχως ήγεσία, υιοθετήθηκε στή διάρκεια του πολέμου απ' τόν Βρετανικό και τόν Αυστραλιανό στρατό, σά μέσο έπιλογής ήγετών. Οι στρατιωτικοί ψυχίατροι έμαθαν ό τι τά χαρακτηριστικά του ήγέτη ή του όπαδου δέν εμφανίζονται απομονωμένα. Είναι, όπως είπε ο συνταγματάρχης Γκίμπ, «σχετικά μέ μιά ειδική κοινωνική κατάσταση - ή ήγετική ικανότητα ποικίλει από κατάσταση σέ κατάσταση κι από ομάδα σέ ομάδα». "Η όπως τό διατύπωσε εδώ και πάνω από 100 χρόνια ο αναρχικός Μιχαήλ Μπακούνιν, «Παίρνω και δίνω - αυτή είναι ή ανθρώπινη ζωή. 'Ο καθένας διευθύνει κι ο καθένας διευθύνεται μέ τή σειρά του. 'Επομένως δέν υπάρχει καμιά πάγια και διαρκής εξουσία κι υποταγή». Αυτή ή αίχμη σχετικά μέ τήν ήγεσία εμφανίστηκε επίσης στίς εκθέσεις γιά τό Πείραμα του Πέκαμ, τό όποιο αναφέραμε σαν ένα παράδειγμα τής θεωρίας τής αυθόρμητης οργάνωσης.

Μή ξεγελαστείτε απ' τήν έλκυστική όμοιότητα όλων αυτών. 'Η αναρχική αντίληψη τής ήγεσίας είναι όλοτελα επαναστατική στίς συνέπειές της, όπως μπορείτε νά δείτε αν κοιτάξετε γύρω σας, γιατί βλέπετε παντού σέ δράση τήν αντίθετη αντίληψη, τήν αντίληψη τής ιεραρχικής, εξουσιαστικής, προνομιούχας και μόνιμης ήγεσίας. Πολύ λίγες σύγχρονες μελέτες αναφέρονται στ' αποτελέσματα πού έχουν πάνω στήν οργάνωση τής εργασίας αυτές οι δύο αντίθετες προσεγγίσεις. Δυό απ' αυτές, θ' αναφέρω αργότερα και μιά άλλη, αφορούσαν τά γραφεία τών αρχιτεκτόνων κι έγιναν πριν από 2 χρόνια γιά τή R.I.B.A μέ τίτλο 'Ο Αρχιτέκτονας και τό Γραφείο του. 'Η ομάδα πού ετοίμασε αυτή τήν έκθεση ανακάλυψε δυό διαφορετικές προσεγγίσεις αναφορικά μέ τή διαδικασία του σχεδίου, πράγμα πού γέννησε διαφορετικούς τρόπους εργασίας και μεθόδους οργάνωσης. Τή μιά τήν ονόμασαν συγκεντρωτική, έπειδή χαρακτηριζόταν από εξουσιαστική μορφή έλέγχου και τήν άλλη τήν ονόμασαν διεσπαρμένη, έπειδή προωθοΐσε εκείνο πού ονόμασαν «μιά φιλική άτμόσφαιρα ελεύθερης ροής τών ιδεών». Αυτό είναι ένα πολύ ζωντανό θέμα, ανάμεσα στους αρχιτέκτονες. 'Ο Κύριος Γ.Ν.Πάιλ, γενικός διευθυντής του κλάδου Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, του 'Υπουργείου Παιδείας (μέ τήν όποία ιδιότητα βοήθησε νά πριμοδοτηθεί ή πιό σημαντική και καταπληκτική έπιτυχία τής αρχιτεκτονικής, τό πρόγραμμα άνέγερσης σχολικών

κτιρίων) προσδιορίζει, ανάμεσα στ' άλλα πράγματα πού απαιτεί από ένα μέλος της οικοδομικής ομάδας, ότι: «Πρέπει να πιστεύει σ' εκείνο πού ονομάζω μη ιεραρχική οργάνωση της εργασίας. 'Η δουλειά πρέπει να οργανωθεί με βάση όχι τό σύστημα τών στάρ, αλλά τό ρεπερτόριο. 'Ο ηγέτης της ομάδας μπορεί ν' είναι συχνά βαθμολογικά κατώτερος από ένα άλλο μέλος της ομάδας. Αυτό θά γίνει δεκτό μόνον αν γίνει κοινά αποδεκτό ότι ή προτεραιότητα ανήκει σ' εκείνον πού έχει τήν καλύτερη ιδέα κι όχι σ' εκείνον πού είναι βαθμολογικά ανώτερος». Κι ένας απ' τούς μεγαλύτερους αρχιτέκτονές μας, ο Ούώλτερ Γκρόπιους, υποστηρίζει εκείνο πού ονομάζει «τεχνική της συνεργασίας ανάμεσα στους ανθρώπους», πού θ' αποδέσμευε τά δημιουργικά ένστικτα του ατόμου αντί νά τά καταπνίγει. 'Η ουσία μιās τέτοιας τεχνικής», διακηρύσσει ο Γκρόπιους, «πρέπει νά τονίζει τήν ελευθερία της πρωτοβουλίας του ατόμου, αντί για τήν έξουσιαστική διεύθυνση από ένα αφεντικό... συγχρονίζοντας τις ατομικές προσπάθειες μ' ένα συνεχές δούναι και λαβείν τών μελών της...».

Αυτό μ'ς οδηγεί φυσικά σ' έναν άλλο ακρογωνιαίο λίθο της αναρχικής θεωρίας, τήν ιδέα του εργατικού έλέγχου στή βιομηχανία. Όταν αντιμετωπίζουμε τήν αντίρρηση για τήν ιδέα του εργατικού έλέγχου, μέ αίτιολογία τήν πολυπλοκότητα και τήν έκταση της σύγχρονης βιομηχανίας, προσφεύγουμε για μιá ακόμα φορά στήν όμοσπονδιακή αρχή. Δέν υπάρχει τίποτα τό ασυνήθιστο σχετικά μέ τήν ιδέα ότι μεγάλοι αριθμοί αυτόνομων βιομηχανικών μονάδων μπορούν νά όμοσπονδοποιηθούν και νά συντονίσουν τις δραστηριότητές τους. 'Αν ταξιδεύεις κατά μήκος της Εύρώπης προχωρείς πάνω στις γραμμές μιās ντουζίνας σιδηροδρομικών συστημάτων - καπιταλιστικών και κομμουνιστικών - πού συντονίζονται μετά από μιá ελεύθερη συμφωνία ανάμεσα στους διάφορους οργανισμούς, δίχως καμιά κεντρική έξουσία. Μπορείς νά στείλεις ένα γράμμα σ' οποιοδήποτε μέρος του κόσμου, αλλά δέν υπάρχει καμιά παγκόσμια ταχυδρομική έξουσία - οί αντιπρόσωποι τών διάφορων ταχυδρομικών υπηρεσιών έχουν απλώς ένα συνέδριο κάθε πέντε χρόνια περίπου.

Τώρα, αν οποιοσδήποτε από σ'ας είναι έξοικειωμένος μέ τή σκέψη της κυβερνητικής, θά βρει σχετικές μ' αυτά πού συζητάμε έδω, τις ιδέες του Γκόρντον Πάσκ και του Στάφφορντ

Μπήαρ πάνω στα συστήματα αυτο-οργάνωσης. 'Ο Μπήαρ, στό βιβλίο του *'Η Κυβερνητική κι ή Διοίκηση*, αναφέρει ότι τό γεγονός είναι «πώς όλόκληρη ή αντίληψή μας για τόν έλεγχο είναι άφελής, πρωτόγονη και καταδυναστευμένη από μιá σχεδόν έκδικητική ιδέα της αιτιότητας. 'Ο έλεγχος είναι για τούς περισσότερους ανθρώπους μιá βάρβαρη διαδικασία έξαναγκασμού». 'Επίσης λέει μιá ιστορία για τόν επισκέπτη απ' τόν 'Αρη, ο οποίος ξεετάζει τις δραστηριότητες στα κατώτερα επίπεδα κάποιας μεγάλης βιομηχανικής εγκατάστασης, τό μυαλό τών απασχολούμενων εργατών και τό οργανόγραμμα πού έχει σά σκοπό νά δείχνει πώς ελέγχεται ή επιχείρηση. Τελικά βγάξει τό συμπέρασμα ότι τά πλάσματα πού βρίσκονται στήν κορυφή της ιεραρχίας πρέπει νάχουν κεφάλια μέ πολλές γυάρδες πλάτος.

Ζήτησα απ' τόν νευρολόγο Γκρέϋ Ούώλτερ νά γράψει μιá έκθεση αναφορικά μέ τή σημασία της κυβερνητικής για τούς αναρχικούς, πού θά δημοσιευόταν στήν *'Αναρχία*. 'Εγραψε μιá καλή έκθεση για τήν ανάπτυξη της κυβερνητικής, αλλά ξεχώρα απ' τό συμπέρασμά του ότι τό κεντρικό νευρικό σύστημα αποτελούσε τό μοντέλο μιās αναρχοσυνδικαλιστικής κοινότητας, δέν τονίσει τή σημασία της ιδέας τών συστημάτων αυτο-οργάνωσης. Τό άρθρο του όμως (Στό Νο 25 του *Anarchy*) ένθάρρυνε ένα προγραμματιστή κομμιοüter, τόν Τζών Μάκ 'Εβαν, νά γράψει για μ'ς ένα άρθρο πού έκανε ακριβώς εκείνες τις συσχετίσεις τις όποιες μ'ς έκαναν νά πιστέψουμε ότι υπήρχαν τά κείμενα τών Πάσκ και Μπήαρ (δημοσιεύτηκε στό Νο 31 του *Anarchy*). Τά συμπεράσματά του είναι σχετικά μέ τή θεωρηση του αναρχισμού σά μιá οργανωτική θεωρία. 'Επιδιώκει ν' αντιπαραθέσει δυό τρόπους λήψης αποφάσεων κι έλέγχου: «'Αρχικά έχουμε τό μοντέλο πού είναι διαδομένο ανάμεσα στους θεωρητικούς της διοίκησης στή βιομηχανία, μέ τό αντίστοιχο του τήν παραδοσιακή αντίληψη της κυβέρνησης της κοινωνίας σά σύνολο. Αυτό είναι τό μοντέλο μιās άκαμπτης ιεραρχικής πυραμίδας, μέ γραμμές επικοινωνίας κι έντολών, πού λειτουργούν απ' τήν κορυφή ως τή βάση της πυραμίδας. 'Υπάρχει μιá καθορισμένη λεπτομερής περιγραφή της ευθύνης, όπου κάθε στοιχείο έχει ένα ειδικό ρόλο κι οί διαδικασίες πού πρόκειται ν' ακολουθηθούν σ' οποιοδήποτε επίπεδο, καθορίζονται μέσα σε αρκετά στενά όρια και μπορεί νά μεταβληθούν

μόνο μέ αποφάσεις στοιχείων πού κατέχουν μιά ανώτερη θέση στην ιεραρχία. Ο ρόλος τής ομάδας πού βρίσκεται στην ψηλότερη βαθμίδα τής ιεραρχίας, υποτίθεται μερικές φορές ότι μπορεί νά παραλληλιστεί μέ τόν «έγκέφαλο» τού συστήματος.

Τό άλλο μοντέλο προέρχεται άπ' τήν κυβερνητική τής ανάπτυξης συστημάτων αυτο-όργάνωσης. Έδώ έχουμε ένα πολύ ποικιλόμορφο σύστημα, ικανό νά τά βγάλει πέρα μ' ένα πολύπλοκο, άπρόβλεπτο περιβάλλον. Τά χαρακτηριστικά του είναι ή μεταβαλλόμενη δομή, ή τροποποίησή του κάτω άπ' τή συνεχιζόμενη ανάδραση τού περιβάλλοντος, ή επίδειξη υπερβολικά ισχυρού έλέγχου κι ή ανάμιξη πολύπλοκων ένδοξασφαλισμένων δομών έλέγχου. Οί πληροφορίες κι ή λήψη τών αποφάσεων κατανέμονται σ' όλόκληρο τό σύστημα, πυκνότερα ίσως σέ μερικούς τομείς άπ' ότι σέ άλλους.

Μήπως σκέφθηκε όποιοσδήποτε κοινωνικός διανοητής μιά κοινωνική όργάνωση, πραγματική ή δυνατή, πού νά μπορούσε νά παραλληλιστεί μ' αυτό τό μοντέλο; Πιστεύω πώς ναι. Σύγκρινε τά λόγια τού Κροπότκιν γιά κείνη τήν κοινωνία πού «επιδιώκει τήν πιό ολοκληρωμένη ανάπτυξη τής ελεύθερης ένωσης άπ' όλες της τής πλευρές, σέ κάθε δυνατό βαθμό, γιά κάθε νοητό σκοπό: μιά συνεχώς μεταβαλλόμενη ένωση πού φέρνει μέσα της τά στοιχεία τής ίδιας της τής διάρκειας και παίρνει τής μορφές πού αντιστοιχούν κάθε στιγμή στίς πολύμορφες προσπάθειες όλων... Μιά κοινωνία στην όποία είναι άποκρουστικές οί καθιερωμένες άπό προηγούμενα φόρμες, πού έχουν άποκρυσταλλωθεί άπ' τόν νόμο, μιά κοινωνία ή όποία αναζητάει τήν άρμονία μέσα σέ μιά συνεχώς μεταβαλλόμενη και πρόσκαιρη ίσορροπία ανάμεσα σ' ένα πλήθος άπό ποικίλες δυνάμεις κι επιδράσεις κάθε είδους, πού άκολουθούν τή δική τους πορεία...».

Αναφέραμε κάποτε ένα σχόλιο τού Ρίτσαρντ Τίμους ότι τό επόμενο μισό τού αιώνα στή Βρετανία, οί κοινωνικές ιδέες μπορεί νά ναι έξίσου σημαντικές μέ τήν τεχνολογική ανανέωση. Πιστεύω ότι οί κοινωνικές ιδέες τού άναρχισμού: αυτόνομες ομάδες, εργατικός έλεγχος, ή όμοσπονδιακή άρχή, άπαρτίζουν μιά συγκροτημένη θεωρία γιά τήν κοινωνική όργάνωση, πού άποτελεί μιά θάσιμη και ρεαλιστική έναλλακτική λύση στην έξουσιαστική, ιεραρχική θεσμική φιλοσοφία τήν όποία βλέπουμε νά εφαρμόζεται όλόγυρά μας. Οί άνθρωποι θά ύποχρεωθούν,

διακήρυξε ό Κροπότκιν, «ν' ανακαλύψουν νέες μορφές όργάνωσης γιά τής κοινωνικές λειτουργίες πού έκπληρώνει τό κράτος διαμέσου τής γραφειοκρατίας» κι ότι «όσο δέ γίνεται αυτό δέν πρόκειται νά γίνει τίποτα». Νομίζω ότι έχουμε ανακαλύψει τί πρέπει νά ναι αυτές οί νέες μορφές όργάνωσης και τώρα θά πρέπει νά δημιουργήσουμε τής εύκαιρίες γιά νά τής εφαρμόσουμε στην πράξη.

ΚΟΛΛΙΝ ΓΟΥΩΡΝΤ

ΟΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΣΑ ΜΟΡΦΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Αυτό που χρειάζεται είναι μία επαναστατική επιτροπή μ' ένα όραμα της οργάνωσης μιᾶς νέας κοινωνίας. Αρχίζουμε να βιώνουμε και να εκφράζουμε τεχνικές συλλογικής δουλειᾶς που οδηγούν κατευθείαν σ' αυτό τό όραμα. Συχνά ανακαλύψαμε ότι ήταν δύσκολο να ενώσουμε τίς ζωές μας μ' ένα τρόπο που να έχει κάποιο νόημα. Μερικοί από μᾶς αίσθάνονταν από καιρό σέ καιρό τήν ἀναγκή σύντομων διακοπῶν μακριά ἀπ' τήν ομάδα. Μερικοί αίσθάνονται ότι εἴμαστε μία θεραπευτική ομάδα σέ ὑπερβολικό βαθμό. Μερικοί αίσθάνονται ότι τό «προϊόν» μας – συμπεριλαμβανόμενης κι αὐτῆς τῆς μπροσούρας – εἶναι ἐξαιρετικά σημαντικό. Ἄλλά πέρα ἀπ' τά προβλήματα καί τίς ἀμφιβολίες μας καμιά ἄλλη ὀργανωτική μορφή δέν εἶναι πρός τό παρόν νοητή γιά μᾶς.

Τό όραμά μας ἀναφέρεται σέ μία κοινωνία στήν ὁποία κάθε ἄτομο ἀποφασίζει ἄμεσα γιά κάθε θέμα που τό ἐπηρεάζει

– τό να «ἀποφασίζει ἄμεσα» σημαίνει ὅτι κάθε ἄτομο ἔχει τή δύναμη να ἐφαρμόζει τίς ἀποφάσεις του κι ὅτι οἱ ὀργανώσεις του τόπου δουλειᾶς, του τόπου κατοικίας, οἱ ὀμάδες ἀναψυχῆς κλπ. διευκολύνουν αὐτή τή διαδικασία.

– τό σέ «κάθε θέμα» σημαίνει ἀκριβῶς αὐτό. Τά προσωπικά, τά προβλήματα του τόπου δουλειᾶς καί τῆς γειτονίας θά ρυθμίζονται ἐκεῖ ὅπου συμβαίνουν. Ἄλλά ἐπίσης καί μεγαλύτερα προβλήματα, ὅπως ἡ διοίκηση τῆς βιομηχανίας, τῆς ἐκπαίδευσης, τῶν ὑπηρεσιῶν κλπ. θά ἐλέγχονται ἀπ' τούς ἀνθρώπους μ' ὁποιοδήποτε τρόπο συνεπάγονται αὐτές οἱ δραστηριότητες.

Ἡ προγραμματισμένη καί περιορισμένη μας ἐμπειρία μᾶς ἔχει διδάξει πῶς εἶναι δύσκολο να ἀποφασίσουμε πάνω σέ σοβαρά θέματα, δίχως μία ὀμάδα «ειδικῶν» που προσφέρουν συμβουλές σέ μία ἐξουσία (τό ἀφεντικό, τόν πολιτικό, τόν στρατηγό) ἡ ὁποία παίρνει συνακόλουθα τίς ἀποφάσεις. Ἡ ἱστορία ὅμως μᾶς ἔχει δείξει ὅτι ὑπάρχει κι ἕνας ἄλλος τρόπος. Τό ὅτι τά ἐργατικά συμβούλια μποροῦν να διευθύνουν μ' ἐπιτυ-

χία ὄλες τίς σφαῖρες τῆς ζωῆς, ἔχει δειχθεῖ μέ πολύ θεαματικό τρόπο στήν Κροστάνδη του '21, στήν Ἰσπανία του '36 – 37 καί στήν Οὐγγαρία του '56. Αὐτοί οἱ ἄνθρωποι ἀπέδειξαν ὅτι ἡ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ δέν εἶναι ἀπαραίτητη.

Αὐτή ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι ὁποιοδήποτε θέμα δέν μπορεῖ να ρυθμιστεῖ ἄμεσα ἀπ' τούς συγκεντρωμένους ἀνθρώπους, δέν χρειάζεται ν' ἀναφερθεῖ σέ μία ἀνώτερη ἐξουσία. Ἡ ἀνώτερη κι ἡ μόνη ἐξουσία εἶναι οἱ συνελεύσεις. Καμιά ἄλλη ἐξουσία δέ χρειάζεται. Τά προβλήματα που ἀπαιτοῦν συντονισμό κι ἐπικοινωνία ἀνάμεσα σέ συνελεύσεις, παραπέμπονται σέ ἀντιπροσωπευτικά σώματα που συγκροτοῦνται ἀπό ἀντιπροσώπους τῶν συνελεύσεων τῆς βάσης. Οἱ ἀντιπρόσωποι εἶναι ἐξουσιοδοτημένοι γιά συγκεκριμένα πράγματα κι ὑπόκεινται σέ ἄμεση ἀνάκληση. Αὐτό σημαίνει ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι ἔχουν ρητές ὁδηγίες ἀπ' τίς συνελεύσεις πάνω σέ κάθε σημαντικό θέμα. Ἄν ἐνεργήσουν ἔξω ἀπ' τά ὅρια τῆς ἐξουσιοδότησῆς τους, θ' ἀνακληθοῦν πίσω καί κάθε ἐνέργεια που θά ξεπερνάει τήν ἐξουσιοδότησή τους θ' ἀκυρωθεῖ. Σκεφθεῖτε πόσο εὐκόλα θάταν ὄλα αὐτά μέ τίς μεθόδους ἄμεσης ἐπικοινωνίας που εἶναι σήμερα διαθέσιμες.

Τό σύστημα του μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ, μέσα στό ὁποῖο ζοῦμε σήμερα, ἀπαιτεῖ να πουλάμε τήν ἐργατική μας δύναμη γιά να ἐπιβιώσουμε. Ἡ ἐργατική μας δύναμη προσφέρει στους ἀνθρώπους που ἔχουν τίς μηχανές, τή γῆ, τά ἐργαλεῖα (μέσα παραγωγῆς) τόν πλοῦτο που τούς δίνει τόν ἐλεγχό τῆς χώρας μας καί του μεγαλύτερου μέρους του ὑπόλοιπου κόσμου. Σ' αὐτό τόν ἀγώνα δρόμου γιά τήν ἀποκόμιση κερδῶν, αὐτοί οἱ ἰδιοκτῆτες μᾶς ἐκμεταλλεύονται καί σπαταλοῦν τούς παγκόσμιους πόρους. Ἡ κληρονομιά τους εἶναι ὁ ἀτέλειωτος πόλεμος καί τό οἰκολογικό ὀλοκάυτωμα. Καθορίζουν τήν πρόοδο σάν τήν παραγωγή ὀλοένα καί περισσότερων ἀχρηστων ἐμπορευμάτων κι εἶναι ἀναγκασμένοι να διατηροῦν σταθερή, δαπανηρή προπαγάνδα γιά να στηρίζουν τούς ἱμπεριαλιστικούς τους σκοπούς καί να ἐξασφαλίσουν τήν πώληση τῶν σκουπιδιῶν τους.

Σέ μερικές «σοσιαλιστικές» χώρες τό κράτος εἶναι ὁ ἰδιοκτῆτης τῶν μέσων παραγωγῆς. Παρόλο που μπορεῖ να διαφέρει ἡ σχέση του μέ τή σπατάλη καί τά ἐμπορεύματα, ὁ κρατικός καπιταλισμός λειτουργεῖ μέ τόν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο ὅπως κι ὁ

μονοπωλιακός καπιταλισμός για να εκμεταλλεύεται τούς εργάτες. "Αν κι οί εργάτες παράγουν όλο τόν πλούτο σ' αυτές τίς χώρες, δέν έλέγχουν τά προϊόντα. Έξακολουθοῦν νά είναι μισθωτοί σκλάβοι σέ μιά οίκονομία χρηματικῆς ανταλλαγῆς, όπου πρέπει νά προμηθευτοῦν τά ἀναγκαῖα γιά τήν ἐπιβίωσή τους. Ὁ έλεγχος τοῦ παραγωγικοῦ τους πλούτου βρίσκεται στά χέρια τῆς κρατικογραφειοκρατικῆς τάξης (τοῦ κόμματος).

Θέλουμε νά σταματήσουμε αὐτή τή σπατάλη, καταστροφή κι εκμετάλλευση καί νά ἐπανακαθορίσουμε τήν πρόοδο. Αὐτό μπορεῖ νά γίνει μόνο μέ τήν ἀναδιάρθρωση τοῦ οίκονομικοῦ συστήματος πρὸς τήν κατεύθυνση ἐνός ἀποκεντρωτικοῦ ἐλέγχου, πού θά ἐξασκεῖται ἀποκλειστικά ἀπ' τά ἐργατικά συμβούλια καί τά συμβούλια τῶν ἄλλων ἐργαζομένων. Διαμέσου μιᾶς ἀποτελεσματικῆς χρήσης τῆς γνώσης, τῶν ἱκανοτήτων καί τῶν πόρων μας, μπορούμε νά δουλέψουμε γιά τούς ἑαυτούς μας καί γιά τίς κοινότητές μας. Οἱ ἐργαζόμενοι, ἀπελευθερωμένοι ἀπ' τίς φαμπρικαρισμένες καί ψεύτικες ἀνάγκες, εἶναι ἱκανοί νά καθορίσουν, νά παράγουν καί νά μοιράσουν ὀρθολογιστικά τά προϊόντα τῆς ἐργασίας τους.

Τά καθήκοντα τῶν συμβουλίων εἶναι:

- νά ἐξαφανίσουν κάθε ἐξουσία ἔξω ἀπ' αὐτά.
- νά ὀδηγήσουν στήν ἐγκαθίδρυση τῆς ἀμεσης κι ἀπόλυτης δημοκρατίας.
- νά ἐνοποιήσουν τή λήψη τῶν ἀποφάσεων καί τήν ἐφαρμογή αὐτῶν τῶν ἀποφάσεων στή διεύθυνση τῆς παραγωγῆς, τῆς διανομῆς καί τῶν ὑπηρεσιῶν.
- ὅταν εἶναι ἀπαραίτητο, νά ἐξουσιοδοτήσουν ἀντιπροσώπους μέ συγκεκριμένα καθήκοντα, οἱ ὁποῖοι θά μποροῦν ν' ἀνακληθοῦν ἄμεσα.
- νά καταργήσουν ὅλες τίς ἱεραρχίες καί τήν ἐξουσία τῆς ἀνεξάρτητης, προστατευόμενης εἰδίκευσης. Καθώς ἡ γνώση ἀποτελεῖ δύναμη, ἡ συνεχῆς τῆς γενίκευση γιά χάρη τοῦ συμφέροντος καί τῆς κατανόησης ὅλων εἶναι ἀπαραίτητη.
- νά διευκολύνουν τή συνειδητή μεταμόρφωση ὅλων τῶν πτυχῶν τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς.
- νά διευκολύνουν τήν παραγωγική συμμετοχή ὅλων τῶν ἀτόμων.
- νά πραγματοποιήσουν τή διεθνή συνεργασία καί τόν διεθνή συντονισμό.

- Νά ἐγκαθιδρύσουν μηχανισμούς αὐτοάμυνας. Στήν πάλη μέ τήν αὐταρχική ἐξουσία θ' ἀποκτηθεῖ ἡ πείρα γι' αυτές τίς μεθόδους λαϊκῆς αὐτοδιεύθυνσης.

Μελετώντας προσεκτικά τήν ἱστορία τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης, βλέπουμε ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἐξαπατηθεῖ σταθερά ἀπ' τή χίμαιρα ὅτι τά κόμματα καί τά συνδικάτα εἶναι φίλοι τους. Κάθε φορά πού ἔχουμε παραιτηθεῖ ἀπό ἕνα μέρος τῆς δύναμῆς μας, αυτές ἀκριβῶς οἱ ὁμάδες ἦταν ἐκεῖνες πού μᾶς πρόδωσαν.

Ξέρουμε ὅτι πρέπει νά ὑπάρχει ὀργάνωση γιά νά προετοιμάσει τό δρόμο, γιά νά ριζοσπαστικοποιήσει τήν αὐθόρμητη ἐξέγερση καί γιά νά ὑποστηρίξει τά συμβούλια ὅπου κι ἂν ἐμφανιστοῦν. Ἀλλά ξέρουμε ἐπίσης ὅτι ἡ ἱεραρχική μορφή τοῦ κόμματος εἶναι τό ἀντίθετο ἀπ' ὅτι χρειάζεται. Στήν καλύτερη περίπτωση τά κόμματα ὑπῆρξαν ἀνυπόμονες μειοψηφίες πού διεύθυναν τήν «ἀπελευθέρωση» τῶν ἄλλων. Δέν εἶναι τυχαῖο τό ὅτι ὁ Μάο, ὁ Κάστρο, ὁ Τίτο κι ἄλλοι εἶναι ὀχυρωμένοι μέσα στίς δομές τῶν κομμάτων τους. Εἶναι ριζωμένο μέσα στήν ἴδια ἀκριβῶς τή φύση τῆς ἱεραρχικῆς τους ἐξέλιξης. Μόλις ἐμφανιστεῖ μιά ἐξουσία, ἐμφανίζεται καί μιά πάλη γιά κείνη τήν ἐξουσία καθώς καί μιά τάση γιά νά κρατηθεῖ μέ κάθε θυσία. Τά κόμματα ἔχουν ὑπονομέψει ἢ ὠμά καταστρεῖ τήν ἐργατική δημοκρατία προκειμένου νά διατηρήσουν τόν ἐλεγχό.

Τά συνδικάτα λειτουργοῦν σήμερα γιά νά προσφέρουν σ' ἀφεντικά μιά πειθαρχημένη ἐργατική δύναμη. Ἀποκομμένοι ἀπ' τούς εργάτες, οἱ ἡγέτες τῶν συνδικάτων ἐργάζονται ἐνάντια στά συμφέροντά μας, γιά νά διατηρήσουν τήν ἐξουσία τους.

Ὅπως καί τά κόμματα, φοβοῦνται τά δημοκρατικά κινήματα καί τά ἀποδιοργανώνουν, ὅπου εἶναι δυνατό.

Ὅραματιζόμαστε ὅτι οἱ ἐπαναστατικές ἐπιτροπές θά ἐπιρεάσουν τή φορά τῆς ἐπαναστατικῆς ἀλλαγῆς μέσα στό αὐξανόμενο χάος αὐτῆς τῆς ἐποχῆς. Αὐτές οἱ ἐπιτροπές, μέ τή δική τους αὐτόνομη ἀγκιτάτσια καί δραστηριότητα καί μέ τήν ἀμοιβαία συνεργασία καί τό συντονισμό τους, θά παρουσιάσουν ἕνα ὀργανωτικό παράδειγμα γιά τούς ἄλλους.

Ἡ προσπάθεια μας εἶναι νά ἐνοποιήσουμε τή θεωρία καί τήν πρακτική μας. Σάν κεντρικό μέρος τῆς θεωρίας μας βλέπουμε ὅτι οἱ ἐπαναστατικές ἐπιτροπές, πού λειτουργοῦν σύμφωνα μέ συμβουλευτικά πρότυπα, θά διαλυθοῦν καθώς τά συμ-

βούλια θ' αναλαμβάνουν την εξουσία.

Δέν μπορούμε νά συνυπάρχουμε σάν ελεύθεροι άντρες και γυναίκες παράγοντας για τή δική μας συντήρηση, είτε σέ μιά έθνική ή στήν παγκόσμια οίκονομία, ένω υπάρχουν άλλα συστήματα πού βασίζονται στήν εκμετάλλευση και στήν απογύμνωση του καθένα. Πιστεύουμε ότι τά συμβούλια, όπως τά έχουμε περιγράψει, δέν μπορούν νά υπάρχουν μέ τήν πραγματική τους μορφή παράλληλα μέ οποιαδήποτε άλλη μορφή εξουσίας. Τά συμβούλια κι ή άμεση δημοκρατία θ' αποτελοῦσαν μιά υπερβολικά μεγάλη άπειλή. Τά ιεραρχικά συστήματα (μ' οποιοδήποτε όνομα κι αν εμφανίζονται) θ' αγωνίζονταν νά μᾶς καταστρέψουν. Γιατί ή ύπαρξη μιᾶς βιώσιμης εναλλακτικῆς λύσης απόλυτης δημοκρατίας, ένθαρρύνει μέ τό παράδειγμά της τήν επανάσταση.

Αυτό δέ σημαίνει ότι τά συμβούλια πρέπει νά γίνουν άρπιακτικά και νά επεκτείνουν τή μορφή τους μέ τή βία. Ούτε χρειάζεται νά δώσουν τό κάλεσμα για τήν επανάσταση, ανάμεσα σέ άλλα, αφού ή άτομική τους επιτυχία βάζει σέ άμφισβήτηση κάθε πλευρά της παλιάς κοινωνίας. Τά συμβούλια όμως έχουν πάντοτε συντριβεί όπου εμφανίστηκαν, σά λαϊκά, κινήματα σέ περιορισμένες μόνο περιοχές ή στά φυσικά πλαίσια των εθνικών οίκονομιών. 'Η Παρισινή Κομμούνα, τά 'Ισπανικά, Ούγγρικά και τά πρόσφατα Χιλιανά συμβούλια καταστράφηκαν όλα γιατί οί ένέργειές τους δέν επεκτάθηκαν και δέ συντονίστηκαν σέ διεθνές επίπεδο, όχι επειδή δέν ήταν άρκετά προετοιμασμένα για νά υπερασπιστοῦν τόν έαυτό τους. Τό ίδιο είδος δυνάμεων εμφανίστηκε στή σημερινή Πορτογαλία. Τά συμβούλια κι ή άμεση δημοκρατία δέ θά επιβιώσουν, αν δέ συνειδητοποιηθεί σέ διεθνή κλίμακα, απ' τή μάζα των ανθρώπων, ή μορφή και ή διαδικασία της ύπαρξής τους.

Σέ διάστημα 60 χρόνων ή Ρωσία έχει μεταμορφωθεί από μιά επαναστατική κοινωνία σ' ένα σιδερόφρακτο εξουσιαστικό κράτος πού διευθύνεται απ' τούς νέους κυριάρχους, τό κόμμα. Αύτή ή εξέλιξη έχει έξασκήσει μιά κατάφωρη επίδραση πάνω στήν παγκόσμια επανάσταση. Σάν ένα μεγάλο, σταθερό «κομμουνιστικό» κράτος, ή Ρωσία έχει επηρεάσει ή έλέγξει κινήματα πού επιδίωκαν τήν κοινωνική αλλαγή σχεδόν παντού. Τί συνέβηκε;

'Η Ρωσία άποτελεί ένα παράδειγμα συμβουλίων (σοβιέτ) πού αναπτύχθηκαν από μιά προϋπάρχουσα πολιτιστική βάση συνεργασίας. Τό mir ή κοινότητα του χωριου ήταν εκείνη ή βάση. Τό mir όχι μόνο έξασφάλιζε στον καθένα ένα δίκαιο μερίδιο στήν κοινή γη, άλλ' αποτελούσε επίσης μιά ένωση για κοινή κουλτούρα, άμοιβαία ύποστήριξη, προστασία απ' τή βία και παρατέρα ανάπτυξη της γνώσης και των ήθικων κωδίκων. Κάθε αλλαγή σέ νομικά, στρατιωτικά εκπαιδευτικά ή οικονομικά θέματα έπρεπε ν' αποφασιστεί απ' τά συγκεντρωμένα μέλη. Τά πρώτα σοβιέτ δημιουργήθηκαν από βιομηχανικούς εργάτες οί οποιοί, έξαιτίας της άγροτικής τους άνατροφής ή δεσμών, γνώριζαν ότι ή αυτοδιεύθυνση θά βοηθοῦσε στήν επίλυση των προβλημάτων τους. Στήν άπέραντη άγροτική Ρωσία οί κοινόητες των χωριών άνθισαν μετά τήν κατάργηση της δουλοπαροικίας στά 1861 κι ιδιαίτερα μετά τήν έξέγερση του 1905.

Τά σοβιέτ του 1905 συνετρίβηκαν απ' τόν Τσάρο επειδή ήταν πολύ μικρά κι άπροετοίμαστα για νά καταλάβουν και νά διατηρήσουν τήν εξουσία. Κάθε εργατική όργάνωση άπαγορευόταν τότε απ' τό νόμο. Στά 1917 τά ισχυρότερα σοβιέτ έξαπατήθηκαν παραδίνοντας τήν εξουσία τους σέ μιά νέα μορφή εθνικισμού: «τόν σοσιαλισμό σέ μιά μόνο χώρα». Ένώ οί Σοσιαλεπαναστάτες κι οί άναρχικοί συνέχιζαν νά αγωνίζονται για τήν κοινωνική επανάσταση (τήν αυτοδιεύθυνση στήν καθημερινή ζωή) στήν έπαρχία και στά εργοστάσια, οί Μπολσεβίκοι (ό πρόδρομος του Κομμουνιστικού Κόμματος) όργανώθηκαν για νά καταλάβουν τήν εξουσία για λογαριασμό τους. Τόν 'Οκτώβρη του 1917, οί Μπολσεβίκοι κατέλαβαν τόν κρατικό μηχανισμό μ' ένα παλατιανό πραξικόπημα.

'Ενα απ' τά κύρια ζητήματα του 1917 ήταν ό ΑΠαγκόσμιος πόλεμος. 'Ο Ρώσικος λαός ήταν έξαντλημένος απ' τόν πόλεμο. Αρχικά ό Γερμανικός στρατός, πού δροῦσε κατά μήκος των Ρώσικων συνόρων, παρέμεινε παθητικός, αλλά τό Φλεβάρη του 1918 άρχισε μιά επίθεση ένάντια στήν επαναστατική Ρωσία. Οί Μπολσεβίκοι έξέτασαν δυό πορείες δράσης. 'Η πρώτη ήταν νά έγκαταλείψουν τό μέτωπο, νά παρασύρουν στό έσωτερικό τόν Γερμανικό στρατό και νά τόν νικήσουν διαμέσου του άνταρτοπολέμου. 'Επιπλέον, τό νά κάνουν αυτό πιθανόν νά προέκτεινε

τήν επανάσταση στη Γερμανία. Η δεύτερη πρόταση ήταν να κάνουν διαπραγματεύσεις ειρήνης με την Γερμανική στρατιωτική ηγεσία με κάθε θυσία, για να σταθεροποιήσουν την κατάσταση και να υπερασπίσουν τα σύνορα.

Μεθυσμένος απ' την κατάκτηση της κρατικής εξουσίας, ο Λένιν πρόδωσε το προλεταριάτο κάνοντας ειρήνη με τη συμφωνία του Μπρέστ Λιτόβσκ. Οι Μπολσεβίκοι αντάλλαξαν τις παλιές ιμπεριαλιστικές κατακτήσεις της Ρωσίας στην Ανατολική Ευρώπη, αφήνοντας στους Γερμανούς τα Βαλκάνια, για να διατηρήσουν την εξουσία τους. Οι λαοί της Πολωνίας, της Λεττονίας, της Έσθονίας και της Λιθουανίας κι άλλων χωρών της Α. Ευρώπης αφέθηκαν ν' αγωνίζονται για τη δική τους απελευθέρωση σε έθνικό επίπεδο, με τα κομμουνιστικά τους κόμματα ολότελα δυσφημισμένα. Αυτά τα κομμουνιστικά κόμματα αναπτύχθηκαν σαν απάντηση στον ιμπεριαλισμό της Τσαρικής Ρωσίας κι οικόδομήθηκαν πάνω στο όραμα του διεθνούς κομμουνισμού. Αντίθετα οι Μπολσεβίκοι τους ξεπούλησαν στους Γερμανούς για να υπερασπίσουν μια σοσιαλιστική πατρίδα με τον ίδιο τρόπο που οι ιμπεριαλιστικές δυνάμεις καθορίζουν πάντοτε τα πεπρωμένα άλλων λαών. Μ' αυτό τον τρόπο οι άρχουσες τάξεις της Ευρώπης θεώρησαν αυτό το νέο κομμουνιστικό κίνημα σαν τίποτα παραπάνω από μια ακόμα εθνική έλιτ.

Τό Μπολσεβίκο Κόμμα προχώρησε τότε για να έδραιώσει την εξουσία του και τον έλεγχο πάνω στη διεύθυνση της κοινωνίας. Έδραιωμένο σαν νέα κυβέρνηση, πολέμησε τους αντιδραστικούς και τους αντικυβερνητικούς επαναστάτες. Τα βιομηχανικά και αγροτικά σοβιέτ καταλήφθηκαν διοικητικά ή, όταν ήταν απαραίτητο, συντρίφθηκαν στρατιωτικά. Ευρείας έκτασης πόλεμοι εξαπολύθηκαν απ' τό νέο κράτος ενάντια στα λαϊκά δημοκρατικά κινήματα της Ουκρανίας, στα 1918-21 και της Κροστάνδης, στα 1921.

Σήμερα οι Ε.Π.Α. κι η Ρωσία αντανakλούν και μιμούνται ή μια την άλλη στο παγκόσμιο παιχνίδι του θανάτου. Έξακολουθούν να ναι αναμιγμένες στις ίδιες μάχες ενάντια στα κινήματα των καταπιεσμένων. Μερικές σύγχρονες μορφές της τακτικής τους είναι: ο πατριωτισμός, ή μισθωτή εργασία, οι ύφεςεις, ο πληθωρισμός, οι «περιορισμένης έκτασης» πόλεμοι, τά διεθνή μονοπώλια και τά ναρκωτικά. Όλόκληρο τό σύστημα της κοινωνικής πρόνοιας, των σχολείων, της ιατρικής φροντίδας και

της περίθαλψης για όσους έχουν ανάγκη, χρησιμοποιείται ενάντια στο λαό.

Στίς Ε.Π.Α., ή κουλτούρα μας καταστρέφεται απ' τις εξελίξεις του σύγχρονου καπιταλισμού. Ό καπιταλισμός δηλητηριάζει κάθε πολύτιμη κοινωνική σχέση. Μαθαίνουμε να εύχόμαστε να συνεχιστεί ή κοινή αδυναμία. Κάθε ωφέλεια σημαίνει τη ζημιά κάποιου. Τά μέσα μαζικής επικοινωνίας διαφημίζουν καταναλωτικά αγαθά, προσπαθώντας να βοηθήσουν στην ικανοποίηση της δίψας μας. Ανάμεσα σε κάθε επιθυμία και στις ικανοποιήσεις της παρεμβάλλεται κάτι που αγοράζεται. Για την πείνα υπάρχει ή τροφή Α, για να ζεσταθεί ό άντρας σας δώστε του ένα φλυτζάνι καφέ Χ, για την όμορφιά χιλιάδες καλλυντικά. Στην πραγματικότητα, ή Κόκα Κόλα πάει με όλα γιατί «αυτή είναι πραγματική, ή Κόκα υπάρχει!». Όλα αυτά διαβρώνουν την αλληλεγγύη μας, για να μην αναφέρω τά στομάχια μας. Είμαστε άποφασισμένοι να ύπονομέψουμε όλα αυτά.

Πρέπει να θυμόμαστε ότι ή άρχουσα τάξη κι οι κάθε λογής άρχηγοί είναι εκείνοι που φοβούνται την επανάσταση, τό «χάος», όχι οι άνθρωποι. Κάθε μέρα πηγαίνουμε στη δουλειά και δημιουργούμε τον πλούτο που μοιράζονται όλοι (αν και ανισα). Δέν αρπάζουμε ότι κατασκευάζουμε και τό πάμε σπίτι μας. Δέν καταλαμβάνουμε την κοινωνία και την καταστρέφουμε για τό κέφι μας. Όχι! Όύτε ακόμα ξεγειρόμαστε και παίρνουμε στην κατοχή μας όλα όσα έχουμε δημιουργήσει για να τά χρησιμοποιήσουμε για λογαριασμό μας. Δίχως τους κυριάρχους και τους ήγέτες θά συνεχίζαμε ακόμα τά καθημερινά μας καθήκοντα, παίροντας αποφάσεις μόνον τη στιγμή που ή λύση θάταν αναγκαία.

Χρειάζεται να διεξάγουμε την επανάσταση για λογαριασμό μας, δίχως να περιμένουμε να γίνουμε ελεύθεροι και δυνατοί «μετά την επανάσταση». Αν ό καθένας από μās δέν αναπτύξει τη δική του δύναμη, δέν μπορούμε να νικήσουμε. Πρέπει να δουλέψουμε μέσα σ' ένα κλίμα που μās προκαλεί να μεταβληθούμε στους ανθρώπους που χρειάζεται να γίνουμε. Μέσα στον καθένα μας βρίσκεται τό κτήνος της ανταγωνιστικής Αμερικής που ποθει μία εξουσία. Διαφθείρει κι έκφυλίζει τις διαφορές μας (ήλικία, φύλο, φυλή και κουλτούρα) προκαλώντας έχθρικές διαιρέσεις εκεί όπου θά ύπηρχε εμπλουτισμός μέσα στη διαφοροποίηση. Για να μή μιμηθούμε την κυρίαρχη κουλ-

τούρα στίς σχέσεις ανάμεσά μας κι ανάμεσα στήν ομάδα μας καί σ' άλλες, θά πρέπει νά δουλέψουμε γιά ν' αλλάξουμε όλες τίς πλευρές τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς.

Γιά τήν ὥρα, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἀρπάζονται ἀπό φόρμες γιά μελέτη, προπαγάνδα, δράση, ὀργάνωση, ἢ προσωπική ἀλλαγῆ, μπορεῖ νά πηδήσουν σέ φόρμες στίς ὁποῖες γίνονται κυρίαρχοι ἢ χειραγωγούμενοι ἢ ἀκόμα κι ἀόρατοι. Ἔχουμε διαλέξει μιά φόρμα στήν ὁποία ἐνσωματώνουμε τήν ἐμπειρία μας, στήν ὁποία ἀπαιτοῦμε ἀπ' τόν ἑαυτό μας κι ἀπ' τόν καθένα μας νά γίνει δυνατός κι ἐπιδέξιός κι ἰκανός ν' αλλάξει. Ἡ θεραπεία δέν πρέπει ν' ἀφεθεῖ στούς θεραπευτές. Ἡ οἰκογένεια δέν πρέπει ν' ἀφεθεῖ στόν μπαμπά καί τή μαμά, ἢ κοινότητα στούς ὀργανωτές τῆς κοινότητας, ἢ σεξουαλικότητα στούς ἐραστές, ἢ ἐπανάσταση στά στελέχη τοῦ κόμματος.

Δέν πρέπει νά περιορίζουμε ὅτι μποροῦμε νά κάνουμε μαζί. Ἡ ομάδα ἀποτελεῖ μιά πρόκληση στή διαδικασία τῆς κοινῆς ὕφανσης τῶν σκέψεων μας, βιώνοντας τή δύναμη τῆς ἐγκατάλειψης τῆς ἀδυναμίας μας, ἀντλώντας δύναμη ἀπ' τόν καθένα μας κι ἐπιτρέποντάς μας νά αἰσθανθοῦμε εὐχαρίστηση καθώς κινούμαστε. Ἐνσωματώνουμε τή διαδικασία τοῦ ἀνοίγματος τοῦ ἑαυτοῦ μας ανάμεσά μας. Ἀλλάζουμε πιά γρήγορα ἀπ' ὅτι θά μπορούσαμε μόνοι μας ἢ μ' ἕνα ἐραστή/ἐρωμένη, ἢ σέ μιά ομάδα στήν ὁποία εἴμαστε ἀνώνυμοι.

Ἔχουμε ἐπίγνωση τοῦ φόβου μας νά πετύχουμε κι εἴμαστε προσεκτικοί ὥστε νά μήν ἐνισχύουμε τούς μηχανισμούς τῆς προσωπικότητας πού κρύβουν τό φόβο μας γιά τήν ἀλλαγῆ. Ἀφοῦ οἱ φόβοι μας ὑπάρχουν τούς ἐνθαρρύνουμε νά ξεπροβάλλουν κι ἔτσι συγκεντρώνουμε τήν προσοχή μας καί σ' αὐτούς. Κινούμαστε συνειδητά πρὸς τήν ἔκταση τῆς ἀνάπτυξης νά δοῦμε τούς ἑαυτούς μας σάν ἠθοποιούς μέσα στήν ἱστορία, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τή δύναμη ν' αλλάξουν τό σενάριο.

Γιά νά γίνουμε ὁ λαός χρειάζεται νά εἴμαστε, βλέπουμε στόν ἑαυτό μας μερικά προτερήματα πού πρέπει νά ἐνθαρρυνθοῦν. Χρειάζεται νά ἔχουμε φαντασία, δημιουργικότητα, ἔτοιμοι νά μάθουμε, ἔτοιμοι νά διδάξουμε. Ἔτοιμοι νά δουλέψουμε, ἔτοιμοι ν' αλλάξουμε, ἔτοιμοι νά προσαρμοστοῦμε σέ κάτι ἄγνωστο ὅπως ἐπίσης καί σέ κάτι γνωστό. Ἔτοιμοι νά πεθάνουμε στίς περισσότερες στιγμές τῆς ζωῆς μας. Ἔτοιμοι νά ζήσουμε. Ἔτοιμοι νά δράσουμε. Ἄλλοτε ὑγιεῖς ἄλλοτε παράφρονες. Αἴσθηση

χαρᾶς. Αἴσθηση ὀργῆς. Συνείδηση τοῦ καταπιεσθῆ καί τοῦ καταπιεζόμενου μέσα στόν ἑαυτό μας καί στούς ἄλλους. Ἀνικανότητα ν' ἀφήνουμε τά προσωπικά θέματα νά ξεφεύγουν. Αἴσθηση δικαιοσύνης, σεβασμός γιά τή ζωή καί τό θάνατο. Εὐμετάβλητοι στόν καθορισμό ἑνός ἐπαναστάτη.

Στή ζωή μας συμμετέχουμε ὅλοι σ' ἄλλη δουλειά καί χρησιμοποιοῦμε τήν ομάδα γιά ὑποστήριξη, ἀνάλυση καί προσανατολισμό τῶν ἄλλων μας δραστηριοτήτων. Ἐνεργοῦμε μαζί ὅταν τή βρίσκουμε ὅλοι μ' ἕνα σχέδιο κι ὁ καθένας μπορεῖ νά προσφέρει κάτι ἰδιαίτερο.

Ἔχουμε τόσο φυσικούς ὅσο κι αὐτο-ἐπιβεβλημένους περιορισμούς. Δέν εἴμαστε ἀγρότες, δέ ζοῦμε σ' ἕνα γκέττο τοῦ Τρίτου Κόσμου, ὅλοι μας εἴμαστε λευκοί, ὅλοι προέρχονται ἀπό ἔθνικες μειονότητες, δέν εἴμαστε παιδιά ἢ γέροι, μερικοί δέν ἔχουν πάει γυμνάσιο, ὅλοι εἴμαστε ἐργάτες. Εἴμαστε 3 γυναῖκες καί 3 ἄντρες. Ἐπειδή ἄλλοτε εἴμαστε οἱ καταπιεστές κι ἄλλοτε οἱ καταπιεζόμενοι πρέπει νάχοῦμε συνείδηση τῶν περιορισμῶν τῆς ἐμπειρίας μας. Μ' αὐτό τόν τρόπο μποροῦμε ν' ἀναγνωρίσουμε πότε προστατεύουμε τά προνόμιά μας ἢ δεχόμαστε τήν κατάστασή μας σά θύματα.

Καθώς ἀπογυμνώνουμε τίς ψεύτικες ἀνάγκες καί τά βραβεῖα τῆς ἀνταγωνιστικῆς Ἀμερικῆς, βλέπουμε ὅτι πρέπει νά ἐμπλακοῦμε σέ μιά ἐπαναστατική διαδικασία προκειμένου νά καθορίσουμε καί νά ἰκανοποιήσουμε τίς πραγματικές μας ἀνάγκες. Ἀλλά γνωρίζουμε καλά ὅτι, ἐξαιτίας τῶν περιορισμῶν μας, δέν μποροῦμε νά γενικεύσουμε τίς πραγματικές μας ἀνάγκες ταυτίζοντάς τες μέ τίς ἀντίστοιχες ὄλων τῶν ἀνθρώπων. Δέν ψάχνουμε γιά τό χαμηλότερο κοινό πολιτικό παρονομαστή, γιά νά βροῦμε τήν ἐνότητα μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους. Εἶναι ἀπαραίτητο νά μελετήσουμε καί νά σεβαστοῦμε τίς ἀνάγκες τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ὅπως διαρθρώνονται ἀπ' τούς ἴδιους καί νά συνεργαστοῦμε μαζί τους σ' ἕνα κοινό ἀγῶνα, ὅπου εἶναι δυνατό. Γιά μᾶς, αὕτη εἶναι μιά πρακτική κι ὄχι φιλοσοφική βάση ἐνότητας καί χρειαζόμαστε τήν ἀνάπτυξη αὐτῆς τῆς πρακτικῆς προκειμένου νά ἐπεκτείνουμε τή δική μας ἐμπειρία καί νά πλατύνουμε τήν ἐπαναστατική δραστηριότητα.

Ἀφοῦ δέ θεωροῦμε τόν ἑαυτό μας οὔτε σάν ἕνα κόμμα πρωτοπορίας οὔτε σά μιά ὀργανωτική ἐπιτροπή γιά ἕνα μαζικό κόμμα, δέν εἶναι ἀπαραίτητο νά ἐπιβάλλουμε τίς συγκεκρι-

μένες μας ιδέες, για τό τί χρειάζεται, πάνω σέ άλλους ανθρώπους. Αὐτός εἶναι ἕνας αὐτο-ἐπιβεβλημένος «περιορισμός». Βασικά, θά προτιμούσαμε ὅλοι νᾶμαστε πασιφιστές. Θά ξεδιαλύναμε μᾶλλον τίς διαφορές καί τίς ἀντιθέσεις μας μέ κατανόηση, ἀγάπη κι ἐξυπνάδα. Θά ἐπιχειρήσουμε αὐτές τίς λύσεις πρῶτα, ὅπου εἶναι δυνατό. Μέσα ὁμως, στήν παραφροσύνη πού βασιλεύει, ἀναγνωρίζουμε τή χρησιμότητα τῆς προετοιμασίας. Ὁ κόσμος εἶναι ὑπερβολικά ἐπικίνδυνος γιά ν' ἀγνοοῦμε τούς τρόπους μέ τούς ὁποίους μπορούμε νά ὑπερασπίσουμε τόν ἑαυτό μας, ἔτσι ὥστε νά μπορούμε νά συνεχίσουμε τό ἐπαναστατικό μας ἔργο. Τό νᾶσαι ἐξοικειωμένος μ' ἕνα ὄπλο καί τίς χρήσεις του δέ σημαίνει ὅτι πρέπει νά χρησιμοποιήσεις ἐκεῖνο τό ὄπλο, ἀλλά ὅτι ἂν χρειαστεῖ νά τό χρησιμοποιήσεις μπορεῖς νά τό χρησιμοποιήσεις καλά.

Ὅσο περισσότερο πετυχαίνουμε στό ἔργο μας, τόσο πιά ἐπικίνδυνη θά γίνεται ἡ θέση μας. Ἀφοῦ ζοῦμε σέ μιά κοινωνία πού ἐκπαιδεύει τούς ἀνθρώπους νά βασανίζουν ὁ ἕνας τόν ἄλλο κι ἀφοῦ ἀρνιόμαστε νᾶμαστε θύματα, θά ὑπερασπίσουμε πρόθυμα τόν ἑαυτό μας. Δέ μιλάμε γιά τή δημιουργία ἑνός στρατοῦ πού θ' ἀνταγωνιστεῖ τήν κυβέρνηση τῶν Ε.Π.Α. Μιλάμε γιά μιά αὐθόρμητη ἐξέγερση τῆς μεγάλης πλειονότητας τῶν ἀνθρώπων καί γιά τήν ἀναγκαιότητα ὑπεράσπισης τῆς κοινωνικῆς μας ἐπανάστασης.

Ἡ ἀκραία εἰλικρίνεια τῶν ἀγροτῶν τοῦ Λέξινγκτον στόν ἐπαναστατικό πόλεμο τῆς Ἀμερικῆς, τοῦ 1776, γίνεται μιά πηγὴ ἐμπνευσης κι ἕνα παράδειγμα εἶναι τό σημεῖο ὅπου ἡ παθητικὴ ἀντίσταση (πολιτικὴ ἀνυπακοή) συγχωνεύεται μέ τήν αὐτοάμυνα. Οἱ ἀγρότες στέκονταν καί δέν ἄφηναν τούς Ἀγγλους νά περάσουν· μόλις πυροβολήθηκαν, ἀνταπόδωσαν τὰ πυρά.

Δέν ἐξαρτιόμαστε ἀπ' τόν πόλεμο γιά νά πετύχουμε τήν ἀπελευθέρωσή μας, γιατί ὁ ἀγώνας μας δέν μπορεῖ νά κερδηθεῖ μόνο μέ τή δύναμη τῶν ὄπλων. Οἱ στρατιές τῆς καταπίεσης εἶναι πάντοτε καλύτερα ὀπλισμένες κι ἐφοδιασμένες. Ὁχι, ὁ λαός πρέπει νά ἐξοπλιστεῖ μέ ἀγάπη καθὼς καί μ' ἐμπιστοσύνη καί τὰ ὄπλα μας ν' ἀποτελοῦν μόνο μιά ἔκφραση τοῦ ὀργανικοῦ μας πνεύματος καί τῆς ἀλληλεγγύης μας. Ὅταν πέφτει κάποιος, ἕνας ἄλλος πρέπει νά πάρει τή θέση του κι ἡ ὀργή γιά κάθε θάνατο ἀνανεώνει τό λόγο γιά τόν ὁποῖο διεξάγεται ὁ ἀγώνας.

Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι ν' ἀναγνωρίσουμε ὅτι τὰ Ἀμερικάνικα ριζοσπαστικά κινήματα ὑπῆρξαν ὑπερβολικά πασιφιστικά. Ὅποιαδήποτε ἐξαίρεση αὐτοῦ ἦταν μιά κατάσταση στήν ὁποία οἱ ἀνθρώποι ἀναγκάστηκαν ν' ἀμυνθοῦν γιά νά ἐπιζήσουν. Οἱ πράξεις τους παρέμειναν ἀπομονωμένες καί σπάνια στέφθηκαν μέ ἐπιτυχία.

Ἐγκλήματα καταστολῆς ἐνάντια στό λαό ἔχουν ὠφελήσει ἐκείνους πού βρίσκονται στήν ἐξουσία. Πόσες χιλιάδες πού διαμαρτυρήθηκαν ἐνάντια στήν ἀδικία, δέ φυλακίστηκαν, δολοφονήθηκαν, τραυματίστηκαν μετά τήν ἐξέγερση τοῦ Whiskey; Τά ἀτομικά ἀντίποινα (βομβισμοί, δολοφονίες, σαμποτάζ), ὑπῆρξαν προσπάθειες ἀπόδοσης προσωπικῆς εὐθύνης σ' ἐκείνους πού βρίσκονται στήν ἐξουσία, γιά τίς πράξεις τους.

Ὅμως, μέ τή σημερινή γνώση πού ἔχουμε γιά τίς διαβρώσεις ἀπ' τή C.I.A., ἀναγνωρίζουμε ὅτι γίνεται δύσκολο νά καθορίσουμε ἀπό ποιά κατεύθυνση προέρχονται σήμερα τέτοιες πράξεις. Αὐτὴ εἶναι μιά ἐποχὴ στήν ὁποία ἐκεῖνο πού θεωρούσαμε κάποτε σάν παρανοϊκό, φαίνεται ὀλοένα καί περισσότερο σά μιά ἀκριβὴς κι ἀπαραίτητη διαίσθηση. Νά γιατί νοιώθουμε πῶς πρέπει νά σταθοῦμε μακριά ἀπ' τίς ὀργανωμένες παράνομες ὀμάδες, γιατί ἡ ἀπομονωμένη τους φύση τίς ἀπομακρύνει ἀπ' τήν κοινότητά μας τῆς ἐμπιστοσύνης. Ἐπομένως, μπορούμε νά παραμείνουμε ἐξασκώντας τους μόνον ἐποικοδομητικὴ κριτικὴ. Ἐπίσης παρατηροῦμε ὅτι οἱ ἀνοιχτές ὀμάδες πού πρότειναν συνεργατικὴ ἀλλαγὴ κι ἦταν βασικά κατὰ τῆς βίας, ἰδιαίτερα ἡ I.W.W., συνετρίβηκαν βίαια. Θά πρέπει νά βρεθεῖ μιά μεσαία λύση ἀνάμεσα στίς δυό.

Γιά μᾶς, ἡ καλὴ ὑγεία κι ἡ ἐμπιστοσύνη εἶναι ἀπαραίτητες γιά τήν αὐτοάμυνα. Ἐχουμε ἐμπειρία ἀπ' τίς ἀκόλουθες τεχνικὲς αὐτοάμυνας: πειθῶ, αἰκίντο, τζοῦντο, μικρά ὄπλα, πρῶτες βοήθειες, πάλι στοὺς δρόμους καί διαφυγὴ. Αὐτές ἔχουν ὅλες ἐφαρμοστεῖ ἀτομικά. Γιά τό μέλλον, ἡ δουλειά μας θά συμπεριλάβει τήν ἀνάπτυξη συλλογικῶν τεχνικῶν αὐτοάμυνας.

Ἐχουμε ὑποστηρίξει καί θά ὑποστηρίξουμε καί θά ἐγκαινιάσουμε σχέδια πού ἀντικατοπτρίζουν τήν ἀνάγκη τῶν ἀνθρώπων ν' ἀφαιρέσουν τόν ἐλεγχό τῆς ζωῆς τους ἀπ' τὰ χέρια ἄλλων καί νά γεφυρώσουν τό κενό ἀνάμεσα στίς προσωπικὲς καί στίς πολιτικὲς πλευρὲς τῆς ζωῆς. Σχέδια ὅπως οἱ ἀπεργίες στά ἐνοίκια, οἱ καταλήψεις κτιρίων, οἱ στεγαστικὲς καί θερα-

πευτικές κολλεκτίβες, οί συνεταιρισμοί τροφίμων, οί άγριες άπεργίες κι οί καταλήψεις του τόπου δουλειάς, έξάπτουν τήν φαντασία μας και προαγγέλουν τίς καταστάσεις πού θ' άκολουθήσουν. Σ' αυτές τίς καταστάσεις οί άνθρωποι παίρνουν τόν άμεσο έλεγχο πάνω στίς διάφορες πλευρές τής ζωής τους, δίχως μεσάζοντες (κυβερνητικούς άξιωματούχους ή όποιουσδήποτε άλλους γραφειοκρατικούς ήγέτες). Αυτό τό πνεύμα είναι μεταδοτικό και προσφέρει έμπνευση για πλατύτερους άγώνες. Χρησιμοποιώντας τή διαδικασία τής άμεσης δημοκρατίας περνάμε μέσα άπ' τά είδη τών προσωπικών μαχών, άλλαγών κι έμπειρίας, πού όλοι μας είμαστε αναγκάσμενοι νά περάσουμε, στή διαδικασία τής επανάστασης. Σ' αυτά και σέ άλλα σχέδια έχουμε παρατηρήσει ότι τά προβλήματα πού πηγάζουν άπ' τή φυλή, τό φύλο, τήν ηλικία και τήν τάξη, ξεπροβάλλουν και πρέπει ν' αντιμετωπιστούν.

Υπάρχει πολύ απογοήτευση στήν ανάπτυξη τής κοινωνικής μας επανάστασης. Τό καθήκον φαίνεται συντριπτικό και μερικές φορές φαίνεται ότι δέν αναπτυσσόμαστε καθόλου. Πολύ συχνά μās λένε ότι πρέπει νά πλατύνουμε τήν έλξη μας διαμέσου τής λεγόμενης μαζικής όργάνωσης ή του έκλογικού ρεφορμισμού. Άλλά ή έκλογική διαδικασία δέν είναι ένας άποτελεσματικός άγωνιστικός χώρος, γιατί νομιμοποιεί ένα σύστημα πού έχει σά σκοπό τήν προστασία τής ιδιοκτησίας και τήν ύποταγή μας. Σπαταλά τό χρόνο, τή φαντασία και τίς ζωτικές δυνάμεις τών ανθρώπων και προσφέρει σάν άντάλλαγμα μόνο τήν απογοήτευση, ή ίσως στήν καλύτερη περίπτωση, λίγες μεταρρυθμίσεις για τήν άνταμοιβή τών ύποστηρικτών του «καλού ύποψήφιου» πού νικάει. Δέν κάνει τίποτα για νά πολεμήσει τήν άδυναμία, τόν σεξισμό ή τόν ρατσισμό (άκόμα κι αν εκλέγεται μία γυναίκα ή ένας μαύρος). Δίχως άποτυχία, μās οδηγεί νά παραιτηθούμε άπ' τόν έλεγχο πάνω στίς ζωές μας.

Βέβαια δέν μπορούμε νά άγνοήσουμε τ' άποτελέσματα του νομοθετικού συστήματος. Οί καθημερινές πραγματικότητες άπαιτούν ν' αντιμετωπίσουμε μέ θάρρος τό κράτος και τούς νόμους του, για νά υπερασπίσουμε τόν έαυτό μας.

Τό πρόβλημα, πού βλέπουμε ότι αντιμετωπίζουν οί μικρές ομάδες, είναι πώς νά επεκταθούν όταν φθάσουν στό αναπόφευγο σημείο νά θέλουν νά προσεγγίσουν άλλους. Η τάση επέκτασης τών μικρών ομάδων άμεσης δράσης σέ μεγαλύτερες

όργανώσεις (μαζικές όργανώσεις) έμπεριέχει τόν κίνδυνο άπώλειας του άμεσου έλέγχου. Θα προτιμούσαμε νά δοϋμε αυτές τίς ομάδες νά διατηρούν τήν άποτελεσματικότητά τους σέ μικρή κλίμακα και νά διπλασιάζουν τόν αριθμό τους μέ τό παράδειγμά τους. Θα μπορούσαν μάλλον νά όργανωθούν σέ μεγαλύτερες ομάδες, προκειμένου νά συντονίσουν τίς δραστηριότητές τους καθώς οί άναγκες τους γίνονται κατάφωρες (όμοσπονδίες πάνω σέ συμβουλευτικές βάσεις), παρά μέ ντιρεκτίβες τών γραφειοκρατών.

Επεκτείνουμε τή διαδικασία παραπέρα: άλληλογραφία μέ άλλες ομάδες σέ μία προσπάθεια νά οικοδομηθεί ένα τοπικό δίκτυο, άγκιτάτσια στους τόπους τής προσωπικής μας δουλειάς/κατοικίας, δράση μαζί μέ άλλες ομάδες πού έχουν τίς ίδιες ιδέες, ύποστήριξη μεγαλύτερας έκτασης άγώνων και διαφώτιση σχετικά μέ τά συμβούλια. Θ' άποφύγουμε τόν σεχταρισμό και θα μάθουμε για τίς άλλες άριστερές ομάδες. Αύξάνουμε τίς ικανότητες αυτοάμυνάς μας και καλλιεργούμε τήν άμοιβαία ύποστήριξη. Δέν αξιολογούμε τίς άλλες ομάδες μαζί μέ τίς όποιες μπορεί νά δουλέψουμε, άπ' τό όνομα τό όποιο χρησιμοποιούν (επαναστάτες, μαρξιστές, άναρχικοί, ή όποιοδήποτε άλλο) αλλά άπ' τή δουλειά πού κάνουν. Έτσι θα θέλαμε νά μās αξιολογήσουν και μās. Θα ύποστηρίξουμε τίς έκφράσεις τής επαναστατικής συνείδησης όπου κι αν έμφανιστούν.

Στά σχέδιά μας θα προσπαθήσουμε ν' άποκαλύψουμε τό ρόλο τής μαζικής κουλτούρας (των μέσων μαζικής επικοινωνίας) σάν τσιρακιού τής καπιταλιστικής τάξης, πού μās διδάσκει τήν άπληστία και τό μίσος για τόν έαυτό μας και βαθαίνει τήν άλλοτρίωση και τήν άπελπισία μας. Ένθαρρύνουμε τήν άνθηση και τήν συμβολή τών διάφορων κουλτουρών, πού εκφράζουν τούς καλύτερους όραματισμούς, άνάγκες κι άλληλεγγύη τών ανθρώπων. Θ' άγωνιστούμε για ν' αύξήσουμε τό δικό μας επαναστατικό θάρρος και νά εκφράσουμε τήν αύξανόμενη έμπιστοσύνη στον έαυτό μας και στό κίνημά μας, στή δουλειά μας, στά γραπτά μας και στήν άγάπη μας.

Όμάδα More to Come
Σάν Φραντσίσκο, Καλιφόρνια.

Σημειώσεις

1. Ένα ουσιαστικό παράδειγμα αυτού του είδους των άνοησιών μπορεί να βρεθεί στη σελίδα 143, του βιβλίου του Τζον Τάρικ Άλφ, *Η Έπερχόμενη Βρετανική Έπανάσταση* (Jonathan Cape, 1972). Προφανώς «ή πίστη της Solidarity στην αυθόρμητα γεννημένη πολιτική συνείδηση» μας οδηγεί «στην άρνηση της ανάγκης για οποιαδήποτε οργάνωση». Τόσο η βάση του συλλογισμού όσο και το συμπέρασμα είναι λαθεμένα.

2. Ο «Κομμουνισμός» σημαίνει μία δίχως κράτος κοινωνία, ή οποία βασίζεται στον κανόνα «Άπ' τόν καθένα σύμφωνα με τις ικανότητές του και για τόν καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του». Οι υποθέσεις της κοινωνίας διευθύνονται άμεσα απ' τή βάση και τά μέσα παραγωγής ανήκουν στην ιδιοκτησία του συνόλου. Τόσο οι μαρξιστές όσο κι οι άναρχικοί (ή τουλάχιστον οι άναρχοκομμουνιστές) θεωρούν αυτή τή μορφή κοινωνίας σαν κοινό σκοπό. Εκεί όπου διαφωνούν είναι πρωταρχικά στον χαρακτήρα και στο ρόλο του οργανωμένου επαναστατικού κινήματος μέσα στην επαναστατική διαδικασία και στά ενδιάμεσα «στάδια» (οι περισσότεροι μαρξιστές βλέπουν τήν ανάγκη για μία «συγκεντρωτική προλεταριακή δικτατορία», ακολουθούμενη από ένα «σοσιαλιστικό» κράτος – μία άποψη πού οι άναρχικοί άρνιούνται έμφατικά) πού απαιτούνται για να εγκαθιδρυθεί μία κομμουνιστική κοινωνία. Στο φώς αυτών των διαφορών, θά γίνει φανερό ότι υποστηρίζω μία άναρχική άποψη.

3. Η χρήση της στρατιωτικής ή δήθεν στρατιωτικής γλώσσας – «πρωτοπορία», «στρατηγική», «τακτική» – προδίνει πλέρια αυτή τήν αντίληψη. Ένώ άπορρίπτει τούς φοιτητές σά «μικροαστούς» και «σκιά», ο «έπαγγελματίας επαναστάτης» έτρεφε πάντοτε άφθονο θαυμασμό και σεβασμό για κείνο τόν πιο άπάνθρωπο απ' όλους τούς ιεραρχικούς θεσμούς, τόν στρατό. Συγκρίνετε αυτή τή στάση με τήν έμφυτη αντίπαθεια της άντικουλτούρας για τις «στρατιωτικές άρετές» και τή στρατιωτική συμπεριφορά.

4. Η λέξη «λαός» (le peuple της Μεγάλης Γαλλικής Έπανάστασης) δέ θά ναι πιά τό Γιακωβίνικο (ή πιο πρόσφατα, τό Σταλινικό και Μασοϊκό) άποκύημα της φαντασίας, πού άποκρύπτει άνταγωνιστικά ταξικά συμφέροντα μέσα στο λαϊκό κίνημα. Η λέξη θ' άντανακλά τά γενικότερα συμφέροντα ενός άληθινά άνθρώπινου κινήματος, ένα γενικότερο συμφέρον πού έκφράζει τις ύλικές δυνατότητες για τήν εγκαθίδρυση μιάς άταξικής κοινωνίας.

5. Η τέλεια ήλιθιότητα της Άμερικάνικης «άριστεράς» στά τέλη της δεκαετίας του '60, νά εφαρμόζει μία άστόχαστη «πολιτική πόλωσης» και νά ταπεινώνει έτσι άδικαιολόγητα τόσο πολλούς μεσοαστούς – και ναι, ως είπωθει: αστούς – στοιχεία πού ήταν προετοιμασμένα ν' άκούσουν και νά μάθουν, δύσκολα μπορεί νά επικριθεί τόσο ισχυρά. Δίχως συναίσθηση του μοναδικού συνδυασμού δυνατοτήτων πού άντίκρυζε μπροστά στά μάτια της, ή «άριστερά», τροφοδότησε άπλά τήν ένοχή και τήν άνασφάλεια για τόν έαυτό της κι άκολούθησε μία πολιτική συστηματικής άλλοτρίωσης από κάθε άυθεντική ριζοσπαστική δύναμη πού υπήρχε στην Άμερικάνικη κοινωνία. Αυτή ή σχιζοφρενική πολιτική, συνοδευόμενη από μία άλόγιστη μίμηση του «Τρίτου Κόσμου», μία άποκτηνωτική περιπτολογία (οι άστυνομικοί σά «γυουρούνια», οι άντίπαλοι σά «φασίστες»), κι ένα ολοκληρωτικά άποκτηνωτικό σύστημα άξιων, χάλκεψαν όλες της τις διεκδικήσεις σαν «άπελευθερωτικό κίνημα». Η φοιτητική άπεργία, πού άκολούθησε τις δολοφονίες του Κέντ, άποκάλυψε τόσο στην «άριστερά» όσο και στους φοιτητές ότι είχαν κατορθώσει μόνο νά πολώσουν τήν Άμερικάνικη κοινωνία κι ότι αυτοί, κι όχι οι κυρίαρχοι της χώρας, άποτελούσαν τή μειοψηφία. Σημαντική μαρτυρία για τούς εσωτερικούς πόρους της άντικουλτούρας είναι τό γεγονός ότι ή διάλυση της S.D.S. (Σ.Τ.Μ. Students for a Democratic Society – Φοιτητές για μία Δημοκρατική, Κοινωνία) όδήγησε όχι σ' ένα μεγάλο Μαρξιστικό – Λενινιστικό Κόμμα, αλλά στην άποσύνθεση του «κινήματος» και σέ μία πανηγυρική όπισθοχώρηση σέ πιο άνθρωπιστικές πολιτιστικές βάσεις σκέψης πού έμφανίστηκαν στις άρχές της δεκαετίας του '60 – άνθρωπιστικές προϋποθέσεις πού τόσο σκληρά κατέστρεψε ή «άριστερά» στά τελευταία χρόνια της δεκαετίας εκείνης.

6. Είναι φανερό ότι δέν πιστεύω ότι οι ένήλικοι σήμερα είναι «πιο πληροφορημένοι, πιο γνώστες και πιο έμπειροι» απ' ότι οι νέοι, απ' οποιαδήποτε άποψη πού νά δίνει στή μεγαλύτερη έμπειρία τους οποιαδήποτε επαναστατική σημασία. Αντίθετα, οι περισσότεροι ένήλικοι στή σημερινή κοινωνία είναι παραγεμισμένοι με παράλογες βλακείες κι αν σκοπεύουν νά άποκτήσουν οποιαδήποτε άληθινή μάθηση, θά πρέπει νά υποστούν μία διαδικασία άπομάθησης.

7. Αυτό είναι ένα ζωτικά σημαντικό σημείο και πρέπει νά αναλυθεί μ' ένα παράδειγμα. Αν συνέβαινε μία μόνο βδομάδα νωρίτερα ή περίφημη άπεργία της Sud – aviation στή Νάντη, στις 13 του Μάη 1968, μία άπεργία πού προκάλεσε τή μαζική γενική άπεργία στή Γαλλία τό Μάη – Ιούνη, θά είχε ίσως μόνο τοπική σημασία κι είναι σχεδόν βέβαιο πως θά άγνοούνταν απ' τή χώρα σά σύνολο. Ξεσπώντας όμως στο χρόνο πού έγινε, μετά τήν φοιτητική έξεγερση, ή άπεργία της Sud – aviation έγκαινίασε ένα πολύ έκταταμένο κοινωνικό κίνημα. Είναι φανερό ότι τό έναυσμα γι' αυτό τό κίνημα συσσωρεύθηκε άργά κι άνεπαίσθητα. Η άπεργία της Sud – aviation δέ «δημιούργησε» αυτό τό κίνημα, αλλά τό άποκάλυψε, πράγμα τό οποίο άποτελεί άκριβώς τό σημείο πού δέν μπορεί νά τονιστεί υπερβολικά. Αυτό πού λέω είναι ότι μία μαχητική δράση πού υποκινήθηκε ένδεχόμενα από μία μειονότητα – μία δράση της οποίας ή ριζοσπαστικότητα ήταν άγνωστη ακόμα και στην ίδια – είχε άποκαλύψει τό γεγονός ότι άποτελούσε τή δράση μιάς πλειονότητας με τό μόνο τρόπο πού θά μπορούσε έτσι ν' άποκαλυφθεί. Τό κοινωνικό ύλικό για τή γενική άπεργία υπάρχει πάντοτε κι οποιαδήποτε άπεργία, όσο κοινότοπη κι αν έμφανίζεται μέσα στην όμαλή πορεία των γεγονότων (κι ίσως άναπόφευκτη), θά μπορούσε νά γεννήσει τή γενική άπεργία. Χάρη στην άσυνείδητη φύση των διαδικασιών πού έμ-

πλέκονται, δέν υπάρχει κανένας τρόπος γιά νά προβλέψουμε πότε θά ξεπροβάλλει ένα κίνημα αὐτοῦ τοῦ εἴδους – καί θά ξεπροβάλλει μόνον ὅταν θά ἀφεθεῖ νά τό κάνει ἀπό μόνο του. Οὔτε αὐτό θέλει νά πει ὅτι ἡ θέληση δέν παίζει ἕναν ἐνεργητικό ρόλο μέσα στίς κοινωνικές διαδικασίες, ἀλλά ὅτι ἀπλῶς ἡ θέληση κάθε ἐπαναστάτη ξεχωριστά πρέπει νά γίνει μιά κοινωνική θέληση, ἡ θέληση τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τῆς κοινωνίας, ἄν πρόκειται νάχει σάν ἀποκορύφωμα τήν ἐπανάσταση.

8. Ὁ νεαρός Μάρξ στήν «Κριτική τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Δικαίου τοῦ Χέγκελ», ὑποστήριζε μιά ὀλοτέλα διαφορετική ἀποψη: «Δέν εἶναι ἀρκετό τό ὅτι ἡ σκέψη πρέπει νά ἐπιδιώκει τήν πραγμάτωσή της, ἀλλά κι ἡ ἴδια ἡ πραγματικότητα πρέπει νά ἀγωνίζεται γιά τή σκέψη».

9. Ἐνα γεγονός πού ἀποδείχθηκε ξεκάθαρα στή διάρκεια τῶν γεγονότων τοῦ Μάη – Ἰούνη στή Γαλλία, στή συγκέντρωση τῶν ἐργατῶν καί φοιτητῶν στό Σάμ ντέ Μάρς, στίς 12 τοῦ Μάη. Ἐδῶ οἱ ἐργάτες ὁ ἕνας μετά τόν ἄλλο, στάθηκαν μπροστά στό μικρόφωνο καί μίλησαν γιά τή ζωή τους, τίς ἀξίες τους καί τά ὄνειρά τους σάν ἀνθρώπινα ὄντα, ὄχι ἀπλῶς γιά τά ταξικά τους συμφέροντα. Πραγματικά, ἡ ἔκταση στήν ὁποία ἐμφανίστηκαν γενικότερα προβλήματα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς στά γεγονότα τοῦ Μάη – Ἰούνη, δέν ἔχει ἀκόμα ἐξερευνηθεῖ ἱκανοποιητικά. Οἱ σταλινικοί ἦταν ἀκριβῶς ἐκεῖνοι πού ἀπ' τήν ἄλλη μεριά, ἔκαναν ἐπίκληση τῶν ἐργατῶν σάν «προλεταρίων» καί τόνιζαν κακόβουλα τίς «κοινωνικές διαφορές» τους μέ τούς «ἀστούς φοιτητές».

10. Ὅπως μαρτυράει ἡ παρακμή τῆς μυθιστοριογραφίας. Ἡ ζωή εἶναι πολύ πιά ἐνδιαφέρουσα ἀπ' τή φαντασία, ὄχι μόνο σάν κοινωνική ζωή, ἀλλά καί σάν προσωπική ἐμπειρία κι αὐτοβιογραφία.

11. Θά συμφωνοῦσα ὅτι δέ βρισκόμαστε σέ μιά «ἐπαναστατική περίοδο» ἢ ἀκόμα καί σέ μιά «προεπαναστατική περίοδο», γιά νά χρησιμοποιήσουμε τήν ὀρολογία τῶν Λενινιστῶν, ἀλλά μάλλον σέ μιά ἐπαναστατική ἐποχή. Μ' αὐτόν τόν ὄρο ἐννοῶ μιά παρατεταμένη περίοδο κοινωνικής ἀποσύνθεσης, μιά περίοδο πού σημαδεύεται ἀκριβῶς ἀπ' τό Διαφωτισμό, τόν ὁποῖο συζήτησα στίς προηγούμενες παραγράφους.

12. Τό βλέπει αὐτό κανείς στήν ἀντίληψη τοῦ Μάρξ γιά τήν συνεχή πρακτική κι ἰδιαίτερα γιά τήν ὕλική «ἀνάγκη», πού τήν ἐπεκτείνει σχεδόν ἀπειρα. Φαίνεται ἐπίσης καθαρά στίς ἐπεξηγηματικές ἀπόψεις τῶν Μαρξιστῶν θεωρητικῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἀντιλήψεις γιά μιά ἀτέλειωτη, θεληματική, διεκδικητική τῆς ἐξουσίας, πρακτική, παίρνουν σχεδόν Διονυσιακές διαστάσεις.

13. Καί ἡ «ἀνάγκη», ἐδῶ, ἔχει τήν ἔννοια τῶν ψυχικῶν καθώς ἐπίσης καί τῶν ὕλικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἐγωϊσμοῦ. Πραγματικά, ἡ κυριαρχία δέν χρειάζεται νάναί ἐκμεταλλευτική μόνον ἀπό ὕλική ἀποψη, ἀπλῶς σάν ἰδιοποίηση τῆς ὑπερεργασίας. Ἡ ψυχική ἐκμετάλλευση, ἰδίως τῶν γυναικῶν καί τῶν παιδιῶν, μπορεῖ ἴσως νάχει προηγηθεῖ τῆς ὕλικῆς ἐκμετάλλευσης κι ἀκόμα καί νάχει παγιώσει τόσο τό πλαίσιο συμπεριφορᾶς ὅσο καί τό πολιτιστικό της πλαίσιο. Κι ἄν δέν ξεριζωθεῖ ὀλοτέλα ἡ ἐκμετάλλευση αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἡ ἀνθρωπότητα δέν θάχει κάνει καμιά πρόοδο πρὸς τήν κατεύθυνση τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

14. Ἡ μουσική ἀποτελεῖ τό πιά χαρακτηριστικό παράδειγμα ὅπου ἡ τέχνη μπορεῖ νά ὑπάρχει γιά τόν ἑαυτό της κι ἀκόμα καί νά συνδυαστεῖ μέ τό παιχνίδι γιά τόν ἑαυτό του. Τ' ἀνταγωνιστικά σπόρ, ἀπ' τήν ἄλλη μεριά, εἶναι μορφές παιχνιδιοῦ πού ἐκφυλίζονται οὐσιαστικά σέ σχέσεις τῆς ἀγορᾶς ἰδίως στή φρενίτιδα νά κερδίσουμε τούς ἀντιπάλους καί στούς ἐγωκεντρικούς ἀνταγωνισμούς πού τόσο συχνά γεννοῦν

αὐτά τά παιχνίδια. Ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νά παρατηρήσει ὅτι ὑπάρχει μιά διαλεκτική σχέση ἀνάμεσα στήν τέχνη καί τό παιχνίδι, ἀπ' ὅπου προέρχεται ἡ χρήση μου τῶν λέξεων «ἀλήθινή τέχνη» καί «γνήσιο παιχνίδι», δηλαδή, τό παιχνίδι καί ἡ τέχνη σάν αὐτοσκοπός.

15. «Τέχνη» μέ τήν ἔννοια ὅτι ἡ οἰκολογία ἀπαιτεῖ συνεχή αὐτοσχεδιασμό. Αὐτή ἡ ἀπαίτηση πηγάζει ἀπ' τήν ποικιλία τοῦ ὑποκείμενου – ὕλικου της, τοῦ οἰκοσυστήματος: τῆς ζωντανῆς κοινότητας καί τοῦ περιβάλλοντός της πού σχηματίζει τή βασική μονάδα τῆς οἰκολογικῆς ἔρευνας. Κανένα οἰκοσύστημα δέν εἶναι ἀπόλυτα ὁμοιο μ' ἕνα ἄλλο κι οἱ οἰκολόγοι εἶναι ὑποχρεωμένοι συνεχῶς νά παίρνουν ὑπόψη στήν ἔρευνά τους τή μοναδικότητα κάθε οἰκοσυστήματος. Παρόλο πού ὑπάρχει μιά ὀπισθοδρομική ἀπόπειρα γιά νά ὑποβιβαστεῖ ἡ οἰκολογία σέ κάτι περισσότερο ἀπό τήν ἀνάλυση συστημάτων, τό ὑποκείμενο – ὕλικό μπαίνει συνεχῶς στό δρόμο του καί συχνά συμβαίνει τό ὅτι οἱ πιά πεζοὶ συγγραφεῖς εἶναι ὑποχρεωμένοι νά χρησιμοποιήσουν τίς πιά ποιητικές μεταφορές γιά νά ἀσχοληθοῦν μέ τό ὕλικό τους.